3/

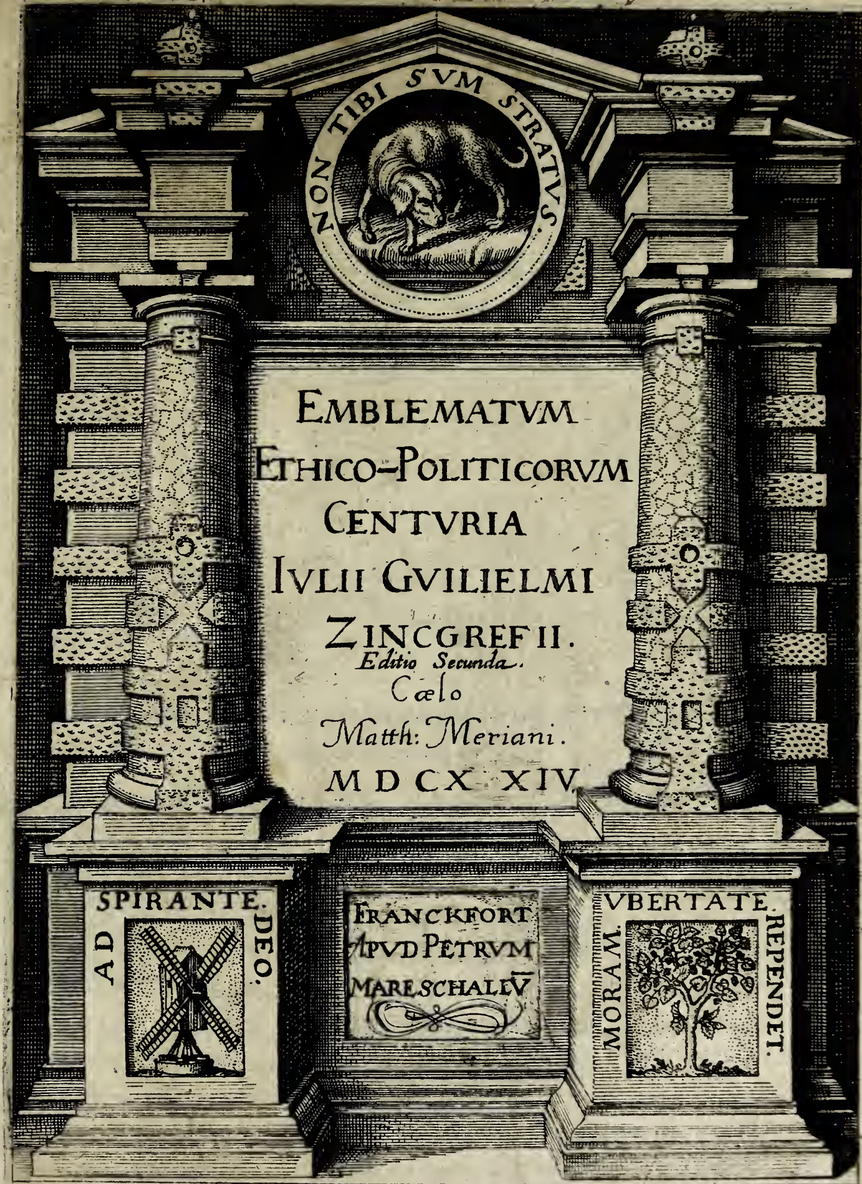
G5
H3

2/10/-

Oliver Pemberton.

NON TIBI SVM STRATVS
EMBLEMATVM
ETHICO-POLITICORVM
CENTVRIA
IVLII GVILIELMI
ZINCGREFII.
Editio Secunda.
Cælo
Matth: Meriani.
MDCX XIV.
SPIRANTE. AD DEO.
FRANCKFORT
APVD PETRVM
MARESCHALLV
VBERTATE. MORAM. REPENDET.

SERENISSIMO PRINCIPI

FRIDERICO

COMITI PALATINO RHENI,

SACRI ROMANI IMPERII VIIviro,

DUCI BOIARIÆ

Domino ſuo Clementiſſimo

JULIUS GUILIELMUS ZINCGREFIUS

SESE ATQUE ISTA

Cum æternâ fide, devoto cultu, obſequio paratiſſimo

Dedicat Conſecratque,

ET, cui potius, quam tibi, Domine? Laudantur enim heîc, & commendantur ad poſteros eæ virtutes, quas in te quotidiè ſuſpicimus, quas à te diſcimus; tanguntur mala, quæ tuo tecum exemplo deteſtamur; impugnanturque vitia, quæ tu ab ineunte iam ætate & expugnaſti & viciſti. Tuo negotio nobis & Muſis lautum hoc otium contingit, ſub cuius iſthæc umbrâ meditamur: tuus labor quietos, tua cura ſecuros nos præſtat. Et ne à publicis ad privata beneficia, innumera illa, enumeranda devolvar, tuebitur edentem me ſub auguſto Nominis tui patrocinio libel-

lum hunc vel una vetus iſta conſuetudo, quam inde usque ab antiquis Græciæ civitatibus ad noſtras has oras per orbem Romanum, unà cum meliori literaturâ, commigraſſe veriſimile videtur. Apud illas quidem, teſte Ariſtide, *Diis templa, Principibus verò libros dedicare* vulgò iubebantur. Apud hunc autem, authore Vegetio, *mos fuit bonarum artium ſtudia mandare literis, atq; in libros redacta offerre principibus: quia neq; rectè* (ſubiicit ipſe) *aliquid inchoatur, niſi poſt Deum faverit Princeps, neque quenquam magis decet vel meliora ſcire, vel plura, quam hunc, cuius doctrina poteſt omnibus prodeſſe ſubiectis. Quod Octavianum Auguſtum, ac bonos dehinc Principes libenter habuiſſe, frequentibus declaratur exemplis.* Accipe ergo, Domine, & ſerenus accipe hoc quidquid eſt literarii munuſculi, & ſic habe, nullum te majus reddere munus poſſe tuo Clienti, quam ſi benignâ fronte illud admittis, & in aliquâ vacatione à gravioribus occupationibus (quibus publico bono parcendum eſt) reſpicere dignaris. Sic aſpirante poſt Divinam tui quoque favoris aurâ, id faxo & operam dabo, ut qui tibi & patriæ fructus ex me meisque ſtudiis debentur, eos tanto uberiores olim ſis percepturus. Cui voto ſolenne illud pro tuâ, Domine, tuorumq; ſalute, incolumitate, felicitate, ac virtute denique invidendâ venerabundus annecto, cui quippe connexam eſſe noſtram omnium & ſalutem & felicitatem haud ignoramus. Anno Chriſtiano M DC XIX.

PRAEFA-

PRÆFATIO
DE
ORIGINE ET USU
EMBLEMATUM.

VSum & originem Emblematum indagaturo, de notatione vocabuli nonnihil videtur eſſe præmittendum. Derivant illud ἀπὸ τȣ̃ ἐμβάλλω, eò quod vaſis, alijsque id genus utenſilibus apud veteres inſerebantur, revellebanturque, cum libitum erat. Unde ab Ulpiano videntur appellari *acceſſiones ornandæ rei cauſâ adhibitæ*: Latinis *Inſertæ*. Sic enim exaudiunt illud Publij Syri: *Nomen.* l. 19. §. 23. ff. de auro arg. mund.

Frugalitas inſerta rumoris boni eſt.

Accipiebantur item pro vermiculato opere ex teſſellis inſititijs apto atque conſerto, de quo poſt Lucilium Plinius, *Interraſo*, inquit, *marmore, vermiculatisq; ad effigies rerum & animalium cruſtis*. Quæ res apud Phœnices originem ſumſiſſe videtur, qui primi, ſi Lucano credimus, auſi Cic. in oratore ad Brut: lib. 35. hiſt. nat. c. 1. *Origo Rei.*

Manſuram rudibus vocem ſignare figuris, lib. 3. pharſal.
Nondum flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, & ſaxis tantum volucresq; feraq;
Sculptaq; ſervabant magicas animalia linguas.

Sed illos eandem hanc rem ab Ægyptijs accepiſſe vult Tacitus. *Primi per figuras animalium*, inquit ille, *Ægyptii ſenſus mentis effingebant, & antiquiſſima monimenta memoriæ humanæ impreſſa ſaxis cernuntur; & literarum ſemet inventores perhibent: inde Phœnices, quia mari præpollebant, intuliſſe Græciæ, gloriamq; adeptos, tanquam repererint, quæ acceperant.* Huic accedit locupletiſſimus ab antiquitate teſtis Diodorus Siculus, qui, *de literis*, inquit, *Æthiopicis, & his, quas Hieroglyphicas AEgyptii nominant, aliquid dicendum eſt. Primæ iſtarum variis beſtiis & hominum membris, inſtrumentisq; fabrilibus potiſſimum aſſimiles ſunt. Nam ars apud eos literaria non compoſitione ſyllabarum, ſed deſcriptarum imaginum ſignificatu & translatione per exercitationem memoriæ inſculpta, ſubie-* lib 11. Annal. c. 14. lib. 3. Hiſt. *Sedes corporum Emblematicorum.*

ctam orationem exprimit & abſolvit. Iam enim accipitrem, Crocodilum, ſerpentem, iam de corpore humano aliquid, puta oculum, manum, faciem & huiusmodi alia ſcribunt. Accipiter illis cuncta, quæ celeriter fiunt, ſignificat, quod avis hæc omnes ferè alias velocitate ſuperet. Ratioq; congruis metaphoris ad omnia ſubita & his affinia, perinde ac ſi dicta forent, applicatur. Crocodilus omnis malitiæ index eſt. Oculus iuſtitiæ ſervator & cuſtos corporis. Inter extrema corporis membra, dextra expaſſis digitis victus ſuppeditationem, ſiniſtra contracta conſervationem facultatum & cuſtodiam denotat. Eadem ſe ratio ad cæteras quoq; corporis & inſtrumentorum, adeoq; omnium formas extendit. Dum enim in unoquoq; ſignificationes abditas ſequuntur, animosq; diuturno ſtudio & memoriæ cultu exercitatos intendunt, exactè ſingula figuris

lib. I. Hiſt.

adumbrata legunt & intelligunt. Idem de iisdem Ægyptiis author eſt, *Reges eorum caput Leonis, vel Tauri, vel Draconis, principatus inſigne, in capite geſtaſſe: cumq; ab initio nullam omninò militarem diſciplinam haberent, & ob id à vicinis bello ſæpius ſuperarentur, eos excogitaſſe ferre aliquod inſigne, quod milites ſequerentur. Figuras igitur animalium, in tabulis pictas, Ductores eorum in bello tuliſſe: unde cognitum, ſervatumq;, ſub quo quisq; ordine militaret, victoriamq; conſecutos.* Id quod ad alios deinde populos translatum eſt. Certè optima quæque militaria præcepta, & alia multa, bellicam ad artem pertinentia, ab Ægyptiis ad La-

vide Plutarch. in Lycurg. Cic. li. I. Thuſc. & Ep. I. ad Quint. fr. nec non Veget. prol. lib. 3. & c. 10. ac 17. eiusdem lib.

cedæmonios per Lycurgum, & alios, tranſportata fuére, à quib. ad reliquam, & ad magnam quoq;, Græciam (quemadmodum præter LL. duodecim tabb. alia complura,) tranſierunt: unde res ea unà cum Imperio, cæterisque Imperii inſtitutis, ad alios Europæos porrò ſeſe diffudit, apud quos etiamnum hodie non tantum armis, peltis, ſcutis, talia paſſim appingi ſolere videmus, verum etiam vexillis & ſignis noſtratium, in quibus interdum integra familiarum inſignia, interdum Symbola Centurionum, nonnunquam etiam iuſta conſpiciuntur Emblemata, omninò ad ingenium militum, quos etſi literas neſcientes figura tamẽ haud patitur à ſuis aberrare. Simile

Strabo lib. 14. Plutarch. in Artoxerxe.

quid ad *Cares* referunt, *quos* aiunt *ſtudii ſui ergà rem bellicam teſtimonia attuliſſe criſtas & inſignia ſcutorum.* Nec minus *Celtas habuiſſe ſcuta, inſigni proprio variegata; quoſdam etiam illorum æneas animalium imagines*

lib. 5. Hiſt.

prætuliſſe, prodidit idem *Siculus*. Et ut revertar ad Græcos, apud illos hoc uſitatiſſimum fuiſſe, pauca hæc è multis oſtendunt exem-

Plutarch. in vitis decem Orator.

pla. *Demoſthenes, cum fugientem ipſum in prœlio chlamyde rubus reprehenderet, hoc clypeo poſteà notatum habuit, ſub hac inſcriptione: Bona fortuna.*

Puer

Puer adhuc Telemachus, cum fortè in mare per lubrica decidiſſet, excipientibus Delphinis evaſit: hinc ſculpturam annulo, & Vmboni clypei ſignum pater Vlyſſes Delphinum inſcripſit. Clypeus *Achillis* terram, cœlum, mare, Solem, Lunam, & ſydera; ſummâ mundum univerſum continebat. *Alcmanis* clypeo Draconem attribuunt. *Homericus Agamemnon* habuit *cœlatam Gorgone parmam*, ut & *Phorcus*, & *Veſpaſianus Imp.* Nam id commune multis inſigne fuit: quemadmodum & hodie ſæpius eadem Emblemata cernimus à diverſis uſurpari. Tribuit tamen & Agamemnoni *Pauſanias* caput Leonis, cum his verbis: *Hic eſt terror hominum.* Apud *AEſchylum in ſeptem Ducibus ad Thebas*, illorum uni pro clypeocentro adſcribitur *plenilunium*, alteri *vir nudus, cum face ardente* in manu, & hoc ſymbolo literis aureis aſſignato: *Comburam urbem.* Alius in clypeo dicitur habuiſſe *virum armatum, per ſcalas in turrim hoſtium aſcendentem*; *Iuſtitiam* alius, habitu muliebri pictam; *quæ manu ducens hominem, militem viſu*, literis adiectis hæc quaſi profaretur: *Reducam hunc virum in urbem.* Alius Jovem cum fulmine, alius Sphingem, Typhona alius per os fumum emittentem. Alius denique Thebanum virum in clypeo pictum geſtaſſe narratur, *ut quam plurima* (quod ibi dicitur) *in virum iacula mitteret. Amphiarai* tandem Clypeum is ipſe Tragicus deſcribit *rotundum, æneum*: *non verò* (addit,) *ſcuto inerant inſignia; nam non vult videri, ſed eſſe bonus*: ut hinc appareat, hanc rem iam tum quoq; vanitatis alicuius argui ſolitam, quam reverà præ ſe ferunt hodiernæ nonnullorũ Impreſæ, ut vocant, quas aliqui negant, Minervæ calculum mereri poſſe, niſi grande quid & plusquam humanum ſpirent. Ideoque ſpecies hæc oſtentationis apud Romanos olim non promiſcuè permiſſa, nec niſi factis iam claro, qui ſeſe ſuasque virtutes egregiis rebus geſtis approbarat, & adeò de futuris gloriari ac ſpondere meritis his vulgò δείγμασι poterat. Primo enim anno milites ſcutum ſine omni argumento & inſigni candidum geſtaſſe, docent ad Virgilianum illud: *Parmâq; inglorius albâ.* Sed ut ad alia aliorum pergam, *Aventini* clypeus *cinctam ſerpentibus hydram* habuit, *Groſphi* taurum. In ſcuto *Mariano Cimbrico, galli gallinacei*, pugnaciſſimi alitis, depicta fuit imago. *Hercules Alemannus* gentis Bojorum pater atque conditor, quem primum Herculem fuiſſe autumant, in clypeo ſuo Leonem geſſit, propterea quod Leo beſtiis omnibus imperitat; unde invictum ad fortia facta animum & impetum ex inſigni-

Id. lib. de induſtr animal.
Homer. ἰλιαδ. ς.
Pindar. Pith. η.
Sil. Ital. li. 10.
lib. 9. Æneid.
lib. 7. Æn.
Sil Ital. lib. 4.
Quintil. l. 6. c. 2.
D. Hieron. & Euſeb.
Tacit. de mor. Germ. c. 2. 9. & 34.

ſignibus monſtrabat. Porrò milites Romani adhuc aliud quid tale habebant in conſuetudine poſitum, quamvis non ſoli, (etenim id frequentiſſimum etiam apud *Cimbros & Germanos*) ut nempe galeis Luporum pelles, ac Leonum, aliorumque animalium hiantium formas imponerent, quod non tam formidoloſum hoſtibus, quam ipſis geſtatoribus *integumentum pariter eſſet ac inſigne, ut in prælio ignaviter aut ſtrenuè ſe gerentes facilius agnoſcerentur*. Exemplum ſubminiſtrat Princeps poëtarum:

Plutar in Mario.
Polyb. lib. 6.
Virg d.l.7. Æn.

Ipſe inter primos præſtanti corpore Turnus
Vertitur arma tenens, & toto vertice ſupra eſt,
Cui triplici crinita iubâ galea alta Chimæram
Suſtinet, AEthneos efflantem faucibus ignes.
At lævem clypeum ſublatis cornibus Io
Auro inſignibat, iam ſetis obſita, iam bos,
Argumentum ingens, & cuſtos virginis Argus,
Cælatâq; amnem fundens pater Inachus urnâ.

Quo argumento dicerem aliquatenus adumbrari conditionẽ ipſius Turni: nec falsò etiam abhinc deſcendiſſe putarem, morem illum, quo *Galeas & Inſignia familiarum* hodiernum in diem iſtiusmodi plumis & animalibus exornare ſolent.

Plin. l. 10. c. 4.
lib. 3. c. 6.
lib. 4. hiſt. c. 22.

In vexillis quoque & ſignis Rom. veterum erant *Aquilæ, Lupi, Minotauri, Equi, Apri*: & illa ipſa non ſine tacito quodam & recondito ſenſu, quod ex Vegetio diſcimus; qui, *Ob hoc*, inquit, *veteres Minotauri ſignum in Legionibus habuerunt, ut quemadmodum ille in intimo & ſecretiſſimo Labyrintho abditus perhibetur: ita Ducis conſilium ſemper occultum eſſet*. Germani quoque maiores noſtri ferarum imagines pro ſignis habuiſſe ſcribuntur à Tacito. Veteribus Alanis Burgundionibusque, iuxtà *Methodium*, inſigne bellicum erat felis liberè excurrentis imago, quâ innuebant, ſe pro libertate pugnaturos: Catus enim captivitatis impatientiſſimus. Armeniis aries, Corinthiis Pegaſus arridebat. Africani Elephantem elegerant, Mileſij Leonem. Athenienſes Noctuam, Suevi Urſum, Leopardum Aquitani maluerunt. Scythis fulgur, Thracibus Martem, Phœnicibus Herculem, Cilicibus armatum caput geſtatum fuiſſe legitur. Idem obtinuit etiam in navibus. Unde Virgilius lib. 5. Æneidos:

Centauro invehitur magnâ

videlicet navi; cui nomen hoc exinde impoſitum, quod Centauri habue-

habuerit inſigne. Sed & iisdem inſcripta vulgò ſymbola hæc: *Felix navigatio*, aut, *Providentia curaque ſervatrix*. Quod vidimus apud *Belgas*, ac alios maritimos, etiamnum obſervari: & apud *Maſſilienſes* etiam, inter alias præſidiarias naves Regias unam memini Solis effigiem præ ſe ferre, cum hoc ſymbolo: *Orientem & occidentem luſtro*. Habebant etiam veteres in prorâ ſive puppi collocatam imaginem alicuius Dei, ſive animalis, ut arietis, hirci, & aliorum, quæ & *tutela & παράσημον τοῦ πλοίου, inſigne navis* eſſet, unde & cognomentum ſortiebatur, de quâ re vide poſt alios Lazarum Bayfium in tract. ad l. 2. ff. de captiv. & poſtlim. reverſ. Plutar. in ſynopſi de mirabilibus Stoicor.

In annulis denique ſignatorijs veterum ſimile quiddam fiebat. Pompeius & Sylla in ſuo quilibet tria trophæa habebat, Auguſtus Sphingem, Galba canem ex prorâ navis proſpectantem. Mecænas ranâ, Papirius Curſor Pegaſo ſignavit. Annuli Pliniani apoſphragiſma erat quadriga; Pompeiani item, Leo enſem tenens. Et ut finiam, huc etiam Imp. Auguſti Delphinum ancoræ circumplexum cum ſymbolo: *Feſtina lentè*; referemus, præeunte *Paulo Iovio*: quidquid ei contradicat alter ille, qui tamen interim ipſe ludicra nonnulla, quæ Veneris potius, quam veram veræ Virtutis militiam ſapiunt, plenis buccis dilaudat, & vel invitis Gratijs in cœlum evehit. Adducendus huc quoque Antiochi Leo cum Caduceo, bos Theſei, Seleuci Taurus, Caij Marij boves coniugati, & Attilæ vultur coronatus. Dio Caſſ. l. 42. Id. lib. 51. Plin. l. 37. c. 1. Plin. Iun. l. 10. Ep. 16. Plut. Pomp.

Ex quibus omnibus evidens eſt, quantum diſtent hodierna familiarum inſignia ab illis veterum, quibus eorum unusquisque ſuo modo ac lubitu aſſumtis utebatur, nec ob id ſtatim gentiles ſuos ad eadem illa retinenda obnoxios habebat. Adeoque clarè patet, quam fruſtrà ſeſe torqueant nonnulli antiquitatis ignari, qui ſuæ demum ætati hanc inventionem deberi, ſibi perſuadent: quod ut eo facilius credulitati hominum inſinuent, nonnihil addunt de ſuo, & novis minutiis rem antiquiſſimam & liberrimam anguſtare ſatagunt.

Diviſio Emblematum.

At quis non videt, ex ijs quæ diximus, *Emblema* generaliſſimum eſſe nomen, quo quævis figura, ſive picta, ſive cælata, ſignificatur, quodque ſub ambitu ſuo complectatur illam alteram ſpeciem *Emblematum univerſalium*, habentium aliquod noëma dogmaticum generale: vel ſignificationem virtutis, vel deteſtationem

vitij, vel denique inſtructionem ad prudentiam, eamque reſtrictam ad nullum certum hominem privatum; qualia plures ediderunt, inter quos familiam ducit Alciatus; Et quis non videt, illa, ſi privatim ad ſignificandum aliquod ſpeciale propoſitum adhibeantur, additâ ingenioſâ Epigraphe ſymbolicâ, uni tantum accommodatâ, (quod à principibus utplurimum viris, & à nobiliſſimis quibusve ingeniis fieri amat,) Emblematis iſtius generaliſſimi ſpeciem alteram eſſe, quam vulgò *Impreſam* nominant, & nos, (quoniam barbarum hoc) ad diſtinctionem, *Emblema ſingulare*? Quis porrò non videbit, ſi modò exempla ſuperius enumerata rimari penitus volet, nihil aliud illa veterum, quam ſpecies horum fuiſſe? licet vel Emblemata, vel Impreſæ, non dicantur apud authores, quandoquidem hæc vocabula noſtro demum ævo & inventa, & his rebus hoc ſenſu applicata, quæ veteribus *Inſignia* promiſcuè vocabantur. Quantumvis etiam ſymbola, ſive Inſcriptionum verba, quæ picturarum implerent ſenſum, ab ijſdem authoribus non ſemper adjecta fuerint, negare tamen haud proclive fuerit, & aliqua fuiſſe adhibita ab illis, qui ea uſurpabant, & ab his noſtra demum originem duxiſſe. Quis denique non fateri cogitur, illa ipſa Emblemata *communia*, ſive *univerſalia*, facile mutari poſſe in ſingularia, ſive Impreſas, & has facilius adhuc in illa; Hieroglyphica verò facilimè omnium in utrumque; & iſta cuncta vel pro ſymbolis & inſignibus, ſive geſtaminibus, uſurpari poſſe? ſiquidem toti alicui exercitui, vel comitatui aulico, vel familiæ denique, ſingulare propoſitum aliquod honeſtum eſſe poteſt commune. Sed hæc hactenus.

Vſus. Progredior ad uſum. At quoniam illum, utpote multiplicem, ex parte aliquâ jam ante aliud agendo imprudens tetigi, unum tantùm, & eum minimè ſilentio prætereundum, ſupereſſe video, qui nimirum is eſt, ut invictiſſimi quique Heroes, vivam in ſeſe virtutis imaginem circumferentes, non minus animorum ſimulacra, (quibus, dum vivunt, ipſimet ceu quotidianis ſtimulis ad præmeditatas laudes agerentur) quam corporis effigiem, pictæ huius Poëſeos beneficio æternitati relinquerent, & ad æmulationem ſui generoſam quoque poſteritatem excitarent, aptè *miſcentes utile dulci*. (Horat. de arte Poët.)

Nam certè oblectationes hæ de genere ſunt illarum, quas Seneca laudans, *quemadmodum*, inquit, *cælator oculos diu intentos ac fatigatos remittit, atq; avocat, & ut dici ſolet, paſcit: ſic nos animum aliquando debemus* (Epiſt. 58.)

debemus relaxare, & quibusdam oblectamentis reficere: ſed ipſa oblectamenta opera ſint: ex his quoque, ſi obſervaveris, invenies, quod poſſit fieri ſalutare. Vt enim (addo ex Plutarcho) *oculo is demum gratus eſt color, qui floridus ſimul, & amœnus, recreat, alitq́ue viſum: ita mens ad illa deducenda ſpectacula eſt, quæ oblectando ad propria ipſam alliciant bona.* Cum igitur ea ſit Emblematum natura, ut ſimilitudine quadam, ad alia, quam quæ ſenſui exteriori offeruntur, intelligenda, trahant mentes noſtras; nil commodius erit *his imaginibus*; quibus *ſi quis nos uti vetat, & poëtis ſolis iudicat eſſe conceſſas, neminem mihi videtur ex antiquis legiſſe, apud quos nondum captabatur plauſibilis oratio. Illi qui ſimpliciter, & demonſtrandæ rei cauſâ eloquebantur, parabolis referti ſunt: quas exiſtimo neceſſarias, non ex eadem cauſâ, quâ poëtis, ſed ut imbecillitatis noſtræ adminicula ſint, & ut diſcentem & audientem in rem præſentem adducant.* Ita Sacras Literas conſtat plenas eſſe parabolarum, inibique nos ad formicas jam & locuſtas, jam ad araneas, jam ad agrorum Lilia, jam ad aves cœli, prudentiamq́; ſerpentum, columbarumq́; ſimplicitatem ablegari; nec immeritò, cum *Deus nos in hunc mundum quaſi teſtes laudatoresq́ue ſuorum operum immiſerit*, quò vocare nos ſubindè debet Regis exemplum Salomonis, qui *à Cedro, arborum proceriſſimâ, philoſophatus eſt, ad Hyſſopum uſq́ue, minimam earum.* Et ad hanc ab Imp. Leone contemplationem invitamur his verbis: *Oportet nos, cum divinâ manu formati, menteq́ue ac ratione præditi ſimus, brutorum præſtantiæ non cedere. Non enim illa imbecillitas reprehenſione vacat, neq́ue à iuſtis vituperationibus libera eſt; ſed tanto obnoxior, quantum brutali naturæ rationabilis prudentia antecellit.* Eôdem nos dirigens Seneca, *Pudeat*, inquit, *ab exiguis animalibus non trahere mores, cum tanto hominum moderatior eſſe animus debeat, quantò vehementius nocet. Et perierunt profectò mores, ſi nec illis comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur*, ait Rex Gothorum. Sanè certum eſt, *veſtigia morum animi humani in animalibus cerni: noſſe quippe commoda ſua, & hoſtium adverſa; ſemel decepta, non facile falli iterum; adeoq́ue nos eorum diſcipulos eſſe, ab illisq́ue infinita ad vitam, ad prudentiam civilem, & œconomicam, ad artem medicam, ad alia, didiciſſe*, teſtes omni exceptione majores ſunt, Ariſtoteles, Plutarchus, Ælianus, Plinius, & alij. Quid quod *ea juris quoq́ue peritiâ cenſet* Imperator noſter? Quid quod *à virtutibus inſtructiora multò, multoq́ue prudentiora, & feliciora hominibus animalia* affirmat, & tantùm non demonſtrare conatur Gryllus Plutarchi? Certè Menander id adſtruit his verſibus:

Præfat. in Periclem & Fab. Max.

Senec. Ep. 59.

Lactant. c. 9. de de fal. ſap.

3. Reg. 4.

Ioſeph. lib. 8. c. 2.

Novell. 90. pr.

Libr. 1. de clem. c. 19.

Caſsiod. lib. 5. var. Epiſt. 33.

Iuſtinianus in pr. Inſtit. de Iur. Nat. Gent. & Civil.

Stob. ſerm. 96.

Animalia cuncta feliciſſima ſunt,
Et multo magis homine ſapiunt.
Primum intueri licet aſinum iſtum,
Qui indubiè eſt animal miſerum,
Nihil mali tamen ei ſuâ culpâ naſcitur,
Sed quæ natura ipſi dedit; ea habet.
Nos verò præter neceſſaria mala
Ipſi per nos alia nobis inſuper adiicimus,
Dolemus, ſi quis ſternuerit: ſi maledixerit,
Iraſcimur: ſi quis viderit inſomnium, metuimus.
Ærumnæ, opiniones, ambitiones, Leges,
Iſta omnia præter naturam, & aſcititia mala ſunt.

Polyb. lib. 5. hiſt. *Adeò ut non* ſine cauſâ graviſſimo Hiſtoricorum *videatur homo, cum omnium animalium verſutiſſimum habeatur, omnium eſſe ſtolidiſſimum, & decipi facillimum.*

Sed puto ſatis meo me promiſſo exſolvi: quare ne diutius te differam, Lector, accipe pauca quædam de conſilio, & formâ noſtri huius opuſculi, quæ quidem non adeò eſt nova, nec ſine exemplo, nec ſine ſuo item uſu. *Forma huius operis.* *Quid enim utilius potui,* (ut cum eruditiſſimo huius ſeculi viro loquar,) *quam tot ſententias in unum conducere, pulcras, acres, &, ita me ſalus amet, ad ſalutem natas generis humani? Nam quod ego eadem dicerem, ecquando mihi eadem vis, aut fides? Vt in uno aliquo telo, aut gladio, multum intereſt, à quâ manu veniat: ſic in ſententiâ, ut penetret, valde facit robuſtæ alicuius, & receptæ authoritatis pondus. Atqui ea veteribus adeſt,* ex quibus iſta hauſimus. *Epiſtol. ad Autium.* *Quid enim proprium noſtrum* (præfabor cum Solino) *eſſe poterit, cum nihil omiſerit antiquitatis diligentia, quod intactum ad hoc uſq; ævi perſeveret? Quapropter quæſo te, ne de præſenti tempore editionis huius fidem libres: quandoquidem veſtigia monetæ veteris perſecuti, opiniones & ſententias univerſas erigere maluimus potius, quàm innovare:* Imitatione Imperatoris verè Auguſti, qui *in evolvendis utriuſq; linguæ autoribus nihil æquè ſectabatur, quàm præcepta, & exempla, publicè vel privatim ſalubria, eaq; ad verbum excerpta, aut ad domeſticos, aut ad exercituum Provinciarumq; Rectores, aut ad urbis magiſtratus plerumq; mittebat: prout quiq; monitione indigerent. Etiam libros totos & Senatui recitavit, & populo notos per edictum ſæpè fecit, ut Orationes Q. Metelli, de prole augendâ, & Rutilii de modo ædificiorum: quo magis perſuaderet, utramq; rem non à ſe primò animadverſam,* *Sueton. Auguſt. cap. 89.*

ſed an-

ſed antiquis iam tum curæ fuiſſe. Huius intimus *M. Agrippa, vir ingentis animi, qui ſolus ex his, quos civilia bella claros potenteſq; fecerunt, fœlix in publicum fuit, dicere ſolebat; multum ſe huic debere ſententiæ: Nam concordiâ parvæ res creſcunt, diſcordiâ maximæ dilabuntur. Hac ſe aiebat & fratrem, & amicum optimum factum. Quare* (proſequor cum Annæo) *ſi eiuſmodi ſententiæ, familiariter in animum receptæ, formant eum: cur non hæc pars philoſophiæ, quæ talibus ſententiis conſtat, idem poſſit? Pars virtutis diſciplinâ conſtat, pars exercitatione. Et diſcas oportet, & quod didiciſti, agendo confirmes.* Idcircò ne te tædio afficiant, mi Lector, ſi qua ſæpiùs heîc reiterabuntur. *Bis enim atq; ter,* (inquit Socrates,) *pulcrum eſt, ea quæ pulcra ſunt, dicere atq; conſiderare.* Sed & porrò tibi *ſciendum* illud Epicteti, *quod homo non facilè ullum ſibi dogma comparaverit, niſi quotidiè eadem dicat, & audiat, & ſimul ad vitam accommodet.* Senec. Epiſt. 94. Plato in Gorgiâ. Stobæus ſerm. 27.

Cùm denique (ſicut antè relatum) Emblema nihil aliud ſit, quàm ſimilitudo quædam in picturam compacta, (quomodo Ciceroni metaphora dicitur, in verbum contracta ſimilitudo;) te quæſo, ne ad vivum omnia reſecare, &, quod ait Varro, *ſtaterâ aurariâ pendere* velis, ſed illa potius Cypriani cogites: *Exempla non per omnia ſimilitudinem ſervare poſſe rei illius, cui præbere putantur exemplum, ſed ſufficere, ſi unius alicuius partis, pro quâ videntur aſſumta, ſimilitudinem tenent. Ex quibus conſtat, exempla, non in omnibus, his, quorum exempla ſunt, eſſe ſimilia; alioquin ſi eadem eſſent omnia, iam non exempla dicerentur, ſed ipſa potiùs res, de quibus agitur, viderentur.* Quod ſi hoc abs te, Lector, impetravero, nihil erit, cur morer moroſos iſtos *Canes*, *quibus*, juxta adagium, *difficile eſt lectum ſternere, & queis innatum eſt, ut non pro feritate, ſed pro conſuetudine latrent.* Quos ego iſthoc diſticho cum bonâ pace dimiſſos hinc volo: In expoſit. ſymboli Apoſt. Seneca in Excerptis.

Hæc mea ſunt, procul hinc, malè quicunq; illa legendo &
Interpretando facere diſcupis tua.

Trochæus

AD AUTHOREM.

NEmo non ſe vindicare morte quærit à nigrâ:
Nemo non ſtudet Monetæ conſecrare poſtibus
Nominis clari tabellam, perfruiq́ꝫ poſteris.
Calce ſed pauci ſecundâ regiam premunt viam:
Improbas plures per artes cæcus error ſemitis
Mille ſevocat ſiniſtris Vanitatis ad ſpecum,
Pœna ubi cubat, cubatq́ꝫ ſera Pœnitentia.
Nil ſed ille juris in te repperit. Mentis bonæ
Luce, Zincgreſi, ante eunte ſemper, ædem ad auream
Gemmeæ Virtutis, aras adq́ꝫ Honoris ſobrij
Paſſu ijſti haud delicato: jamq́ꝫ contuberniis
Vtriusq́ꝫ ultrò receptus, in quiete, in otio
Non inerti agis juventam, ſortis ac rides vicem
Hanc & illam, Aeternitatis Candidatus haud niger;
Teſtium cui plus ſat uno teſte Conſcientia.
Non rei quod nullum obire publicæ munus quæris;
Pacis artes atq́ꝫ Martis in Dices doctus ſinu:
Ritè callens res profanas, ritè callens res ſacras:
Sed Vatinios tot inter eſſe non cupis Cato;
Præmio æſtimasq́ꝫ vero cuncta Mundi inania.
Macte, Zincgreſi, profundæ mentis hac induſtriâ;
Abſq́ꝫ dote pura virtus cui placet, verusq́ꝫ Honor
Abſq́ꝫ pompâ. Ebur curule purpuræq́ꝫ adoreas
Sors ſolet negare dignis, & dare immerentibus.

Gloriam

Gloriam famamq́ꝫ veram quilibet donat ſibi,
Perpeti quæ poßidentem gaudio ac penu beat.
Macte, Zincgrefi: ac Platonis & Cleanthis porticu
Occupatus, veritatem nocte liberâ ſuâ:
Atqꝫ per ludum jocumq́ꝫ luculenta Emblemata
Luminis dias in auras profer, ex quibus ruat
Quid ſit æquum, quidve juſtum, quid pium, quid improbum.
Quilibet minore curâ, quàm Minerva ſi Pepli
Explicet feſtos honores, detq́ꝫ longo cernere
Ordine Heroas celebreis pacis aut belli artibus.
Macte, Zincgrefi, hoc laboris fonte parvo, à quo fluit
Rivus haud unus perenni flumine; unde Principes,
Vnde Muſarum clientes, unde Bellonæ aſſecla,
Vnde cives, civiumq́ꝫ plurimus rector, bibant
Nectaris meros liquores; quòqꝫ eos frequentius
Haurient capace fauce, maior hoc urat ſitis.

JANUS GRUTERUS.

EPIGRAMMA.

AUreûm venuſtant ut ſcyphum & argenteum
Aptè illigata agalmata:
Nitent ut aſaroto pàvimento inditæ
Diverſiformes teſſeræ:
Orationi ſic, politis vocibus
Mixtæ affabrè ſententiæ,
Addunt decoras & Veneres & Gratias,
Et unionum pondera.

Illu-

Illuſtriori ſed feruntur lumine
Eiuſmodi dædalmata,
In queîs imago, juncta acuto lemmati,
Senſum cedro dignum efficit.
Huiuſce teſſellator artifex rei
Guilhelmus eſt Zincgrefius:
Verbisque pegmatisq; qui ſcitè additis,
Invenit hæc Emblemata.
Quæ ſcruta ne tu duxeris dupondia:
Muſæa ſunt cimelia.
Preſſoq; dignus auctor ipſus pollice;
Doctique Circi plauſibus.
Nam dulce miſcens eleganter utili,
Punctum meretur omnium.

MELIOR ADAMUS.

A L I V D.

FElix priſcorum fuit hæc induſtria vatum,
Velatam vulgo Sophiam objeciſſe prophano.
En tecum per teq; redit, reddentibus aſtris,
Priſcorum Sophie, priſciq́; induſtria ſecli:
Atq; ideò quantum priſcis ſimul omnibus illa
Debuerat, tantum iſta tibi venturaq́; ſoli
Poſteritas debere Sopho, vatiq́; fatetur.

ALIUD

ALIUD.

Plurimum latet hiſce ſub figuris
Antiquæ Sophiæ, ingenjque priſci;
Quanquam haud priſcus eas, ſed huius ævi
Homo invenerit, & nova juventa.
Dij, mirum, à iuvene hac poli ſenectâ
Antiqui Sophia eſt reducta ſæcli!

JANUS à CLIVIA PARISINUS.

AD LECTOREM.

En tibi Zincgrefij centena emblemata, Lector,
Nec tamen ipſius cernitur effigies:
Nempè poteſt unus centum hæc, Emblemata centum
Non poſſunt unum fingere Zincgrefium.

MATTHÆUS ROVYERUS
Gallo-Baudouillanus.

AD CHALCOGRAPHUM
PROSPHONEMA.

Iam, MERIANE, *ſculptor*
Primarie huius ævi,
Clari gener BRIANI,
Dicam tibi pararant
Novemſiles ſorores,
Emblemata ob morata
JULI *ſui clientis.*
Cùm derepente fama
Non falſa venit, illa
Iam ducta ad umbilicum
Tuâ arte, MERIANE.
Ergò perenniclaram
Divæ tibi corollam
Lauro ex perenniore
Nectunt; tibi & clienti
Suo: huic ut erudito
Vati: tibi ut perito
Sculptoriæ Magiſtro.

JANI LEONHARDI
Weidneri Palatini.

Ovid lib. I. Metamor.

I.

PARTE TAMEN VIGILAT.

Voyéz moy ce Lion veillant en ſommeillant,
Les yeux demi-ouuerts, la queue menaçante.
Un Prince quand il dort la nature contente,
Mais touſiours pour les ſiens ſon penſer eſt veillant.

DE LEONE, *ferarum atque animalium rege, dicere incipiamus*; cujus de vigilantiâ ſic ſcribitur: *eum, cum dormit, caudam movere, ut oſtendat nimirum, ſe non omninò dormire, & ſomno undiquaq; vinci, ut cætera animalia: quod ipſum Ægyptii ſe obſervaſſe gloriantur. Hunc ſpectans excutiat ſomnum Rex, ſciatq; non poſſe fieri ſimul, ut otio indulgeatur, ac multis ut imperetur*, ait Libanius fine ſententiæ quâ probat:

Epiphan. in pr. phyſiologi ſui.
Ælian. lib. 5. animal. c. 39.

Turpe Duci totam ſomno conſumere noctem.

Sil. Ital. lib. 3.

Ubi *non dicit, prorſus non dormiendum, ſed non ſemper: ita ſomni portio conſervat principem ſeu Ducem, pars vigiliarum principatum.* Sic imperator in ſtratego ſuo requirit: *modicè vivere, & de nocte conſilium capere. De nocte enim coctius ſolet provenire conſilium, quieſcente mente à tumultibus externis.* Quod obſervaſſe videtur Hannibal,

Liban. progym.
Maurit. Imp. 8. ſtrategic.

Vigil ille, nec ullam
Ad requiem facilis, credensq; abſcedere vitæ
Quod ſopor eripiat tempus.

Sil. It. lib. 12.

Et Ageſilaus Rex, *ſomno non domino, ſed rebus agendis ſervienti utens.* Et Imperatoris quoque Diaconus huc reſpiciens, *Ceu gubernator*, inquit, *ita vigilet Imperatoris oculatiſſimus intellectus, continens tutò æquitatis clavos, atque expellens fortiter impetuoſos iniquitatis fluctus, ut ne cymba mundanæ Reipubl. illidatur eis. Magiſtratus profectò nocte in urbibus vigilantes, malis hominibus, tum hoſtibus, tum civibus terrori ſunt, ſibi & civitati utiles univerſæ.*

Plut. apophth. Lacon.
Agapet. parænet. ad Iuſtin. Imp.
Plato. lib. 3. de leg.

II.

PRO GREGE.

Cè prudent garde-parcs ce chien plein de courage
Uray patron d'un vray Roy jamais jamais ne dort,
Ains ſe tient tousjours preſt pour combatre l'effort
De ſanguinaires Loups non moins vaillant que ſage.

NIHIL ALIUD *eſt imperium, niſi cura ſalutis alienæ. Vt enim tutela, ſic procuratio Reipubl. ad utilitatem eorum qui commiſſi ſunt, non ad eorum quibus commiſſa eſt, gerenda eſt. Rex namq; eligitur, non ut ſui ipſius curam habeat: ſed ut per ipſum, qui eum elegerunt, in felicitate degant.* Itaque *verus Princeps magnâ cum dignitate & bonitate præeſt, magnifica bonorum munera ſubditis exhibet; victus abundantis, ſalutis omnimodæ & vitæ tranquillitatis author eſt. Hunc enim ſibi finem proponit, ut ſubditos felices efficiat. Et tum ſanè præ cæteris, qui ab eo gubernantur, inprimis eximius eſt, quando illi beatam vitam agunt, qui ſeipſos ei commiſerunt. Siquidem utilitas publica non ſeparata eſt à privata, quin potius in univerſali ſingulis etiam utile continetur, & partes in toto ſervantur.* Quare *illius demum magnitudo ſtabilis fundataque eſt, quem omnes non tam ſupra ſe eſſe, quam pro ſe ſciunt, cuius curam excubare pro ſalute ſingulorum atque univerſorum quotidiè experiuntur. Nam in hoc principatus inſtituti ſunt, ut ſaluti ſubditorum conſulatur, ne invicem, aut ab exteris iniurias accipiant. Atque hic eſt principis metus, & humanus, nec ingeneroſus, ut his, quibus imperat, metuat, ne quid ſe inſcio lædantur, non aliter atque canes nocturnam ac laborioſam agentes ovium in ſeptis cuſtodiam, ſimulatque trucem audierint feram, timent non ſibi, ſed his quæ cuſtodiunt.* Et hoc eſt, quod apud Platonem diſputatur *generoſi canis & nobilis Adoleſcentis naturam nihil differre ad cuſtodiam agendam.*

Amm. Marc. lib. 29.
Cic. lib. 1. off.
Stob. Serm. 52.
Id. Serm. 44.
Senec. lib. 1. Clem. cap. 3.
Dio. Caſs. li. 55.
Plut. lib. de doctr. princ.
Lib. 2. de Rep.

III.

DUM SEDET INVADUNT.

Pendant que l' aigle dort en trop grand' aſſeurance
Mal aduisè ſe ſent tout à coup aſſaillir .
La ſeurté n' eſt iamais ſans lourdement faillir,
Et n' eſt ſerpent ſi vil qui du venin ne lance.

RELIQUAS *aves maximè ſedentem aquilam adgredi* legitur, quod Ariſtot. reſtringit ad illam aquilarum ſpeciem, quam *Percnopterum* nominant; *quippe quæ à corvo, cæteriſque id genus alitibus verberetur, fugetur, capiatur*. Quo ſimili monemur, tunc inprimis hoſtium nos patere inſidijs, cum deſides occupat *frequentiſſimum initium calamitatis, ſecuritas. Neceſſariò autem amplior ſecuritas gravius ſolet habere diſcrimen, quoniam imparatis, cibum capientibus, in itinere laſſis, equos ſuos paſcentibus, ac nihil tale ſuſpicantibus ſuperventus aſſolent fieri*, præſertim verò Xenoph. lib. 6. ἀναβ. Lib. 9. hiſt. anim. cap. 32. Vell. Paterc l. 2. Veget. l. 3. c. 22.

Sæpè ſoporatos invadere profuit hoſti, Ovid. l. 1. Amor.
Cædere & armatâ vulgus inerme manu.

Ideoque tam pace quam Bello

Caret periculo qui etiam cum tutus eſt cavet, Publ. Syrus.

Sicut enim *providos cautela tutatur, ita negligentes extinguit incuria* quandoquidem Veget. l. 4. c. 38.

Serum eſt cavendi tempus in mediis malis Senec. in Thye.

Et reverà nemini non dictum hoc putemus, quod Meneclidi apud Æmil. Probum Epaminondas, *Fallis*, infit, *verbo cives tuos, quod hos à bello avocas, otii enim nomine ſervitutem concilias, nam paritur pax bello: itaque qui eâ diutinâ volunt frui, bello exercitati eſſe debent. Quare ſi principes Græciæ eſſe vultis, caſtris eſt vobis utendum, non Palæſtrâ. Ergò qui deſiderat pacem, præparet bellum, qui victoriam cupit, milites imbuat diligenter. Nemo enim bello laceſſere aut facere audet iniuriam ei regno, vel populo, quem expeditum & promptum ad reſiſtendum vindicandumque cognoſcit.* Veget. prol. l. 3. Id. lib. 4. c. 31.

Claudian. lib.2.
in Eutrop.

ASSUESCO FUTURÆ MILITIÆ.

C'eſt ainſi qu'a loiſir au fait des rudes armes
Lon va me diſpoſant par maniere d' esbat.
Il faut en temps de paix ſe dreſſer au combat,
Pour n'auoir parapres peur d'aucunes alarmes.

P*Rrimus equi labor eſt animos atq́ arma videre*
Bellantum, lituosq́ pati, tractuq́ gementem
Ferre rotam, cecinit Vates de equis ad bellum inſtituendis. Ita *ne ad armorum fremitum & gladiorum ad clypeos reſonantium in pugnâ crepitum equi extimeſcerent, eos ad ſtrepitum aſſueſcere cogebant Perſæ, armataq́ cadaverum ſimulacra paleis farta eis ſubiiciebant, ut cæſorum calcationem in bello ferre conſueſcerent.* Nos hodiernam noſtrorum Equitum methodum hac picturâ exhibemus. *Quod autem diſciplina hæc eſt utiliſſima, id intelligere poteſt quivis, ex iis, quæ ſcribit Plato in libris de Legibus: nam ait Cretenſium Legumlatorem leges ſanxiſſe, tanquam ſi ſemper parati eſſent homines ad bellum gerendum. Eſſe enim naturale quoddam bellum inter omnes civitates occultum, etiamſi non indicitur per Fœciales & præcones. Sive ergo Legio ſive auxilia fuerint, exerceantur aſſiduè. Nam quemadmodum benè exercitatus miles prœlium cupit, ita formidat indoctus. Poſtremò ſciendum eſt in pugnâ uſum amplius prodeſſe, quàm vires, nam ſi doctrina ceſſet armorum, nihil Paganus diſtat à milite.* Quid aliud Romanos *principes fecit*, quam *ſeveritas inſtitutorum, ordo militiæ, amor quidem laboris, & quotidianâ exercitatione aſſidua belli meditatio?* Nempe primus *hunc* Romulus *rex ſapientiſſimus ſtatum Reip impoſuerat, ut iuventus diviſa per tribus in equis & in armis ad ſubita bella excubaret.* Faciunt huc Philoſophi verba: *In ipſa ſecuritate animus ad difficilia ſe præparet, & contrà iniurias fortunæ inter beneficia firmetur. Miles in mediâ pace decurrit ſine ullo hoſte, vallum iacit & ſupervacuo labore laſſatur, ut ſufficere neceſſario poſſit. Quem in ipſâ re trepidare nolueris, ante rem exerce. Nam quæ ex uſu ſunt, non timentur;* quin potius illis animamur. *Sic enim militaris viri in mediâ pace togati iam auros tuba ſuſcitat, equosq́ Caſtrenſes erigit crepitus armorum.* Habent hæc ſuum etiam uſum, ſi ad Ethicam Diſquiſitionem deveniatur: cum enim *militia quædam ſit cuiusq́ vita, eaque longa & varia, ideò ſapiens aſſueſcit futuris malis, & quæ alii diu patiendo levia faciunt, hic levia facit diu cogitando*, nam *quia omnia novitate graviora ſunt, hæc cogitatio præſtat, ut nulli ſit malo tyro.*

Virg. 3. Georg.
Ælian. lib. 16. de anim. c. 25.
Id. c. 1. de mil. ord. inſt.
Veget. lib. 3. c. 21.
Quin. decl. 3.
Florus 1. c. 1.
Senec. Ep. 18.
Veget. l. 3. c. 12.
Senec. 2. de irâ. 2.
Arrian lib. 3. in Epict. c. 24.
Senec. Ep. 76.
Id. Ep. 107.

V.

SESE TERRORE TUETUR.

C'eſt mon regard tout plein de terreur redoutable
Qui fait mon ennemi ſe retirer de moy,
Mais quand ſe rapprochant il me met en esmoy
L'outrecuidance alors par mon ire i'accable.

LEonis generoſitas in periculis maximè deprehenditur, eo quod ſpernens
tela, ſe diu terrore ſolo tuetur, ac velut cogi teſtatur; cooriturq́ non tan- Plin. l. 8. Nat. c. 16.
quam periculo coactus ſed tanquam amentiæ iratus. Notet Dux aliquis, &
ſimul illud: terrore melius eſſe hoſtem domare, quam prælio; in quo amplius Veget. l. 3. c. 26.
ſolet fortuna poteſtatis habere, quam virtus, qui quidem terror multis plus Liv. l. 7. c. 14.
penè veris viribus profuit: tibi certè, Hecdici, qui vix duodeviginti equi-
tum ſodalitate comitatus, aliquot millia Gothorum, non minus die quam Sidon. li. 3. Ep. 3.
campo medio, tranſiiſti; dum ad nominis tui rumorem, perſonæq́ conſpectum,
exercitum exercitatiſſimum ſtupor obruit. ita ut præ admiratione neſcirent
Duces partis inimicæ, quam ſe multi quamq́ te pauci comitarentur. Sed &
tibi Trajane Imp. cum ferociam ſuperbiamq́ Parthorum ex proximo audi-
tus magno terrore cohiberes, Rhenumq́ & Euphratem admirationis tuæ famâ Plin. paneg.
coniungeres. Quoties nomen Alexandri M. & fama, maximum in bello utiq́ Curt. lib. 5.
momentum, hoſtes in fugam convertit? Sanè præfectos Darii non tam Iuſtin. l. 11.
armis, quam terrore nominis ſui vicit; quod eſt pulcerrimum victoriæ genus. Plin. l. 2. Ep. 7. Tacit. c. 13. Ger.
Sic etiam Germani olim ipſâ plerumq́ famâ bella profligarunt,

Proq́ omnibus armis, Sil. Ital. l. 16. pr.
Et caſtrorum opibus, dextriſq́ recentibus; unum
Hannibalis ſat nomen erat: Ergo videmus, terrore &

famâ bella ſtare; quidni & pacem? unde ſapienter ille Dictator Po- Curt. lib. 3.
puli Rom. non Veios tantum, nec hoc bellum intueri iubet, quod inſtat, Liv. lib. 5. c. 6.
ſed famam & ad alia bella, & ad cæteros populos inpoſterum quærere. Quæ-
ritur autem illa 1. ante bellum, ſi diſcat miles in otio, quod proficere Caſſ. l. 1. Var. Ep. 40.
poſſit in negotio. Nihil enim neq́ firmius neq́ fœlicius eſt rep. in quâ abun-
dant milites eruditi; non enim veſtium nitor, vel auri, argenti, gemmarumq́ Veget. l. 1. c. 13.
copia, hoſtes aut ad reverentiam noſtram, aut ad gratiam inclinant, ſed ſolo
terrore ſubiguntur armorum. 2. in ipſo belli principio: tunc enim vel
maximè inſtandum famæ, ac putandum, prout prima ceſſiſſent, fore uni- Taci. Agric. c. 18.
verſa. Sic Cæcinna omnia conſilia curaſq́ in oppugnationem Placentiæ
magno terrore vertit: gnarus ut initia belli proveniſſent, famam in cætera Id. l. 2. Hiſt. c. 20.
fore.

VI

Claud. 4. conſ. Honor.

CEDENTIBUS ATROX.

Le fleuve cache-ſource à la terre Egiptienne
Ce grand monſtre produit, fuyant les pourſuivans,
Et ſuivant les fuyans: croyez de tous vivans
La nature eſtre telle, or d' autant moins Chreſtienne.

H*Oc naturâ comparatum eſt, ut homo quidem eum contemnat, à quo colitur, eum verò admiretur, qui ipſi non cedit*, adeò ut rectè cenſuerit Hermocrates, *non eos qui imperiū affectant, ſed eos qui ad imperata faciendū ſunt propenſiores, vituperandos eſſe*: addens porrò: *Homines ita natos, ut ſemper illos quidē imperio premant, qui cedunt ipſis, ab illis verò ſibi caveant, qui arma ipſis inferunt*, haud aliter quam Nilotica *monſtra*, quæ *fugientes inſequuntur, formidant reſiſtētes*. Non ignoravit hoc Alex. M. *timentibus n. Macedonibus nec vim cenſentibus afferendam Græcis, deficientes autem Barbaros leniter ad officium revocandos, fontiq́ꝫ medendum novationum; ipſe ex diverſis conſiliis adortus eſt, audaciâ & animi magnitudine rebus ſuis ſecuritatem & ſalutem quærere, exiſtimans, ſi paulum modò animum demiſiſſet, cunctos ſe ſuperfuſuros ipſi*. Quare *hoſtibus ſubinde aliquid movere non concedendū, hoc enim pacto fiet, ne quis nos impoſterum ſibi iniuriâ laceſſendos putet*, ait Julius Cæſ. *quibus ſi conceſſeritis*, (ex ore Periclis annecto) *quod petunt, protinus etiam aliquid aliud maius imperabitur, quaſi metu perculſi hac quoque in re morem ipſis geſturi ſitis, ſed ſi ſemel ipſis acriter abnueritis, quæ petunt, planum facietis, oportere ipſos maiore cum æquabilitate vobiſcum agere*. Et hoc erat, quod conquerebantur veteres Britanni: *Nihil profici patientiâ, niſi ut graviora, tanquam ex facili tolerantibus, imperentur*. Rem ſuo more exequitur Philoſophus Romanus: *Quemadmodum*, inquit, *pernicioſior eſt hoſtis fugientibus, ſic omne fortuitum incommodum magis inſtat cedenti, & averſo*. & paulò poſt: *In ipſis poſitus difficultatibus, toto contrà pugnet animo, vincetur ſi ceſſerit, vincet ſi ſe contrà dolorem ſuum intenderit. Nunc hoc pleriq́ꝫ faciunt; attrahunt in ſe ruinam, cui obſtandum eſt: iſtud quod premit, quod impendet, quod urget, ſi ſubducere te ceperis, ſequetur & gravius incumbet: ſi contrà ſteteris, & obniti volueris repelletur*. Plutarchus ea ipſa ad invidiæ naturam ac indolem refert, libr. num ſeni gerenda respubl. quæ quoniam hæc charta excludit, quo minus huc ſubdantur, ipſe Lector apud ipſum requiret.

Thucyd. lib. 3.
Idem lib. 4.
Solin. c. 35.
Plutar. in Alexand. Mag.
Dio Caſſ. lib. 38.
Thucyd. lib. I.
Tacit. Agr. c. 15.
Senec. Ep. 77.

AGITAS AGITARIS AT IPSE.

Ainſi l'un preſſe l'autre & luy meſme eſt preſsé
De ſes ardens deſirs & de ſa convoitiſe,
Louablement fait cil qui le trophée prise
Qu'un vray victorieux de ſoy meſme a dreſsé.

V T canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo Ovid.lib.1.meta.
Vidit, & hic prædam pedibus petit, ille ſalutem.
Alter inhæſuro ſimilis, jamjamq; tenere
Sperat, & extento ſtringit veſtigia roſtro;
Alter in ambiguo eſt, an ſit comprenſus, & ipſis
Morſibus eripitur, tangentiaq; ora relinquit:
Sic Deus & virgo eſt, hic ſpe celer, illa timore.

Hanc imaginem amantibus attemperat poëta. Nos eam altius trahemus, & ad id nimirum, quod ait ille, *ſicut hominibus reges, ita regibus dominandi deſideria dominari.* (Sidon. l.2. Ep.13.) Quod de ijs potiſſimè dictum mihi videtur, quos tangens peſſimi Imperatoris optimus præceptor, *multi ſunt* inquit, *qui ante ſe agant agmina, & tergis hoſtium graves inſtent, & ad mare magnum perfuſi cæde gentium veniant, ſed hi quoq; ut vincerent hoſtem,* (Senec. Ep.94.) *cupiditate victi ſunt, nemo illis venientibus reſtitit, ſed nec ipſi ambitioni crudelitatiq; reſtiterant. Tunc cum agere viſi ſunt alios, agebantur. Agebat infœlicem Alexandrum furor aliena devaſtandi, & ad ignota mittebat. Nec Cn. quidem Pompeio externa inire bella aut domeſtica virtus aut ratio ſuadebat: ſed inſanus amore magnitudinis falſæ, modo in Hiſpaniam & Sertoriana arma, modò ad cogendos Piratas ac maria pacanda vadebat. Hæ prætexebantur cauſæ ad continuandam potentiam. Quid C. Cæſarem in ſua fata pariter ac publica immiſit? gloria & ambitio & nullus ſuprà cæteros eminendi modus. Quid tu C. Marium cum Teutonicos Cimbroſq; concideret, cum Iugurtham per Africæ deſerta ſequeretur, tot pericula putas appetiſſe virtutis inſtinctu? Marius exercitum, Marium ducebat ambitio. Iſti cum omnia concuterent, concutiebantur turbinum more, qui rapta convolvunt, ſed ipſi ante volvuntur, & ob hæc maiore impetu incurrunt, quia nullum illis ſui frenum eſt. Ideoq; cum multis fuerunt mali, peſtiferam illam vim, quâ pleriſq; nocuerunt, ipſi quoq; ſentiunt.*

VIII.

CITIUS CAPIAR QUAM TENEAR.

Cette anguille qu'icy ſe coule
Se conqueſte aſſez aiſement,
Plus aiſement elle s'eſcoule,
C'eſt ainſi du gouvernement.

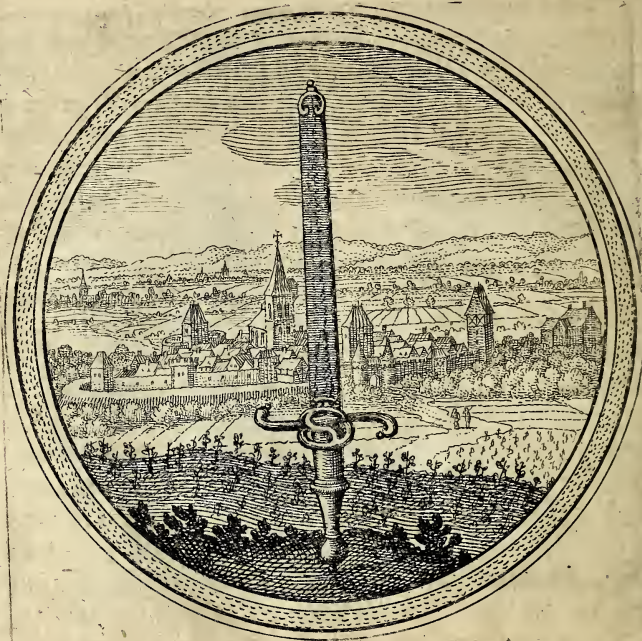
DE anguillâ ſcribit Iſidorus, *adeo lævem eſſe, ut quanto fortius preſſeris, tanto citius elabatur*. Adeò videlicet *difficilius eſt provincias obtinere quam facere*, contrà *facilius, quædam vincere quam tueri*, ſiquidem, quod poëta dixit, Florus li. 4 c. 12. Curtius lib. 4.

Caſus ineſt illic hic erit artis opus. Sed & *in acquirendo ignavia poßidentis ſæpe plus confert, quam propria virtus. Tueri autem quæſita ſine propriâ virtute nemo poteſt*: neque perperam *dixerit aliquis*; *aſſumere potentatum, & tanquam in humeros tollere opes & imperia, etiam mulieris fuerit & pueri fortaſſe*: *ſiquidem Oarſæ & Dario Bagoas Eunuchus Perſarum regnum humeris ſublatum impoſuit: at magnum jam aſſumptum imperium veluti contento corpore ferre, verſareq́ ſine magno negocio, nec oneri ſuccumbentem confundi, contorquerique pondere, moleq́ rerum, viri eſt profectò virtute, ſolertiâ, & celſo animo præditi*, quales non usquequaque fuêre Romani, quippe quibus ſuâ ipſorum confeſſione Germania *magis turpiter amiſſa eſt, quam glorioſè acquiſita*, quandoquidem *maius dedecus eſt parta amittere, quam omninò non paraviſſe*, ac *turpiſſimum ſemper habitum, quod quis accepiſſet, tueri & conſervare non poſſe*. Hinc illa Demetrii nota, quod *imperium Siciliæ tàm citò amiſerit, quam facilè quæſierat*, & Pyrrhi, qui *ut ad devincenda regna invictus habebatur, ita devictis acquiſitisq́ celeriter carebat*, nempè *viribus parantur, iure retinentur*, & alioqui conſtat etiam, *eos optimè retinere dominia, qui in iisdem inſtitutis perſeverant, quibus ea initiò ſunt adepti. At verò illud clarum teſtatumque exemplis eſt, quod homines fœlicitatem aſſequantur benignitate in alios, & bonâ de ſe opinione, iidem cum adepti quæ voluerant ad iniurias & impotentiam in imperiis delabuntur, fit meritiſſimo, ut unà cum imperantium mutatione ipſi ſubditi ſe & affectûs mutent.*

Ovid. lib. 2. de arte.
Totilas apud Zonaram.
Plutar. orat. 2. de fort. Alex.
Flor. d. c. 12.
Salluſt. Iug.
Cic. or. pro L. Manil.
Iuſtin. lib. 23.
Id. lib. 25.
Flor. d. c. 12.
Polyb. lib. 1.

IX.

PROMPTIUS EXTRAHITUR QUAM IMMITTITUR.

La guerre non que trop aiſement ſe commance,
Le glaiue eſt d'un chacun desgainé ſans labeur
Mais à l'y bien remettre y a de la longueur
Bien finir celle-là c'eſt là que giſt la chance.

Non eſt, mihi credite, non eſt (inquit Fabius) *Arduus in pugnas ferri labor, una recluſis* *Omnes iam portis in campum effuderit hora.* *Magnum illud, ſoliſq; datum, quos mitis euntes* *Iupiter adſpexit, magnum eſt ex hoſte reverti.* Sil. It. l.4.

Sicut enim juxtà veterem Trochaicum:

Promptius gladium vaginâ extraxeris, quam immiſeris;

ita conſtat, *omne bellum ſumi facilè, cæterum ægerrimè deſinere, nec in eiusdem poteſtate initium eius & finem eſſe: incipere cuivis etiam ignavo licere, non deponi niſi cum victores velint.* Itaque ceu rari exempli Seneca de Syllâ: *Etiam inimici fatebuntur, benè illum arma ſumſiſſe, benè poſuiſſe.* Ex quibus apparet, *nihil minus in perfecto duce quam feſtinationem temeritatemq; convenire*: cum quod *melior tutiorq; eſt certa pax, quam ſperata victoria, hæc enim in tua, illa in Deorum manu eſt*: tum quod *non licet in bello, bis delinquere*, quod ajebat Lamachus ad quendam manipuli præfectum, dicentem, *ſe nunquam poſt hac ſimiliter peccaturum*; denique, quia compertum eſt, *homines non eodem animi ardore bella adminiſtrare, quo ad ea ſuſcipienda inducuntur. Atq; audaces ſanè præproperi ſunt, ac præcipites, periculumq; antequam in periculo verſentur, adire volunt, in ipſo autem periculo ſunt tardiores, & à ſententiâ deſiſtunt. At vir ita demum fuerit optimus, ſi in deliberando quidem omnem rem, quamcunq; pati poſſet reputans, extimeſcit, in re autem agendâ, eſt audax. Ideò omnia ante cogitanda ſunt, ante tentanda, ante facienda, quam ad ultimum veniatur abruptum*, &

Salluſt. Iugur. — c.12. ad Marciâ. — Sueton. Auguſt. c.25. — Liv. l.30. c.30. — Stob. ſerm.52. — Thucyd. lib.1. — Ariſt. l.3. Eth. c.10. — Stob. d. ſ. 52. — Veget. lib. 3. c.9.

Omnia prius experiri, quam armis, ſapientem decet. Ter. Eun. 4. ſc.7.

X.

MAGNO FUROR EST IN SANGUINE MERGI.

Je ne profane point ma genereuſe rage
Encontre des brebis ou bien des foibles veaux;
M'attaquant hardiment non qu'à des grāds taureaux,
Ceuxcy ſont ennemis dignes de mon courage.

PUdor eſt, *congredi cum homine vinci parato. Ignominiam iudicat gladiator cum inferiore componi: & ſcit eum ſine gloriá vinci, qui ſine periculo vincitur.* Hinc illa indignatio Ajacis: Senec. c. 3. de provid.

Et mecum confertur Vlyſſes! Ovid. lib. 13. metam.

Hinc & Herculis querela furentis:

Hanc ferat virtus notam
Fiatq́ summus hoſtis Alcidæ Lycus. Senec. Herc. fur.

Et altera illa Cæſaris ad milites ſuos contrà Antonium ducendos: *Me quidem pudet* inquit *cum huiusmodi hominibus nobis eſſe confligendum, quos ſi vicerimus, gloriæ id futurum nobis non ſit, dedecori autem ſi vincamur* quibus rectè ſubjungentur Acciani verſus:

Nam Trophæum ferre me à forti viro pulcrum eſt, Si autem & vincar, vinci à tali nullum eſt probrum. Macrob. l. 6. c. 1. Quæ fuit etiam indoles Alexandri M. adhuc pueri: *cum enim tentarent eum miniſtri, quia pernix erat pedibus, an olympiis certare curriculo vellet: ſanè ſi habiturus ſim*, inquit, *adverſarios reges.* Plut. Alex. M. quanquam is ipſe major factus, à Cratero ſequentia fuit audire coactus: *obſcura bella & ignobiles pugnas nobis depoſcimus. Temetipſum ad ea ſerva, quæ magnitudinem tuam capiunt: citò gloria obſoleſcit in ſordidis hoſtibus, nec quidquam indignius eſt, quam conſumi eam, ubi non poteſt oſtendi.* Curt lib. 9. Princeps itaque ante oculos habeat illa Stiliconis ad generum:

Adverſine tubam Princeps dignabere Mauri?
Auferat ignavus clari ſolatia leti
Te bellante mori? decurret Honorius inde,
Hinc Gildo? prius aſtra chaos miſcebit Averno,
Vindictam mandaſſe ſat eſt: plus nominis horror
Quam tuus enſis aget: minuit præſentia famam,
Qui ſtetit æquatur campo: collataq́ neſcit
Majeſtatem acies. adeoque imitetur leonem qui Claud. de bello Gild.

forte potitus
Cædibus, imbelles vitulos, mollesq́ juvencas
Transmittit, magno furor eſt in ſanguine mergi,
Nec niſi regnantis cervice recumbere tauri. Statius lib. 8. Theb.

HOC DUCE.

Cheminons hardiment quand le ciel nous eſclaire,
Et ſuiuons pas à pas ce ſage conducteur,
Ne perdons au beſoin ni l'eſpoir ni le cœur,
Dieu preſent & faiſant toute choſe proſpere.

*C*VM *diis movere haſtam* (inquit Euripides) *ſapientes duces oportet, non autem præter illorum voluntatem*. Etenim *quæ res numine propitio ſuſcipiuntur, eas ſemper Reipubl. melius feliciusq́ ceſſuras conſentaneum eſt*. Contrà verò *nihil ritè nihilq́ providenter homines ſine Deorum immortalium ope, conſilio, honore auſpicantur*. Nec unquam fefellit ſacrum illud effatum: *Nulla eſt ſapientia, nullaq́ intelligentia & nullum conſilium contrà Iehovam. Equi parantur ad pugnam, ſed Iehova tribuit victoriam*,

Stob. ſerm. 52
Xenoph. de proventib. in fi.
Plin. in paneg.
Prov. c. 21. v. 30.

Hoc duce victrici decorati tempora lauro
Pedibus prememus hoſtis arrogantiam

Pſal. 107. fi.

Agnovit hoc etiam Ethnicus ad duces ſuos inquiens: *Scitis non multitudinem eſſe, non robur quod victoriam in bellis parit, ſed eos, qui diis adiuvantibus firmioribus animis hoſtes adoriuntur, plerunq́ illi non ſuſtinent*: & Civilis Germanos ſuos *Deorum numine capeſſerent pugnam* hortatus, quod exemplum, licet ab horridâ barbarie minimè barbarum, libentius in medium affero; *exiſtimans patriis exemplis magis moveri cives*. *Recurrere* itaque *ad ſupernum auxilium cum homo quivis debet, ſalutem qui expetat, tum ante omnes Imperator, utpote qui pro omnibus ſolicitus eſt, cum enim à Deo cuſtodiatur, tam hoſtes generoſâ manu debellat, quam ſuos ſedulò communit*. Id quod is ipſe Imperator, ad quem hæc parænesis ſcripta, ſedulò fecit, ut de ſe ipſe teſtatus: *ita noſtros*, inquit, *animos ad Dei omnipotentis erigimus adiutorium: ut neq́ armis confidamus, neque noſtris militibus, neq́ bellorum Ducibus, vel noſtro ingenio: ſed omnem ſpem ad ſolam referamus ſummæ providentiam Trinitatis*.

Xenophon. ἀναβ. γ.
Tacit. 5. Hiſt. c. 17.
Lycurg. in or. contrà Leocrat.
Agap. paræn. ad Iuſtin. Imp.
Iuſtinian. Imp. in pr. de concep. ff. ad Tribonian.

Stat. lib. 6. Theb.

XII.
PARAT SESE ACCENDERE VIRTUS.

Un vaillant guerroyeur n'attend nulle contrainƈte
Car ſon cœur de dedans l'encourage à l'exploit,
Tout ainſi qu'un Lion de ſa queue reçoit
Maint coup, pour au cõbat ne dõner laſche atteinte.

*H*Omines ut boni ac fortes viri ſint, hortatione egent, & ſuaſionis oratione plenâ: quæ & metum tollat, & addat animos. Athletæ quidem ad ſtudia hortandi ſunt, milites ad arma. Robore non item extrinſecus aſſumto beſtiæ egent: at ex ſeſe potius vires incitant, & ſemet confirmant. Leo ne quid ignavè faciat, flagellans ſemetipſum caudâ excitat, quod Homerus etiam non ignoravit, & in genere cauda Leonis apud Græcos ἀλκή & poëticè ἀλκαίη dicitur ab iſtâ ſtimulatrice Virtute παρὰ τὸ ἀλκὴν αὐτῷ ποιεῖν. Si quis enim invaſurus accedat, illi ſe opponit, caudam vibrans, & per latera contorquens, ſeipſum incitat: quod ſic Plinius: *In principio terra verberatur: incremento terga ceu quodam incitamento flagellantur.* Adeò voluntarium quiddam & ultroneum eſt vera virtus, & *hortamina fortes præveniunt* ſemper.

Ælian lib. 6. anim. c. 1.

Id. lib. 5. c. 39.

lib. 8. Nat. c. 16.

Stat. 4. Theb.

O quanta fudi monſtra, quæ nullus mihi
Rex imperavit, inſtitit virtus mihi
Iunone peior, exclamat Hercules.

Senec. Herc. Oeteo.

Hinc Marius, *Plura dicerem*, inquit, *Quirites, ſi timidis virtutem verba adderent, nam ſtrenuis abunde dictum puto:* Licet apud Poëtam *timidis etiam* ſed *brevis addita virtus* legatur. Similia ſunt illa Catilinæ: *Compertum ego habeo*, inquit, *verba virtutem non addere, neq; ex ignavo ſtrenuum, neq; fortem ex timido exercitum oratione Imperatoris fieri: quanta cuiusq; animo audacia naturâ aut moribus ineſt, tanta in bello patere ſolet; quem neq; gloria neque pericula excitant, nec quidquam hortére, timor animi auribus officit.* Ethicus ſuo modo rem tractans: *Boni viri* inquit *laborant, impendunt, impenduntur, & volentes quidem, non trahuntur à fortunâ, ſequuntur illam & æquant gradus, ſi ſciſſent anteceſſiſſent.* Omnem ferè Leonis naturam à nobis tribus anterioribus Emblematis adpictam his verſibus Poëta comprehendit, quibus Fridericum I. Imp. comparat Leoni:

Salluſt. Iug.

Stat. d. l. 4.

Salluſt. Cat.

Senec. c. 5. de provid.

Vt Leo qui dudum placido manſueverat uſu
Si quis cum iaculis vel nudo cominus enſe
Præditus irritet generoſi pectoris iram
Diſſimulat, reprimitq; diu, ſpernitq; minori
Tingere cæde genas & vili ſanguine paſci,
Ac ſi perſtiterit damnatus & improbus hoſtis,
Addideritq; minas, tunc ſe ſtimulante flagello
Incitat ac miſero violento pectoris ictu
Involat & laceros frangit crudeliter artus.
Sic ſuppreſſa diu generoſi principis ira
Exarſit rapuitq; novum mens alta furorem.

Gunther. l. 2.

D

XIII.
COMMINUS ACCEDET.

Laſches armes adieu; l'eſpée eſt des gendarmes,
Ce courageux Lacon ceſte mouche portant
Et d'un fer raccourci les plus eſpais fendant,
Monſtre, qu'un coëur hardi demande courtes armes.

*L*ACON *in ſcuto habens inſigne, muſcam, verâ non maiorem, cum quidam irridentes dixiſſent, illud eſſe factum, ut lateret:* imò verò, inquit, *ut ſim manifeſtus, ita namq; ad hoſtes accedo, ut hoc inſigne, quantum eſt, ab ipſis videatur.* Antalcidas civis eius quæſitus, *cur brevibus Spartiatæ pugionibus in bello uterentur: quia cum hoſtibus,* inquit, *comminus dimicamus.* Similiter Rex *Agis, cum Athenienſis quidam Laconicorum gladiorum brevitatem derideret, diceretque, circulatores facilè eos in theatris hauſturos: atqui,* inquit, *hiſce nos gladiolis benè attingimus hoſtes.* Romani quoque ſuos docebant, *hoſtem cominus percutere.* Hinc militum illud in pugnâ Cannenſi cadentium Encomium apud poetam: Plutar. apophth. Lacon. Ibid. Idem in Lycurg. Senec. Ep. 36.

Nec magis aut Lybico protrudi Dardana niſu, Sil. Ital. 10.
Avertive poteſt pubes, aut ordine pelli
Fixa ſuo Sarrana manus, quam vellere ſede
Si tentet Calpen impacto gurgite Pontus.
Amiſére ictus ſpatium, nec morte peractâ
Arctatis cecidiſſe licet, galea horrida flictu
Adverſæ ardeſcit galeæ, clypeusq; fatiscit
Impulſu clypei, atq; enſis contunditur enſe,
Pes pede, virq; viro teritur.

Et contrà elevatio Parthorum juſtiſſima Lentulo attributa apud Lucanum:

Pugna levis, bellumq; fugax, turmæq; vagantes lib. 8. pharſal.
Et melior ceſſiſſe loco quam pellere miles
Illita tela dolis nec Martem cominus unquam
Auſa pati virtus: ſed longè tendere nervos
Et quò ferre velint permittere vulnera ventis.
Enſis habet vires; & gens quæcunq; virorum eſt,
Bella gerit gladiis: nam Medos prœlia prima
Exarmant, vacuæq; iubent remeare pharetræ,
Nulla manus illis, fiducia tota veneni eſt.

XIV.

ASTU HAUD FORMIDINE.

Ce n'eſt pas de frayeur que l' ours deuant ces cornes
Se renuerſe en cedant, car toſt l'euenement
Demonſtre, qu'il ne fait que par trop ſagement
Pour mettre ainſi vaincueur â leur effort des bornes.

PUtabat Darius, *eum, qui recedat, fugere credi.* At verò *aliquoties aſtu magis, quam per formidinem ceditur* : ut hoſtem Curt. lib. 3. Tacit. 1. an. 56.

Præcipitare ſequentem Sil. Ital. l. 7.
Atq; inopinatâ detur circundare fraude,
Et parvo maiora ad prœlia damno Elicere. Sic Urſus, taurum aggreſſus *conſertâ iam pugnâ, ſternit ſe reſupinum, dumq; taurus ferire conatur; ipſe ſuis brachiis amplectitur cornua, ore morſum armis defigit, proſternitq; adverſarium.* Et ita *cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilii quam formidinis arbitrabantur* Germani. Ita Parthorum *gens, præter armorum fiduciam, ſimulabat trepidationem, & in campos fugam. Antonius ſtatim quaſi victor ſequebatur, cum ſubitò nec magna hoſtium manus, ex improviſo & iam infeſſos viâ, ſub veſperâ, velut nimbus erupit, & miſſis undiq; ſagittis duas legiones operuerunt.* Ita Pœni quoque Curioni Ariſt. l. 8. hiſtor. anim. c. 5. Tacit. c. 6. Germ. Flor. lib. 4 c. 10.

Fraude ſuâ ceſſêre parum, dum colle relicto Lucan. lib. 4.
Effuſam patulis aciem committeret arvis,
Ille fugam credens, ſimulatæ neſcius artis,
Vt victor medios aciem proiecit in agros:
Tunc primum patuêre doli. Hannibali uſitatiſſimum *retroq; abitum fictosq; timores* aſſimulare, unde monitio Fabii ad Minutium, cuius tamen hic ſtatim oblitus ſuo malo: Sil. Ital. lib. 7.

Iam cernes Lybicum huic vallo aſſultare Leonem Ibid.
Iam prædas offerre tibi, iam vertere terga,
Reſpectantem adeò, atq; iras cum fraude coquentem,
Claude oro caſtra, & cunctas ſpes eripe pugnæ. Uſi etiam hoc ſtratagemate privati: ſic enim fratribus *duobus occiſis, qui ſupererat Horatius, addito ad virtutem dolo, ut diſtraheret hoſtem, ſimulat fugam, ſingulosq;, prout ſequi poterant, adortus exuperat.* Idem fecit *Critolaus Tegeates.* In his talibus optimum fuerit, uti cautione Metelli, *qui calidiſſimè hoſtem, nunc precibus, nunc minis, iam ſimulatâ quaſi verâ fugâ eludentem, artibus ſuis aggreſſus eſt,* Item Celſi, cum enim à Cæcinnâ *equites procedere longius iuſſi, & irritato prœlio, ſponte refugi, feſtinationem ſequentium elicere, donec inſidiæ coorirentur; Celſus doli prudens, repreſſit ſuos,* ibi tum *Vitelliani temerè exſurgentes, cedente ſenſim Celſo, longius ſecuti, ultrò in inſidias præcipitantur.* Flor. lib. 3. c. 3. Stob. ſerm. 37. Flor. lib. 3. c. 1. Tacit. 2. Hiſt. 24. & 25.

XV.

Sil. Ital. lib. 15.

VIRTUTI PLACUIT DOLUS.

Vne masle vertu quelquesfois au beſoin
Pour compagne prendra une ruſe guerriere
Perfide laſcheté chaſſant loin en arriere
Car le vice & vertu pair à pair ne vont point.

Dolus an virtus quis in hoſte requirat? imò requiritur à nonnullis, Virg. 2. Æneid.
Alexander, ſuadentibus, *hoſtem ut nocte adoriatur*, reſpondit: *Non furor victoriam.* Plut. in Alex. Etiam Darius *nihil aſtu agere*, *affirmans ſuis*, *occulta conſilia victoriæ furtivæ convenire*. Iuſtin. lib. 11. Divico ad Cæſarem: Helvetios, inquit, *ita à patrib. maioribusq; ſuis didiciſſe, ut magis virtute, quam dolo, contẽderent, aut inſidiis niterentur.* Cæſ. l. 1. bell. gall. Idem ferè reſponſum Adgandeſtrio: *non fraude, neq; occultis, ſed palam, & armatum populum Rom. hoſtes ſuos ulciſci*: Tac. 2. ann. c. ult. ſanè ad oppugnandam Hieroſolymam verſo, *neq; dignũ videbatur famem hoſtium operiri.* Id. 5. Hiſt. 11. At quidem eidem populo *non ſcalis, nec irruptione, ſed caniculo & ſubterraneis dolis peractum urbis Veientium excidium*, & Flor. l. 1. c. 12. ut perhibet Corvinus:

Bellandum eſt aſtu, levior laus in duce dextra. Sil. Ital. lib. 5. Unde *Callidum Hannibalem ex Pœnorum, ex Romanorum Ducibus Q. Maximum accepimus, facile celare, tacere, diſsimulare, inſidiari, præcipere hoſtium conſilia.* Cic. l. 1. offic. *In quo genere Græci Themiſtoclem Athenienſem, & Phæreum Iaſonem cæteris anteponunt.* *Illa verò calliditas egregia*, judicio judicioſiſſimi ſcriptoris, *& ab omni prorſus reprehenſione procul remota*; Val. Max. lib. 7. c. 4. *cuius opera ſtratagemata* vocant. Diſtinguendum igitur inter *dolum malum* proditione & perfidiâ innixum, & illum quem *pulcrum* Guntherus noſter, *veteres bonum dicebant*, lib 2. Ligurini. *pro ſolertiâ hoc nomen accipientes, maximè ſi adverſus hoſtem latronemve quis machinetur*. l. 1. §. 3. ff. de dolo malo. Iſtum alterum autem quivis generoſior populus, Romanus inprimis execrabatur, *ita ut ne hoſtis quidem, & potentis, & bellum ultrò inferentis, cum ſcelere interitum approbaret.* Cic. 1. off. *Eam namq; ſciebat veram eſſe victoriam, quæ ſalvâ fide & integrâ dignitate pararetur.* Flor. lib. 1. c. 12. Hanc violavit Servilius Cœpio, *quippe qui conficiendæ rei cupidus, fractum ducem Viriathum, & extrema deditionis agitantem, per fraudem & inſidias, & domeſticos percuſſores aggreſſus, hanc hoſti gloriam dedit, ut videretur aliter vinci non potuiſſe.* d. l. 2. c. 17. Eadem deteſtatione perſtringuntur M. Aquilius & Metellus, quorũ hic, *quoniam armis bellum parum procedebat, inſidias Iugurthæ per amicos tendere, & eorum perfidiâ pro armis uti* parabat: Sallust. Iug. alter verò *Aſiatici belli reliquias confecit, mixtis, nefas, veneno fontibus, ad deditionem quarundam urbium, quæ res ut maturam, ita infamem fecit victoriam: quippe cum contrà fas Deûm, moresq; maiorum, medicaminibus impuris in id tempus ſacroſancta Romana arma violaſſet.* Flor. li. 2. c 20.

XVI.

IRE SUPER SATIS EST.

Rois à qui la vertu doit eſtre pour parure
Voſtre ennemi vaincu humble à vous ſe rendant
En grace recevez, le rebel puniſſant;
Du iuſticier Lion imitans la nature.

LEoni tantum ex feris clementia in ſupplices (imò etiam *Elephanti Senec. lib. 1. clem. c. 5.*) *proſtratis parcit: & ubi ſævit, in viros prius, quam in fœminas fremit, in infantes non niſi magnâ fame*: quæ ijsdem ferè verbis recenſet *Polyhiſtor* & ſequuntur poëtæ: Plin. l. 8. nat. c. 16. Solin. c. 30.

Corpora magnanimo ſatis eſt proſtraſſe Leoni, Ovid. 3 triſt. El. 5.
Pugna ſuum finem, cum iacet hoſtis habet.
At lupus, & turpes inſtant morientibus urſi,
Et quæcunq; minor nobilitate fera eſt.

Illi verò, *ſi decidit hoſtis,*
Ire ſuper ſatis eſt, vitamq; relinquere victo. Quo monentur celſæ poteſtates, *eſſe pulcerrimum, ſtantes adhuc hoſtes armis vincere, ubi autem ceciderint, beneficiis.* Stat l. 8. Theb. Heliod l. 9. Æth.

Nam cum vincamur in omni Claud. in 4. cõſ. Honori.
Munere, ſola Deos æquat clementia nobis.

Sic Alexander M. expugnatis Athenienſibus, *ſive ira eius fuerit iam exatiata, ut Leonis, ſive clementiæ exemplum triſtiſſimo voluerit iungere, non modò omni culpâ liberavit eos, ſed & civitatem hortatus eſt, ſuſciperet rerum curam, quod ad ipſam devolvendum imperium eſſet Græciæ, ſi quid ſibi accidiſſet humanitus.* Honorius quoque *paci non intulit iram,* Plutar. Alex.

Poſt acies odiis idem qui terminus armis: Claud. Ibid.
Profuit hoc vincente capi. Et obſervavit hoc generatim, qui *nunquam hoſtibus domitis victoriam ſuam exprobravit*, victor ille populus, cum Scipione ſuo *tum demum victoriam, & apud Deos, & apud homines, minimum invidiæ habituram credens, cum plurimum humanitatis habuiſſet*: & idcircò legimus, illum *plus penè parcendo victis, quam vincendo imperium auxiſſe*, quod etiam uſuvenit Lacedæmonijs, qui *fuſos hoſtes hactenus conſectabantur; dum fugâ eorũ confirmaſſent victoriam, mox receptui canebãt: contrucidare fractos, & manus dantes, neq; generoſum rati, neq; Græcis dignum. Eratq; id non præclarum modo, ſed conducibile quoque: namq; certi, qui manus cum iis conſerebãt, occidere eos, ſi qui ſubſiſterẽt, terga vertentibus parcere: fugã capeſſere, quam in acie manere, ducebant cõmodius.* Itaq; cum rege Theoderico vobis proponite reges: *Deo iuvante ſic vincere, ut ſubiecti ſe doleant, veſtrum dominium tardius acquiſiſſe.* Notandum tamen hic aliquando plus ſævitiâ quam bonitate, præſertim ergà perviciacores, profici. Unde *Cæſar, cum ſuam lenitatem cognitam omnibus ſciret, neq; vereretur, ne quid crudelitate naturæ videretur aſperius feciſſe, neq; exitum conſiliorum ſuorum animadverteret, ſi tali ratione diverſis in locis plures rebellare cepiſſent, exemplo ſupplicii deterrendos reliquos exiſtimarit.* Flor. l. 3. c. 2. Val. Max. l. 5. c. 1. Liv. lib. 30. c. 42. Plutar. Lycurgg. Caſſiod lib. 5. Var. Ep. 43. Hirc. lib. 8. belli gallici.

XVII.

SIC TANDEM PRODITUR.

Comme d'une foreſt les arbres mis par terre
A ce rauiſſant glout tout refuge eſt oſté
Ainſi ton ennemi iamais mieux n'eſt dompté
Que lors que tu luy fais en ſon pays la guerre.

*C*Ato *inexpiabili odio delendam eſſe Carthaginem, & cum de alio conſuleretur, pronunciabat,* quippe *civitatem antiquitus inimicam, & exacerbatam, de quâ non ante vereri deſinam,* profitetur ipſe, *quam illam exciſam eſſe cognovero*: nempè videbat, *nunquam defuturos raptores Italicæ libertatis lupos, niſi ſylva, in quam refugere ſolerent, eſſet exciſa*, adeoque *divinâ ſuâ mente proſpexerat, ita demum hoſtes funditus poſſe ſubverti, ſi in propriis ſedibus vincerentur*, Nec aliter *illa quondam Romanæ potentiæ diu æmula & inimica, à Publio Scipione devicta eſt, quam poſtquam is traiecto in Africam exercitu, Hannibalem ab Italiæ vaſtatione revocavit*. Sic Corbulo, parans exſcindere Barbarorum caſtella, *hortabatur milites, ut hoſtem vagum, neq; paci aut prœlio paratum, ſed perfidiam & ignaviam fugâ confidentem, exuerent ſedibus*. Quod & anteà factitatum à Populo Rom. contrà Samnitas, ſexies fœdera rumpentes: *Hos enim quinquaginta annis per Fabios & Papirios Patres, eorumq; liberos, ita ſubegit ac domuit, ita ruinas ipſas urbium diruit, ut hodie Samnium in ipſo Samnio requiratur, nec facilè appareat materia quatuor & viginti triumphorum*: item contrà de ſub-Alpibus gentes, de quibus idem author: *Ligures imis Alpium iugis adhærentes, inter Varum & Macram flumen implicitos dumis ſilveſtribus, maior aliquantò labor erat invenire, quam vincere. Tutum locis & fugâ, durum atq; velox genus, ex occaſione magis latrocinia quam bella faciebat. Itaq; cum diu multumq; eluderent, ſaltu, viis, latebris, Deceates, Oxybii, Euburiates, Ingauni, tandem Fulvius latebras eorum ignibus ſepſit, Boebius in plana deduxit, Poſtumius ita exarmavit, ut vix reliquerit ferrum, quo terra coleretur*.

Flor. lib. 2. c. 15.
Plutar. Cat. Mai.
Cic. in eod.
Vell. Paterc. l. 2.
Mamertin. pan. ad Maximian.
ibid.
Tacit. 13. an. 39.
Flor. l. 1. c. 16.
lib. 2. c. 3.

XVIII.
DIFFERIMUS POST PRÆLIA PRÆDAS.

Maudite avidité differe ton pillage
Voy tu pas ces Daulphins te ſemondre à ton bien
Et qu'en quittant le corps tu te prens à un rien
Donnant à l'ennemi de vaincre l'advantage.

*E*ST *provinciæ Narbonenſis & in Nemauſienſi agro ſtagnum, Laterra appellatum, ubi cum homine Delphini ſocietate piſcatur. Innumera vis Mugilum ſtato tempore anguſtis faucibus ſtagni in mare erumpit, locumq; ſolum pandendis retibus habilem effugere feſtinat, quod ubi animadvertére piſcantes, totusq; populus è littore quanto poteſt clamore conciet Simonem. Celeriter Delphini exaudiunt deſideria, & in auxilium advolant. Properè apparet acies, pugnâ opponente ſeſe ab alto, trepidosq; in vada urgent. Tum piſcatores circundant retia, furcisq; ſublevant, mugilum nihilominus velocitas tranſilit. At illos excipiunt Delphini, & occidiſſe ad præſens contenti, cibos in victoriam differunt. Ita peractâ capturâ, quos interemere, diripiunt.* Singulari præcepto, in quod multoties impegit *aviditas omiſſâ cæde prædam ſectantiũ,* quâ quidem *rapiendi aviditate multi iam exercitus perierunt.* Quid quæſo aliud *obſtitit vincentibus* ſæpe Gallis, Britannis, Germanis, quam *pravum inter ipſos certamen, hoſte omiſſo, ſpolia conſectandi?* Nonne proditum eſt, de Treverici prœlii eventu, *ſuam illic victoriam Germanis obſtitiſſe, dum omiſſis telis prædâ manus impediunt?* ſic *Sarmatæ cupidine prædæ graves onere ſarcinarum, velut vincti, cædebantur* à Romanis, ut non immeritò Suetonius Paulinus milites ſuos hortatus fuerit, *conferti tantum & pilis emiſſis, poſt umbonibus & gladiis ſtragem cædemq; continuarent prædæ immemores, partâ victoriâ, cuncta ipſis ceſſura.* Sicut & Julianus Imperator: *Supereſt*, inquit, *fortiſſimi milites, ut aviditate rapiendi poſthabitâ, quæ inſidiatrix ſæpè Romani militis fuit, quisq; agmini cohærens incedat.* Pluribus exemplis hanc porrò exegeſin confirmare, (quamvis plurimis tam recentioribus quam antiquioribus reverà confirmari poſſet) non eſt huius inſtituti, quæ ſi recitarem, vel libro fuerint implendo.

Plin. lib. 9. c. 8.

Tacit. 1. ann. 65.

Plato li. 5. de rep.

Tacit. 4. hiſt. 78.

Id. 5. hiſt. c. 17.

Id. 1. hiſt. c. 79.

Idem 14. an. 36.

Ammian. Marcell. l. 23.

XIX.

Virg. lib. 12. Æn.

ADSPIRAT FORTUNA LABORI.

Ce n'eſt pas tout de faire à Dieu longue priere
Tenant les bras croiſez & rien n'executant,
Deſployez rame & voile aidant ainſi le vent,
Et puis proſperera le cours de la Galere.

QUod Orator Planco ſcribit: *omnia ſumma conſecutus es; virtute duce, comite fortunâ*; Id Hiſtoricus univerſo populo Rom. tribuit, quem *tot laborib. periculiſq; iactatum eſſe* refert, *ut ad conſtituendum eius imperium contendiſſe virtus & fortuna viderentur*. Cui planè geminum illud Ammiani. *Tempore quo primis auſpiciis in mundanum fulgorem ſurgeret victura, dum erunt homines, Roma, ut augeretur, ſublimibus incrementis, fœdere pacis æternæ virtus convenit atq; fortuna: quarum ſi altera defuiſſet, ad perfectam non venerat ſummitatem*, quo quidem innuitur, ad omnem proſperum magnarum rerum eventum peragendum, virtutem & fortunam concurrere *cum duo ſint, quæ claros duces efficiant, ſumma virtus, & ſumma felicitas*: ità tamen, ut ſemper prima laus virtuti ac labori, proxima non niſi fortunæ debeatur: Cic l. 10. Fam. Ep. 3. Florus in prol. Marcellin. l. 14. Pacat. pan.

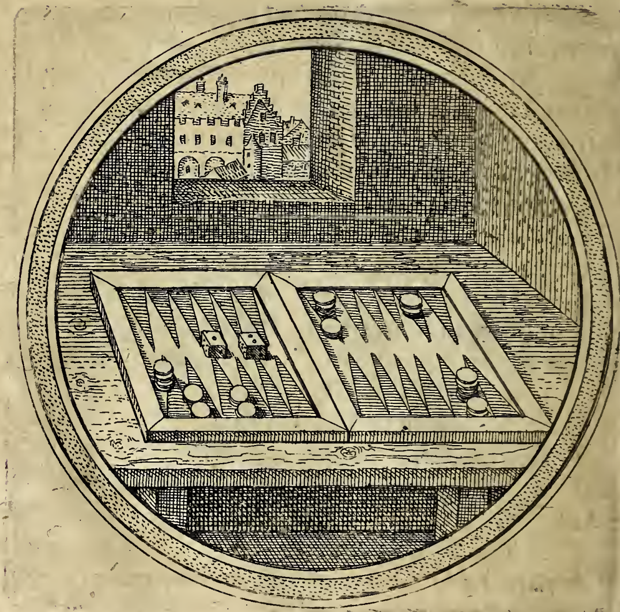
Atq; edepol fermè, ut quisq; rem accurat ſuam, Plaut. perſ. 4. 1.
Sic ei procedunt poſtprincipia denique. Livium teſtor, qui de expeditione Camilli in Vejos, *Omnia*, inquit, *ibi ſummâ ratione conſilioq; acta, fortuna etiam, ut fit, ſecuta eſt*. Quæ una authoritas (plures enim brevitas noſtra non admittit) adſtruendæ veritati eſt duorum hemiſtichiorum parallelorum, à Macrobio relatorum: lib. 5. c. 19. Macr 6. ſatur. 1.

Audentes fortuna iuvat Virg. 10. Æn.
Et, *Fortibus eſt fortuna viris data.* Ennius l. 7.
Deus enim otiantibus haud aſſiſtit, Stob. ſerm. 28.
At ubi vigilas ipſe dii, quoque admouent manum. Æſchyl. in Perſ.

Audiat hæc quisquis
Meliora deos ſedet omnia poſcens Virg. 3 georg.
neve nihil agenti ſibi de cœlo devolaturam in ſinum victoriam cenſeat, multò minus *ignaviâ magna imperia contineri* putet. Sed potius amplectatur hoc Spartanorum veriverbium; dicentium: *fortunam prolatâ manu eſſe invocandam, tanquam oporteat Deos tum invocari, cum quid aggreſſuri, acturique ſumus, aliter autem nequaquam.* Liv. lib. 7. c. 12. Tac. 15. ann. c. 1. Plut inſt. Lacon

XX.

SI CECIDI MALE CORRIGAR ARTE.

La vie des mortels reſſemble au jeu de dez
Nous mōſtrant quelquesfois une chance aſſez bōne
Mais ſe changeant ſoudain un triſte ject nous donne;
Heureux qui range bien tant de varietez.

FRequens hæc imago apud bonos authores: *Vita res eſt teſſerarum aleæ ſimilis. Non eadem ſemper cadunt, neq; vitæ manet eadem ſpecies, ſed variat*, inquit Alexis. Accedit Socraticum illud: *Aleæ ludo ſimilis eſt vita, quidquid evenit, veluti quandam teſſeram diſponere oportet. Non enim denuò iacere licet, neq; teſſeram aliter ponere.* Quaſi alter ex altero tranſſcripſerit, ita concinit his Comicus: Stob. ſerm. 103. Id. ſerm. 121.

Ita vita eſt hominum, quaſi cum ludas teſſeris, Terent. adelph. act. 4. ſc. 7.
Si illud quod eſt maximè opus iactu non cadit,
Illud quod cecidit forte, id arte ut corrigas.

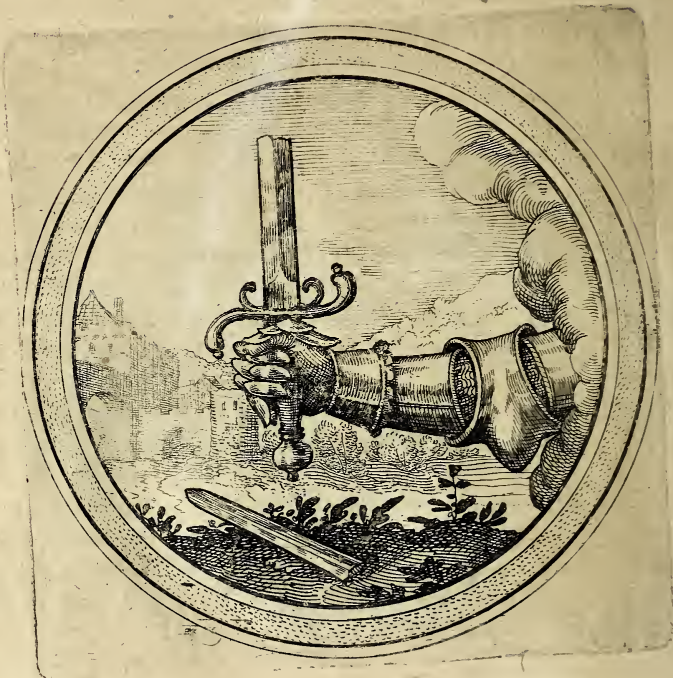
Sed & *Plato humanam vitam cum aleâ comparabat, in quâ optimus quiſq; iactus aleatori maximè expetendus eſt, & utcunq; tamen ceciderit, adhibenda artificioſa cura eſt, ut eo, quod caſus tulerit, quam rectiſſimè utatur. Quorum tamen ipſorum alterum in nobis ſitum non eſſe, aleæ videlicet iactum: alterum ſitum eſſe, ſi ſapientes ſumus, id quod ſors attulerit, æquo ut animo excipiamus, & ut unicuiq; locum diſtribuamus, quo magis commodet id, quod benè ceciderit, quoq; minus incommodet id, quod retrovorſum ceſſerit.* Talis erat Alexander, qui, *ut magnus propter fortunam fuerit, maior certè vel ob idipſum, quod fortunâ rectè uſus eſt*, prædicatur. Quare *ſciant homines, bono Imperatori haud magni fortunam momenti eſſe, mentem rationemq; dominari.* Nam Plutar. de tranq. animi. Idem de fort. & virt. Alex. Liv. l. 22. c. 25.

Victrix fortunæ ſapientia, quâ opus: *neq; enim Muſices ignari inſtrumenta concinnare, neq; indocti infortunia ſibi accommodare poſſunt.* Et hoc eſt, quod poëtæ vocant, *Fortunam virtute domare*, quæ phraſis occurrit ſæpius, inprimis apud Claudian. pan. in Pro. Probi. & Olybr. & apud Statium lib. 2. Thebaid. Iuven. ſat. 13. Stob. ſerm. 2.

F

Lucan. l. 3. pharſ.

PLUS NOBILIS IRÆ TRUNCUS HABET.

Combien que l'ennemi en ceſt eſtat m'auiſe
Si luy veux-je monſtrer en defendant mon rang
Du reſte de ce fer, du reſte de mon ſang,
Qu'un homme vertueux n'eſt jamais inutile.

C Ommemorat in commentariis Sylla, cum Athenas oppugnaret, primum in murum evaſiſſe M. Teium, ac cum hoſtem, qui ſe obiiciebat ei, feriret: ex violentiâ ictus, quem caßidi intulit, enſem fregiſſe: non ceßiſſe loco tamen, ſed ibi reſtitiſſe, atq; eum retinuiſſe: ergo capta ex illa parte urbs eſt; Plutar. in Syllâ.
adeò

Nunquam non poteſt eſſe virtuti locus. Et libet hêic attexere ſapientis de ſapiente verba: *Vide*, inquit, *quã ſit ſe contentus aliquando ſui parte contẽtus eſt, ſi illi manũ aut morbus, aut hoſtis, inciderit: ſi quis oculũ caſus excuſſerit, reliquiæ illi ſuæ ſatisfacient; & erit imminuto corpore & amputato tam lætus, quã integro fuit. Ipſe ſemper*, inquit alibi, *in actu eſt, tunc maximus, cum illi fortuna ſe oppoſuit, per totam vitam opus eius extenditur. Ita nulla fortuna, nulla res actus ſapientis excludit. Id enim ipſum agit, quo alia agere prohibetur. Ad utroſq; caſus aptus eſt: bonorum rector, malorum victor. Sic, inquam, ſe exercuit, ut virtutem tam in ſecundis quam in adverſis exhibeat, nec materiam eius, ſed ipſam intueatur. Itaq; nec paupertas illum, nec dolor, nec quidquam aliud, quod imperitos avertit, & præcipites agit, prohibet. Tu illum premi putas malis? utitur. Non ex ebore tantum Phidias ſciebat facere ſimulacra: faciebat ex ære; ſi marmor illi, ſi adhuc viliorem materiam obtuliſſes, feciſſet quale ex illâ fieri optimum poſſet. Sic ſapiens virtutem, ſi licebit, in divitiis explicabit, ſi minus, in paupertate ſi poterit, in patriâ, ſi minus, in exilio: ſi poterit, imperator, ſi minus, miles, ſi poterit, integer, ſi minus, debilis, quamcunq; fortunam acceperit, aliquid ex illâ memorabile efficiet.*

Senec. in Medeâ. Senec. Ep. 9. Id. Ep. 85.

F 2

Claud. de bello Get.

NEC TUNC OBLITA DECORI.

Le genereux Lion meſnage ainſi ſa vie
Aux euidens dangers ne la va prodiguant.
Mais pourquoy monſtre-il le front en reculant?
Prudence & hardieſſe enſemble ainſi marie.

LEo, inquit Ariſtoteles, *in venatu dum cernitur, nunquam fugit, aut metuit, ſed etiamſi venantium multitudine cedere cogitur, ſenſim pedatimque diſcedit, crebrò ſubſiſtens atq; reſpectans. Nactus verò opaca, fugâ quà maximè poteſt veloci, ſe ſubtrahit, donec in aperta deveniat, tum rurſus lentè incedit.* Quæ eadem ex hoc in ſua tranſtuliſſe videtur Solinus, ac Plinius, quorum hujus en verba: *Illa nobilior,* inquit, *animi ſignificatio, quamlibet magnâ canum & venantium urgente vi, contemptim reſtitanſq; cedit, in campis, & ubi ſpectari poteſt: idem, ubi virgulta ſilvaſq; penetravit, acerrimo curſu fertur, velut abſcondente turpitudinem loco.* Nimirum ſi militiæ Romanæ Doctori credimus, eſt & ars quædam quæ docet, *quemadmodum ab hoſtibus recedatur. Nam diſciplinæ bellicæ & exemplorum periti nunquam maius periculum imminere teſtantur: qui enim ante congreſſum recedit ex acie, & ſuis fiduciam minuit, & inimicis addit audaciam.* Séd & *illud vitandum eſt, ne hoſtes te recedere ſentiant, & ſtatim irruant.* Ab hac arte commendatur Alcidamas apud poëtam; his verſibus: lib 9. hiſt. an. c 44. lib. 8 Hiſt. nat. c 16. Veget. l 3. c. 22.

motu Spartanus acuto Statius. 6. Theb.
Mille cavet lapſas circùm cava tempora mortes,
Auxilioq; pedum, ſed non tamen immemor artis,
Adverſus fugit, & fugiens tamen ictibus obſtat.

Quemadmodũ Scythæ dicuntur, non minus fugiendo quam inſequendo pugnare. Vnde & Homerus *equos Æneæ laudans, ait celerrimè hinc & illinc perſequi atq; fugere: Æneamq; ipſum ſimiliter ab ipſâ metuendi ſcientiâ quandoq; laudavit, dixitq;, illum metuendi fugiendiq; peritum.* Nec minus Socrates τὸ πρέπον ſervavit *in prœlio commiſſo circà Delium. Confugientibus enim Athenienſibus cæteris, ipſe lento paſſu abibat, ſæpè clàm retroſpiciens, & ulciſci cupiens, ſi quis enſe incautos invadere tentaſſet.* Itaque *nec ego negaverim aliquando cedendum, ſed ſenſim relato gradu, & ſalvis ſignis, ſalvâ militari dignitate: ſanctiores tutioreſq; ſunt hoſtibus ſuis, qui in fidem cum armis veniunt. Hoc idemq; puto virtuti faciendum, ſtudioſoq; virtutis: ſi prævalebit fortuna, & præcidet agendi facultatem, non ſtatim averſus inermiſque fugiat, latebras quærens, quaſi ullus locus ſit, quo non poſſit fortuna perſequi: ſed parcius ſe inſerat officiis, & cum dilectu inveniat aliquid, in quo utilis civitati ſit.* Plato in Lach. Laërt. in vitâ Socratis. Senec. c. 3. de tranquill.

XXIII.

MELIORI PERVIA CAUSÆ.

Ce n'eſt au bras humain la gloire
Qui enuironne le vaincueur,
Mais à Dieu qui donne victoire
Non au plus fort, mais au meilleur.

FAtemur *incertos exitus eſſe belli, martemq́ communem*, interim tamen *id experiendoq́ legendoq́ ſcientes, in prœliis quibusdam rarò rem titubaſſe* juſtorum, *in ſummâ verò bellorum nunquam ad deteriora prolapſam*, nimirum Cic. 2. philip. Ammian. l. 17.

Frangit & attollit vires in milite cauſa, Propert. l. 4 El. 6.
Quæ niſi iuſta ſubeſt excutit arma pudor:
Cauſa iubet ſuperos melior ſperare ſecundos Quâ eadem *ſpem ſucceſſus ſecundi fundante* reſpondent Athenienſibus Melij, *quod ad fortunam quidem attinet, nos non inferiores futuros Deo favente confidimus: quia inſontes vobis, haud iuſtè nos invadentibus, obſiſtimus*, adde: quia Lucan. lib. 7. Amm. d. l. 17. Thucyd. lib. 5.

In cauſâ iuſtâ etiam parvus ſuperet magnum. Hac eadem fretus ad ſuos Dictator Rom. *Ite*, inquit, *alacres omnes ad prœlium, ſpemq́ bonam fortium facinorum ducem ſumite*, & Dictator perpetuus: *cum & auditu milites*, inquit, *accepiſſem & reipſa expertus eſſem maximas ac plurimas bellicas aut potius omnes actiones humanas feliciter ab iis confectas, qui in conſilio capiendo inq́ agendo iuſtitiam & pietatem præ aliis obſervaſſent, nunc id & mente cum primis repeto, & vos conſiderare iubeo. Nam etſi tantis ſumus inſtructi viribus, ut etiam in cauſa iniquiore victoriā ſperare nobis liceret, tamen haud paulò plus fiduciæ in belli cauſa, quam in apparatus robore pono.* Quocirca notabilis vox eſt Imp. Juliani: *æquitati ſemper ſolere iungi victoriam.* Id quod graphicè ſuis probat & exprobrat ominabundus Hanno: *Tarento tum*, inquit, *in Italiâ non abſtinueramus, ex fœdere, ſicut nunc Saguntho non abſtinemus, vicerunt ergò Dii hominesq́ & id de quo verbis ambigebatur uter populus fœdus rupiſſet, eventus belli, velut æquus iudex, unde ius ſtabat, ei victoriam dedit.* Sophocl. in Oedip. Colon. Dionyſ. lib. 6. Dio Caſſ. l. 50. Amm. Marc. l. 23. Liv. l. 21. c. 10.

Hinc ſæcula diſcant,
Indomitum nihil eſſe pio, tutumue nocenti, Claudian. 4. conſ. Honor.
Non dabitis murum ſceleri, qui vindicat, ibit.
Omnia ſubſident meliori pervia cauſæ. Itaque victoriæ cupidis *Deo ſimul & iuſtitiâ nihil maius exiſtat, abſq́ hac enim nihil commodè geri poteſt:* Nou. 164. in pr.

Nitidis quisquis hanc ſenſibus hauſit,
Irruet intrepidus flammis, hiberna ſecabit Claud. in conſ. Manlii.
AEquora, conſertos hoſtes ſuperabit inermis.
huic fundit ab antris
AEolus armatas hyemes, huic militat æther Id. in 3. conſ. Hon.
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.

Virg. Ecl.1.

XXIV.

DEUS NOBIS HÆC OTIA FECIT.

Loüons noſtrē bon Dieu & noſtre ſage Prince
De ce calme tant doux d'une aggreable paix
Et prions ardamment que durant à iamais
Sur nous ne puiſſe rien de l'ennemi la pince.

PAcem omnium confeſſione ſummum bonum eſſe conſtat. Sicut enim *ho-* Thucyd. lib. 4.
mines qui in perturbatis fluctuantibusq; rebus verſantur, parum aut ni- Dio Caſſ. lib 32.
hil potius ab iis differunt, qui tempeſtate iactantur; eodem enim modo ſusq;
deq; & in omnes partes abripiuntur, ac ſi quid vel minimum fefellerit, prorſus
ſubmerguntur : ita è diverſo, *non alia facies eſt quieti moderatiq; imperii,* Senec. 1. clem. 7.
quam ſereni cœli & nitentis; quamq;

> *Maris eſt olim, cum ibi halcedo pullos educat ſuos.* Plaut. pœn. 1. 2.
> *Tum via tuta maris, ventos cuſtodit & arcet* Ovid. lib. 11. met.
> *Æolus egreſſu, præſtatq; nepotibus æquor.*

Nimirum *ante brumam ſeptem diebus totidemq; poſteà; unde nomen hi dies traxére,* Plin. l. 2. c. 47.
& nautis ſunt noti, nam in his tempeſtatem non metuunt. Vocantur au- Id. l. 10. c. 32.
tem *Halcyonii*, & ſimpliciter apud Plaut. *Alcedonia*, referunturque Prolog. Caſinæ.
proverbialiter ad illos, qui ſecuram agentes & pacatam vitam, in
tranquillitate degunt; quam his verbis invocat Poëta græcus:

> *O dulcis tranquillitas urbes magnificans,* Pind. pyth. od. 8.
> *Filia iuſtitiæ, tenens claves conſiliorum & bellorum.*

Atque *hæc individua bona, pax & libertas, tam omnium tota quam ſin-* Senec. Ep 73.
gulorum ſunt, ſed tot tantisq; muneribus ac bonis, quæ dii largiuntur, non Plut. lib. de
licet nec frui nec uti rectè, ſi deſit lex, iuſtitia & princeps. Sic ergò *quies* doctr princ.
ſuaviſſima populi & tranquilla diſpoſitio regionum, præconium probatur eſſe Caſſiod. lib. 5.
regnantium. Cogitat itaq; ſapiens, per quem ſibi horum uſusfructus contin- Var. Ep. 30.
gat, per quem non ad arma illum, nec ad ſervandas vigilias, nec ad tuenda Senec. d. Ep. 73.
mœnia, & multiplex belli tributum, publica neceſſitas vocet, agitq; guberna-
tori ſuo gratias. Confitetur multum ſe debere ei, cuius adminiſtratione ac
Providentiâ contingit illi pingue otium, & arbitrium ſui temporis, & imper-
turbata publicis occupationibus quies.

XXV.

NON LÆTATA DIU SPES IMPROBA.

Ce moucheron penſant tantoſt auoir victoire
Sur ce Lion s'eſtoit meſconté lourdement,
Car triomphant trop toſt honteux luymeſme pend
A ce foible filet, deteſtant vaine gloire.

Egregius eſt apologus Leonis & culicis. Hic poſtquam ſe ſuasque laudes diu deprædicaſſet, illius elevaſſet, *quid verbis opus eſt*, inquit? *pugnam ineamus: atque in leonem impetum fecit, oculos aliasq; omnes capitis partes pilis carentes appetens; iraſcebaturq; Leo. Culex interim maiorem ex illius irâ voluptatem capiens, ipſa etiam labra invadebat, atq; ille quidem, ad partem dolentem ſeſe incurvans, declinabat: hic verò luctatoris vice, contracto corpore, per medios leonis dentes, os etiam clauſum tranſiens, elabebatur. Itaq; inani pugnâ fatigatus, irâq; devictus Leo quieverat: circuensq; culex (incredibili quadam vecordiâ*; ex Floro hæc inſero; *quaſi viciſſet, qui evaſerat) victoriæ ſignum cecinit. Inde cum inſolentiâ elatus ampliore gyro volatum produceret, in aranei telam improviſò incidit, ſuamq; ipſius dementiam deteſtatus, me miſerum, inquit, qui Leonem provocare auſus, tenuem araneæ telam evadere non poſſum.* Tangit illos affabulatio, qui cum in eo ſint, ut ingentium victoriarum imaginatione de præſtantioribus talibusque qui *diutius perire poſſunt, quam ipſi vincere*, tantum non triumphos jam ſperent ac ſpirent, interim ab invalidiſſimo quoque nullo planè negotio ignominioſè conficiantur: in quos illud quadrabit: *priusquam viceris, & facis & canis de te ipſo Encomium.*

Achil. Tatius lib. 2.

lib. 6. c. 10.

Senec. ſuaſ. 5.

Plato in Lyſide.

Sed caret eventu nimius furor: improba nunquam
Spes latata diu. Exemplo ſunt Galli Senones, quos *cum iam obſidio ſuo Capitolium fatigaſſet, mille pondo auri receſſum ſuum venditantes, idq; ipſum per inſolentiam, cum ad iniqua pondera addito adhuc gladio ſuperbè, væ victis, increparent, ſubitò aggreſſus â tergo Camillus cecîdit.* Nec me contineo quin huc traducam verba Quintiliani, licet paulum alieniora, & ad militiam togatam pertinentia: *Malis hominibus*, inquit, *ex contemtu opinionis & ignorantiâ recti nonnunquam excidit ipſa ſimulatio: inde immodeſtè proponunt, ſine pudore affirmant, ſequitur in his, quæ certum eſt, effici non poſſe, deformis pertinacia, & irritus labor. Nam ſicut in vitâ, ita in cauſis quoq; ſpes improbas habent. Frequenter autem accidit, ut his etiam vera dicentibus, fides deſit, videaturq; talis advocatus malæ cauſæ argumentum.*

Claud. bell. Get.

Flor. l. 1. c. 13.

l. 12. Inſt. or. c. 1.

XXVI.

UT LAPSU GRAVIORE RUAT.

Veux tu ſçauoir au vray, que c'eſt de dignité
Contemple quant & moy la vaine conuoitiſe
De ce ſot animant, & puis oy ſa deuiſe,
De plus haut tombera qui plus haut eſt monté.

T*Eſtudines à ſe comprehenſas ex alto deiicientes aquilæ ad ſaxa allidunt, & ita ex contritis earum teſtis extractam carnem exedunt, quæ ſors interemit poetam AEſchylum.* Hiſtoria nota eſt, nec ignota item trita illa Æſopi fabula, numero 61. quam optimè μυϑολογεσι verſus illi Claudianéi: Ælian. l. 7. Var. c. 16. Plin. lib. 10. c. 3.

Iam non ad culmina rerum Claud. lib. 1. in Ruffin.

Iniuſtos creviſſe queror, tolluntur in altum,

Vt lapſu graviore ruant. Cujus rei documentum nobis luculentiſſimum eſſe poteſt Cæpio Criſpinus: Is enim *egens, ignotus, inquies, dum occultis libellis ſævitiæ principis adrepit, mox clariſſimo cuiq; periculum faceſſit, potentiam apud unum, odium apud omnes adeptus, dedit exemplum, quod ſecuti ex pauperibus divites, ex contemptis metuendi, perniciem aliis ac poſtremùm ſibi invenére.* Simile quid ad M. Attilium Annibal refert: *non ſtatuendo tandem,* inquit, *felicitati modum, nec cohibendo efferentem ſe fortunam, quantò altius elatus erat, tantò fœdius corruit.* Itaque in genere accommodari huc poterit illud Tragici: Tac. 1. ann. c. 74. Liv. lib. 30. c. 30.

quidquid in altum Senec. Agam.

Fortuna tulit ruitura levat. eique ſubjungi ſequentia ex diſertiſſimo Patrum: *Ægyptios, & Perſas, & Græcos, & Aſſyrios proditum eſt, regimen habuiſſe terrarum, quibus omnibus deſtructis, ad Romanos quoq; rerum ſumma pervenit: qui, quanto cæteris omnibus regnis antiſtant, tanto maiore decident lapſu, quia plus habent ponderis ad ruinam, quæ cæteris ſunt altiora. quod etſi ſæpè dictum eſt, dicendum tamen eſt ſæpius:* quia *nunquam nimis dicitur, quod nunquam ſatis diſcitur.* Lactant. c. 15. de vitâ beat. Cic. 3. offic. Senec. Ep. 27.

XXVII.

MELIUS SI SINGULA.

Poil à poil tire vne main laſche
Toute la quëue d'un poulain
Qu'entiere vn bras nerueux n'arrache
Peu à peu fait en fin grand gain.

C*Ontrà duos ne Hercules quidem dicitur ſuffeciſſe.* Itaque prudens dux nunquam eodem tempore plures hoſtes habeat: quam cauſam factæ cum Mithridate pacis Sylla *allegavit, non potuiſſe Fimbriæ ſe ſimul & Mithridati, ſi coiſſent ambo in ſe, ſubſiſtere.* Pompeius, *ubi nouis motibus ardere Aſiam videbat, aliosq; ex aliis prodire reges, nihil cunctandum ratus, priusquam inter ſe gentium robora coirent, tranſiit Euphratem, eundemq; regem fugientem uno prœlio confecit. Vnus exercitus in propinquo eſt,* inquit L. Martius ad Milites ſuos, *duo haud procul abſunt, nunc adgredientibus par aliqua opportunitas eſt; ſi diem proferimus, periculum eſt, ne omnes duces omnesq; copiæ conveniant, tres deinde duces tres exercitus ſuſtinebimus: ut dividendo copias, periére duces noſtri, ita ſeparatim ac diviſi opprimi poſſunt hoſtes.* Videamus etiam Philippum Macedonem: is *principio regni, cum bella veluti conſpiratione quadam ad opprimendam Macedoniam multarum gentium ex diverſis locis uno tempore confluebant, quoniam omnibus par eſſe non poterat, diſpenſanda ratus alia interpoſitâ pactione componit, alia redimit, facilimis quibusq; aggreſſis: quorum victoriis & militum trepidos animos firmaret, & contemptum ſibi hoſtium demeret.* Adeò *multa quæ ſimul opprimi nequeunt, atteri paulatim* docuit hoc icone Sertorius, qui, *cum Luſitanos oratione flectere non poſſet, ne cum Romanis univerſâ acie confligere vellent, duos in conſpectu eorum conſtituit equos, alterum validiſſimum, alterum infirmiſſimum, ac deinde validi caudam ab imbecillo ſene paulatim carpi, infirmi à iuvene univerſam convelli iuſſit. Sed dum adoleſcentis dextra irrito ſe labore fatigat, ſenio confecta manus miniſterium executa eſt: tunc barbaræ concioni ſubiecit, conſimilem eſſe Romanorum exercitum, cuius partes aliquis aggrediens opprimere poſſit, univerſum conatus proſternere, celerius tradiderit victoriam quam occupaverit.*

Plato in Phœd.
Plutar. In Syllâ.
Flor. lib. 3. c. 5.
Liv. l. 25. c. 38.
Iuſtin. lib. 7.
Plutarch. Sertor.
Val. Max. l. 7. c. 3.

XXVIII.

Virg. 2. Æn.

JAM PROXIMUS ARDET.

Lors que tu vois le feu au prochain voiſinage
Oiſif le regardant tes mains au ſein ne tiens
Le mal en veut à toy, le danger t'appartient:
Accours donc en commun à ce commun dommage.

Q*Vilibet eum, qui præpotens eſt, non ſolùm contrà ſe venientem propulſare ſolet: ſed etiam antevertere, ne contrà ſe aliquando veniat*, ait Alcibiades: id quod ita effert Horatius: Thucyd. lib. 6.

Ecquid lib. 1. Ep. 18.
Ad te poſt paulò ventura pericula ſentis?
Nam tua res agitur paries cum proximus ardet,
Et neglecta ſolent incendia ſumere vires.

Cum Hannibal —*Romam comprendere bello* quæreret, in cauſam belli Saguntinos aggreſſus eſt, itaque horum Legatus Romanis ita vaticinatur:

Spumeus hic, medio qui ſurgit ab æquore, fluctus, Sil. Ital. lib. 1.
Si prohibere piget, veſtras effringet in urbes.
An tanti pretium motûs ruptiq́; per enſes
Fœderis hoc iuveni, iurata in bella ruenti,
Creditis, ut ſtatuat ſuperatâ iura Saguntho?
Ocyus ite viri, & naſcentem extinguite flammam,
Ne ſeræ redeant poſt aucta pericula curæ.

Cum Philippus *diu diſſimulatum bellum Athenienſibus inferret, Thebani ſe iunxêre, ne victis metuentes Athenienſibus, veluti vicinum incendium belli ad ſe tranſiret. Factâ igitur inter duas paulò antè infeſtiſſimas civitates ſocietate, legationibus Græciam fatigant, communem hoſtem putant communibus viribus ſummovendũ: neq́; enim ceſſaturum Philippum, ſi proſperè prima ſucceſſerint, niſi omnem Græciam domuerit.* Iuſtin. lib. 9. Hac eadem ratione moti Capenates atque Faliſci, *duo Etruriæ populi, quia proximi regione erant, devictis Veiis bello quoq́; Romano ſe proximos fore credentes, cum exercitibus nec opinatò ad Veios acceſſêre.* Liv. lib. 5. c. 8. Quid Campani? *Pugnavimus*, inquiunt, *verbo pro Sidicinis, re pro nobis, cum videremus finitimum populum nefario latrocinio Samnitium peti: & ubi conflagraſſent Sidicini, ad nos traiecturum illud incendium eſſe.* Id. lib. 7. c. 30.

Lucan.l.3.pharſ.

XXIX.
PEREUNT NULLO DISCRIMINE.

Ce Loup degaſte-parc tuë tout ſans diſcrime
Ne te fie au Tiran, ſon flatter eſt changé
En moins d'vn tourne main, apres m'auoir mangé
De meſme il te fera ta faute aidant ſon crime.

CVm incurſione hoſtili civitas aliqua poſſeſſa eſt, omnes ſimul captivitas vaſtat, Cypr. ſerm. 4. de mortalit.

arma non ſervant modum, Senec. Herc fur.
Nec temperari facilè nec reprimi poteſt
Stricti enſis ira, *Nec ſubſiſtit unquam laſſa crudelitas, immanium ferarum modò, quæ plus, quam exigit fames, mordent.* Senec. Ep. 95. Id quod inprimis *de Lupo Philoſophus* atque adeò proverbialis experientia firmat: Ariſt. 9. hiſt. an. c. 6. ac talis fuit L. Sylla, *cui occidendi finem fecit ſola inopia hoſtium:* Senec. 1. clem 12. quamvis, quo ad cæteros quoque, *ita ferre naturam dicant* legati Armeniorum, *ut omnis victor inexatiabili rerum ſecundarum deſiderio* Dio Caſſ. lib. 35. *efferatur, neq; finem ullum cupiditati ſtatuat.* Quare neutiquam fidendum feralibus hoſtium blanditiis, quorum amicitia ſemper ſapit illud Cyclopicum: Homer. ὀδυσσ. ι.

Vtin ego extremum edam poſt ſuos ſocios,
Cæteros quidem prius, hoc tibi hoſpitale munus erit.

Scythæ quo tempore Europæ imperium appetebant, infenſi quidem erant Græcis Iſocrat. paneg. *univerſis, ſed privatim Athenienſes accuſabant. Exiſtimabant enim, eâ ſe ratione unam duntaxat urbem adverſariam habituros, & univerſarum ſimul potituros.* Sic Cato M. Carthaginienſes benè ſenſit *præludia belli Rom.* Plut. Cat. Mai. *agitare bellum Numidicum, pacem & fœdus prætexentes belli moræ, dum opportunitatem expectant.* Sic Hermocrates Camarinæis; hoſtes, inquit, *adimadvertamus, ad hanc artem animos appellere, ut alios quidem de nobis* Thucyd. lib. 6. *oratione ſuâ diſſocient, alios verò, ſpe ſuæ ſocietatis oblatâ, ad mutuum bellum concitent, alios verò, prout poſſunt, ſingulis aliquid blandi dicentes, detrimento afficiant. Precamur verò ſimul, & teſtificamur, ſi Athenienſes nos ſubegerint; veſtris quidem conſiliis, culpáq;, victores evaſuros, ſed ſuo ipſorum nomini honorem habituros, & pro victoriæ præmio nullum alium, quam illum ipſum qui victoriam ipſis ſubminiſtrarit, accepturos.* Annotemus etiam heic Antonii de Cæſare verba: *Quid enim ſibi vult*, inquit, *qui cum* Dio Caſſ. lib. 50. *arma contrà omnes nos ferat, in decreto tamen aliis ſe bellum facere, aliis nòn facere aſſerit? non profectò, non eo animo, quod diſcrimen aliquod inter nos ſtatuat, aut ſi vicerit, diverſis alios atq; alios modis tractare ſtatuerit, ſed ut ſeditionem inter nos miſceat, invicemq; commiſſos, infirmiores reddat.* In ſummâ *Tutiſſimus eſt qui minimum gratificatur hoſtibus.* Thucyd. lib. 1.

A SE CONFRINGITUR IPSA.

Tout Royaume & eſtat bandé contre ſoymeſme
Au vif nous eſt depeint par ceſt arbre briſé
De ſes propres rameaux; ainſi mal aduisè
Soymeſme combatant s'abbat auſſi ſoymeſme.

QUod Pericles olim de Bœotis ſchemate dixit: *ſimiles eſſe ilicibus, Ilices enim à ſe contundi, & Bœotos inter ſe pugnare*: id verò apertius enuntians *Democritus*, *ſeditionem inteſtinam utrinq; nocere dicebat: etenim tum victoribus tum victis perniciem eſſe æqualem*, unde Vates hæc Ariſt lib. 3. Rhet. c. 4.

Bella nullos habitura triumphos indigetat: id quod ſuo tandẽ damno didicerunt Othoniani & Vitelliani tum cum pace factâ *victi victoresq; in lacrimas effuſi, ſortem civilium armorum miſerâ lætitiâ deteſtantes, iisdem tentoriis alii fratrum, alii propinquorum vulnera fovebãt, nec quisquam adeò mali expers, ut non aliquam mortem mœreret. Ita ubi cives ſeditiones movere inceperunt, vimq; vi ulciſci ſtudent, neq; æquitate humanitateve vindictam, ſed cupiditate armorumq; licentiâ, metiuntur, neceſſariò calamitates quaſi orbe quodam ſemper revolvuntur, continentiq; ſucceſſione mala malis redduntur. Res enim ſecundæ in libidinem mortalibus exundant, ut nullum cupiditatibus modum ſtatuant, contrà calamitatibus preſſos ira malorum exagitat, ut cum non confeſtim perierint, ulciſci eos à quibus afflicti ſunt concupiſcant, donec animum ſuum exſatient. Reliqua multitudo etſi nullam rerum ſocietatem cum his contraxerit, tamen oppreſſorum miſericordiâ, metuq; eiusdem ſortis, odioq; eius, quæ prævaluit, ac ſpe eiusdem licentiæ adipiſcendæ, miſeris opitulatur. Ita fit, ut ii quoq; cives, qui neutram partem ante ſequebantur, in ſeditionis partem ipſi quoq; alliciantur, aliiq; ſubinde aliis ſub ſpecie ultionis, (quam ſemper ii qui oppreſſi ſunt exigunt) in vindicandis iniuriis ſuccedant, idq; malum quaſi legitimum iam in orbem recurrat, quibus vicibus cum alii aliàs privati pereant, ipſam interim rempubl. omnes ex æquo peſſundant.*

Lucan. l.1. pharſ. — Tac. 2. hiſt. 46. — Dio Caſſ. l. 44.

XXXI.

QUIN IRAS VERTAMUS IN ILLUM.

Quittez ſoldats Chreſtiens ces civiles vacarmes,
A l'ennemi commun courez courez treſtous
Ces dogues imitans qui ayant veu le loup
Enſemble ralliez tournent ſur luy leurs armes.

CVM Daci, Getæ, cæteriq; Germaniæ magnæ populi, Romanos diſſidentes armis adoriri pararent: unus ducum ab Aventino (neque n. me pudet in re non novâ novi authoris) *Scorio nominatus, duos canes in conſpectu popularium commiſit, hisq; acerrimè inter ſe pugnantibus, lupum oſtendit: quem protinus canes, omiſſâ inter ſe rixâ, agreſſi ſunt. Ita gens barbara, & aſpera, & regi difficilis, in exitium ſuum ruens, quam utilitatem auribus reſpuerat, oculis pervidit.* Nempe verebatur dux aſtutiſſimus, ne *Romanis bellum externum concordiam pareret, irasq; civiles in exitium hoſtibus verterent*, id quod ſæpe factum eſt, & adhuc faciendum ſibi putent omnes populi ac milites, non hoc ſolum ſpectaculo *docti commune periculum nonniſi concordiâ propulſandum* ſed & imitatione legionum Germanici, qui hoſte propinquante *advectus ad Viceſimanos, voce magnâ, hoc illud tempus obliterandæ ſeditionis, clamitabat, pergerent, properarent culpam in decus vertere*; certè verterunt, & unà hoſtes in fugam. Audiamus & Alexandri militem, de ſe ſuisque commilitonibus loquentem: quorum impetum & affectûs *ſignum tubâ datum finiebat: in ſuos ordines*, inquit ille, *quisq; currimus, & quidquid irarum in tabernaculo conceptum eſt, in hoſtium effunditur capita.* Adducendæ forent & L. Syllæ legiones, quas ille perniciosâ ſeditione furentes, ſublato ad arma vocantium clamore, tanquam hoſtibus ingruentibus divertit: ſed ad alia nos ipſos ordo divertit Emblematum. Nequeo tamen omittere quod de vetuſtioribus Romanis ætati ſuæ ad æmulandum proponens hiſtoricus inquit: *Iurgia, diſcordias, iras, ſimultates, non niſi cum hoſtibus exercebant: cives cum civibus de virtute certabant.*

lib. 2. annal.
Val. Max. l. 7 c. 3.
Tacit. 5. hiſt. 12.
Id. l. 1. ann. c. 48.
Tac. Agr. c. 29.
Id. 1. ann. 51.
Curtius lib. 7.
Saluſt. Catil.

XXXII.

OPPORTUNE.

Entendez à cecy ô race de Cadmée
Qui acharnez au ſang de vos propres gemeaux
Donnez à l'eſtranger les glaiues & couſteaux
Qui de voſtre debat erige ſon trophée.

G*Rues pugnant inter ſe tam vehementer, ut dimicantes capiantur, hominem enim expectare potius, quam pugnâ deſiſtere patiuntur.* Et hic eſt fructus inteſtinæ diſcordiæ, cujus rei exempla ſunt paſſim in promptu. *Graciæ civitates*, ait Trogi abbreviator, *dum imperare ſingulæ cupiunt, imperium omnes perdiderunt, quippe in mutuum exitium ſine modo ruentes, ab omnibus victæ periére, quid ſingulæ amitterent, nonniſi oppreſſæ ſenſerunt. Siquidem Philippus rex Macedoniæ, veluti è ſpeculâ quadam, libertati omnium inſidiatus, dum contentiones civitatum alit, auxilium inferioribus ferendo, victos pariter victoresq; ſubire regiam ſervitutem coëgit*, quem eundem, *cum fratres duo, reges Thraciæ*, de regni terminis ambigentes, *invicemq; metuentes ne alterius viribus accederet, diſceptationum ſuarum iudicem eligerent, ille ad iudicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, inſtructo exercitu ſuperveniens, regno utrumq; ſpoliavit*. De Seleucenſibus Annales: *quoties*, inquiunt, *concordes agunt, ſpernitur Parthus, ubi diſſenſére, dum ſibi quisq; contra æmulos ſubſidium vocant, accitus in partem, adverſum omnes valeſcit.* A germanis *inde otium*, referunt iidem, *donec occaſione diſcordiæ noſtræ, & civilium armorum*, *expugnatis legionum hibernis, etiam Gallias affectavére.* Itaque cum Romæ domeſtica ſeditio gliſceret, opportunè arma ſumebat Hetruria tota, *quod in ſpem ventum erat, diſcordiâ inteſtinâ diſſolvi rem Romanam poſſe, principesq; in omnium Hetruriæ populorum conſiliis fremebant: æternas opes eſſe Romanas, niſi inter ſemetipſos ſeditionibus ſæviant, id unum venenum, eam labem civitatibus opulentis repertam, ut magna imperia mortalia eſſent.* Quare *inter hoſtes diſcordiarum ſerere cauſas, ſapientis eſt ducis*, opinione Vegetii, *Nulla enim*, (addit ipſe) *quamvis minima natio, poteſt ab adverſariis perdeleri, niſi propriis ſimultatibus ſeipſa conſumpſerit. Nam civile odium ad inimicorum perniciem præceps eſt, ad utilitatem ſuæ defenſionis incautum.* Quippe *principium interno ſimul externoq; bello parantibus fatis*, & *converſis ad civile bellum animis, externa ſine curâ habentur.*

Ariſt. 6. hiſt. an. 12.
Iuſtin. pr. lib. 8.
Ibid.
Tac. 6. ann. 42.
Id. Germ. c. 37.
Liv. l. 2. c. 44.
Veget. 3. c. 10.
Tac. 2. hiſt 69.
Id. 1. hiſt. 79.

XXXIII.

REDDIT CONIUNCTIO TUTOS.

Vous ſemble-il pas voyr un guerrier bataillon
Rangé contre l'effort des troupes ennemies
Ce ſont foibles oiſons: mais les forces unies
Contre un fier ennemi ſouuent ont tenu bon.

TErtii generis aquilam *Morphnon* vocat naturæ conſultus, *aliqui & Plancum, & anatariam*, eò quod vivens *circà ſtagna, aquaticas aves appetat, mergentes ſe ſubinde, donec ſopitas laſſatasq; rapiat. Hac cauſa gregatim avibus natandi, quia plures ſimul non infeſtantur, reſperſu pinnarum hoſtem obcœcantes*: egregio concordiæ ſymbolo: cujus unius *merito, cum aliâs magna facinora, tum à civitatibus bella confici poſſunt: ſecus haudquaquam*. Sicut enim Plin. l. 10. c. 3. Stob. ſerm. 41.

Vtilis eſt coniuncta virtus, virorum etiam valde timidorum Homer. Iliad. 1.

Ita vel fortiſſimi, *dum ſinguli pugnant, univerſi vincuntur*. Cuius rei documentum eſſe poteſt Vitellius. *Nam cum transgredi Apenninum, integro exercitus ſui robore, & feſſos hieme atq; inopiâ hoſtes aggredi in aperto foret; dum diſpergit vires, acerrimum militem & usq; in extrema obſtinatum, trucidandum capiendumq; tradidit*, quare meritò quis laudaverit prudentiſſimum Callicratidæ conſilium; iurantis, *ſe, cum primum Spartam reveniſſet, omnia facturum, ut Græcos reconciliaret, quò Barbaris ſint formidoloſiores*, nempe cõſpiciebat vir amantiſſimus patriæ, *conſenſionem eorum potentem & invictam fore: diſſenſionem verò imbecillem & caducam*. His ſi paria feciſſent Romani, non audiiſſent illud à populari ſuo dicente, *Videmini intenta mala, quaſi fulmen, optare ſe quisq; ne attingat, ſed prohibere ne conari quidem*. Mihi verò tandem heic obiiciat aliquis ineptè faſtidioſus: *quousq; eadem? reſponde*. Reſpondeo; *ego dicere debeo quousq; eadem peccabitis*. Tacit. Agr. c. 12. Id. 3. Hiſt. c. 56. Plut. apoph. Lac. Id ib. de garrulitate. Salluſt. orat. Philippi. Senec. Ep. 89.

XXXIV.

SIC PERGIMUS AMBÆ.

Vous qui en meſme eſtat tirez à meſme roue
Comprenez bien cecy: aux communs accidens
L'un à l'autre cedez; d'eſtriuer il n'eſt temps,
Craignant que de vous tous fortune ne ſe joue.

S*Olertiam caprarum Mutianus viſam ſibi prodidit in ponte prætenui, duabus obviis è diverſo: cum circumactum anguſtiæ non caperent, nec reciprocationem longitudo, in exilitate cœcâ, torrente rapido minaciter ſubterfluente, alteram decubuiſſe, atq; ita alteram proculcatæ ſupergreſſam.* Ad hoc exemplum *nunquam oportet eos privatis odiis diſsidere, qui publicè ſummâ iuncti ſunt poteſtate, ſed poſitis odiis in medium conſulere, prava certamina communi utilitate abolendo.* Etenim *miſerrima eſt omninò ambitio honorumq; contentio. De quâ præclarè apud Platonem eſt: ſimiliter facere eos, qui inter ſe contenderent, uter potius Rempubl. adminiſtraret, ut ſi nautæ certarent, quis eorũ potiſsimum gubernaret. Idemq; præcepit, ut eos adverſarios exiſtimemus, qui arma contrà ferant, non eos, qui ſuo iudicio tueri Remp. velint.* Quòd ijs maximè dictum, *qui ſocietatem magiſtratus tanquam inimicitiarum atq; diſsidii cauſas averſantur, quibus id eveniat neceſſe eſt, ut unum è tribus malis effugere nequeant: aut enim collegam parem ſibi aut meliorem aut inferiorem exiſtimabunt. Si parem, per factionem diſſentire ab eo incipient, ne cedere videantur: ſi præſtantiorem, invidiâ & livore flagrabunt, ſi inferiorem, contemnent: quandoquidem diverſâ omninò ratione præſtantioribus morem gerere, inferiores ornare, paribus honorem habere deberent. Honos verò magiſtratibus ille inprimis habendus eſt concordiâ atq; conſenſu collegarum, quo nil firmius ad remp. tuendam,* cui meritò gratulandum, *ſi tales viros in magiſtratu habeat, tam concordibus iunctos animis, parére atq; imperare iuxtà paratos, laudemq; conferentes potius in medium, quam ex communi ad ſe trahentes,* quales fuére collegæ Camilli, fatentes, *regimen omnium rerum, ubi quid bellici terroris ingruat, in viro uno eſſe, ſibiq; deſtinatum in animo eſſe, Camillo ſubmittere imperium: nec quidquam de maieſtate ſua detractum credere, quod maieſtati eius viri conceſsiſſent: ſciebant enim, quas rerum acerbitates iam conclamatas, & perditas, concordia viciſsim ſibi cedentium principum meliorem revocavit in ſtatum.* Adeò decet *omnia honeſta loca ducere, quibus Remp. defenſuri ſitis.* Ita cum ante pugnam Platæenſem *Tegeatæ de loco in acie ambigerent cum Athenienſibus: Ariſtides, Tegeatis, inquit, ut de claritate & virtute reclamemus, præſens non permittit tempus, apud vos vero Græcos dicimus, loco neq; adimi neq; conferri virtutem. Quem vos ordinem nobis aſsignabitis, eum dabimus operam ut ornemus atq; tueamur: neq; enim, ut tumultuemur contrà ſocios, aſſumus, verum ut cum hoſtibus dimicemus, neq; ut patres noſtros laudibus feramus, ſed quo nosmetipſos præſtemus Græciæ viros fortes. Siquidem præſens Mars declarabit, quanti quæq; civitas & dux & privatus ſit apud Græcos æſtimandus.*

Plin. lib. 8. hiſt. cap. 50.
Val. Max. lib. 4. cap. 2.
Tac. 2. hiſt. 5.
Cic. 1. offic.
Plut. Politic.
Id. paulò ante.
Liv. l. 10. c. 22.
Id. lib. 6. c. 6.
Ibid.
Iulia. apud Marcell. lib. 20.
Liv. lib. 42. c. 34.
Plutar: Ariſtide.

Ovid. l. 2. met. in fi.

XXXV.

NON BENE CONVENIUNT.

Ces deux grondans maſtins nous monſtrent qu'au
Royaume
Plus de foy ni reluit ni de communauté
Car à confeſſer vray, ceſte externe beauté
De la foy qui s'y voit, n'eſt qu'vn hideux fantoſme.

Quando unquam regni ſocietas aut cum fide cepit, aut ſine cruore deſiit? ſic Thebanorum germanitas rupta & permanens rogis diſſidentibus etiam in morte diſcordia, & Romanos geminos unum non capit regnum, quos unum uteri cepit hoſpitium. Pompeius & Cæſar affines fuerunt, nec tamen neceſſitudinis fœdus in æmulâ poteſtate tenuerunt. Vsque adeò inſociabile undiquaque eſt imperium, diffidentiaque & malevolentiæ plenum: Et oraculi vox eſt, non poëtæ: Cypr. tr. 4. de Idolor. vanit. Plut. in Demetr.

Dum terra fretum, terramque levabit
Aer, & longi volvent Titana labores,
Noxque diem cœlo totidem per ſigna ſequetur,
Nulla fides regni ſociis, omniſque poteſtas
Impatiens conſortis erit. Lucan. l. 1. pharſ.

Etenim *nullum animal alteri ita conciliatum eſt, ut ſuæ utilitati; cui quidquid obſtare videtur, ſive frater ſit, ſive pater, ſive filius, ſive amaſius, ſive amator, odit, averſatur, execratur. Ita enim naturâ comparatum eſt, ut nihil perinde amet, atque utilitatem ſuam: hæc frater eſt, & cognatus, & patria, & Deus.* Sic *inter canes cibi nulla eſt Societas, ut perſæpè de oſſe inter ſe ſic lacerent, ac diſtrahant, quemadmodum de Helenâ Paris & Menelaus. Non aliquando vidiſti abblandientes invicem, & inter ſe colludentes, ut dicas nihil illis eſſe amantius? Sed ut videas quis iſte ſit amor, carnem illis obiicito, cognoſces. Eteocles & Polynices nonne eadem matre, eodemque patre, nati erant? non unà educati, coniuncti? non compotarant? non unâ dormierant ſæpe? non inter ſe deoſculati erant? Adeò ut dubio procul, ſi quis eos vidiſſet, portenta philoſophorum, quæ de amicitiâ dixerunt, deriſiſſet. Tamen, cum imperium, tanquam caro, in medium incidiſſet, vide quid dicant.* Arrian. lib. 2. in Epiſt. c. 22. Ælian. lib. 7. de animal. c. 19. Arrian. Ibid.

UNICUS.

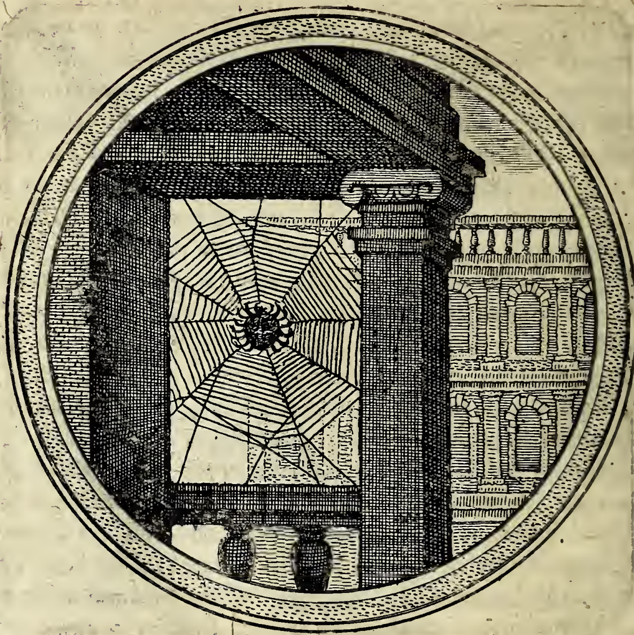
Ce grand monde qui n'a qu'vn Soleil pour chandelle
Qu'vn ame ce petit, teſmoigne euidemment,
Qu'en matiere d'eſtat n'y a gouuernement,
Que celuy que de nom Monarchie on appelle.

N*Atura commenta eſt regem. Rex unus eſt apibus, & dux unus in gregibus, & in armentis rector unus.* Ita Alexander Dario, volenti Aſiam ex æquo dividere, reſpondit: *neq; terram duos ſoles, neq; Aſiam duos reges tolerare:* cui conſonant illa Lydi cuiusdam, Crœſo, fratrem in imperii conſortium aſſumenti, dicta: *Omnium*, inquit, *in terra bonorum, ô Rex, author eſt Sol, neq; quidquam extaret in terrâ Sole non illuſtrante. At ſi gemini ſoles forent, periculum immineret, ne omnia conflagrantia peſſum irent. Ita & regem unum quidem accipiunt Lydi, & ſervatorem eſſe credunt: duos verò ſimul tolerare non poſſent. Monarchiam igitur & iucundiorem eſſe, & leniorem, & æquiorem, etſi pluribus oſtendi poſſet: ex his tamen etiam facilè intelligi poteſt,* quod *facilius eſt, unum amare, quam multos,* adeoque *unius viri iudicio & voluntati ſatisfacere, quam id dare operam, ut multis & variis ingeniis placeas. Ad hæc Democratici, & Oligarchici, ambitioſis inter ſe diſſenſionibus reip. nocent: Monarchæ verò, ut qui neminem habeant, cui invideant, de rebus omnibus id ſtatuunt, quod utiliſſimum eſt. Illi præterea, dum alii alios intuentur, multa negligunt, hi verò, cum ſciant à ſe omnia perfici oportere, diligenter de ſingulis cogitant, noctu & interdiu negotiis intenti, nullas occaſiones negligunt, Et quod omnium maximum eſt, alteri rempubl. ut ſuam, alteri ut alienam, curant. Facilius etiam unus quiſpiam vir bonus, quam multi, reperitur, quando virtuoſos eſſe multos, conſentaneum non eſt.* Sed & *fidem facere poſſunt res geſtæ Græcorum, barbarorum, & ipſorum etiam Roman. ſemper & præſtantiora longè, & plura ſub regibus, quam ſub populari gubernatione cives beneficia adeptos fuiſſe; longeq; minus rerum adverſarum ſub unius, quam ſub multitudinis imperio ſuſtinuiſſe.* Quantum ad bellica, ſententiam audiamus Græci exercitus, exiſtimantis: *ſi ducem unum crearent, rectius ei die ac noctu pariturum exercitum, quam ſi multi cum imperio præeſſent: quod ſi quid eſſe clàm oporteret, eadem ratione facilius occultatum iri, ac ſi quid avertendum eſſet, minus occaſiones negligi, nec enim hoc pacto requiri colloquia mutua, ſed quod unus decreviſſet, perfici:* apud Romanos certè, *duces tres, profecti Veios, documento fuére, quam plurium imperium bello inutile eſſet: dum tendendo ad ſua quiſq; conſilia, cum aliud alii videretur, aperuerunt ad occaſionem locum hoſti.* Manet ergò Senatorium illud axioma: *Vnum corpus unius animo regendum eſſe.*

Senec. 1. cle. 19. Cypr tr. 4. de idol. vanit. Plut. Apopht. Stob. ſerm. 45. Iſocr. in Nicocl. Plin. paneg. Iſocr. d. l. Dio Caſſ. l. 44. Xenoph. li. 6. ἀναβασ. Liv lib. 4 c. 31. Tacit. 1. ann. 12.

XXXVII.

IN CENTRO.

Vn Monarque prudent doit imiter l'araigne
Se tenir ſur ſa terre en gardant le milieu
Pour pouuoir d'autant mieux ſecourir chaſque lieu
Le vil hoſte des Rois ce bel art leur enſeigne.

ARaneam Rex ſapientiſſimus *inter quatuor minima terræ* annumerat, *ſed quæ ſapientiora ſapientibus*: addit enim, eam *quaſi manibus operari, & eſſe in palatiis regum*. Quod nullo alio fine natura produxiſſe videtur, quam ut *exemplar hoc magnis regibus ingens* eſſet. *Eſt enim illi mos exerere ſe in parvis, & ingentium rerum documenta minima agere. Quapropter quæſo, ne hæc legentes, quoniam ex his ſpernunt multa, etiam relata faſtidio damnent, cum in contemplatione naturæ nihil poſſit videri ſupervacuum.* De iſthoc itaque inſecto Naturæ Duumviri ſic ſcribunt: *Ad medium centri ſedentes, inſidias prædæ ſuæ tendunt.* Alter, *licet*, inquit, *extremâ hæreat plagâ, ſemper in medium currit; quia ſic maximè totum concutiendo implicat, ſciſſa protinus reficit.* Similia quoque referuntur de apibus, *quarum regi ampliſſimum cubile eſt, medioq; ac tutiſſimo loco.* paulò aliter Calanum Gymnoſophiſtam *referunt, exemplum imperii ſui Alexandro ob oculos poſuiſſe. Corium in medium coniecit ſiccum & retorridum, cuius oram calcavit. Id uno loco preſſum cæteris partibus extulit ſe. Idem circulans undique, & pedibus ſtringens in quaq; parte oſtendit evenire, quoad medium pedibus occupavit. tunc omnes partes quievére. Eâ imagine ſignificavit, media regni maximè premenda, neq; procul ab iis vagandum Alexandro eſſe.* videlicet ne ipſi accideret, quod accidiſſe Fridrico I. Imp. ſequentes oſtendunt verſus

Prov.30.v.24. Ib. v.28. Senec.1. cle.19. Plin. lib.11. c.2. Ælian.l.6.c 57. de anim. Plin. l. 11. c.24. Senec.d. c.19. Plut. Alex.

Sed quantum placidæ, firmatâ pace, quietis
Præſtiterat noſtro Regis præſentia regno,
Italicis tantum populis iniecerat abſens
Cladis: & aſtrictos laxaverat ante furores. Ac idipſum erat

Gunth. fine l. 5.

cur Tiberius *neq; decorum principibus* duceret, *ſi una alterave civitas turbet, omiſſâ urbe, unde in omnia regimen longinqua imperii adire.* Sed & Pericles, *ſicut Salaminiam triremem, dicit Critolaus, ad negotia ſe reſervabat graviora, cætera per amicos tranſigebat & oratores, familiares ſuos.*

Tacit.3. ann. 47. Plut. Pericle.

XXXVIII.

RADIIS TAMEN OMNIA LUSTRAT.

La maieſté d'vn Roy eſt de grande eſtendue.
Renfermé dans vn coing de ſa province il peut
En eſpardre les rais ſi loin ſi loin qu'il veut
Et faire qu'elle y ſoit d'vn chacun recognue.

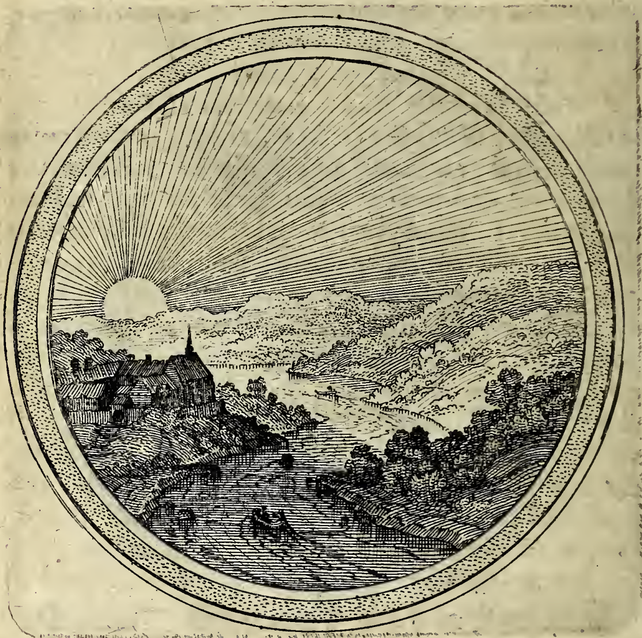
Veri principis eſt, velociſſimi ſideris more, omnia inviſere, omnia audire, & undecunq; invocatum ſtatim veluti numen adeſſe & aſſiſtere. Quæ tamen limitabimus cum Oratore: *nihil opus eſſe, Imperii præſidem totum imperium miſerè pervagari, nec variis commeatibus ſingula ſtabilire, terram calcando, cum poſſit orbem totum commodiſſimè per Epiſtolas regere, quæ mox, ubi ſcriptæ ſunt, velociſſimè tanquam ab avibus deferuntur: quarum mandatis ac nutibus citius, quam digitum moveris, obtemperatur; & penè citius, quam mandatum quid fuerit, effectum datur.* Porrò ſicut Plin. paneg. Ariſtid. paneg. urb. Rom.

medium non deſerit unquam

Cœli Phœbus iter, radiis tamen omnia luſtrat: Claud. 6. conſ. Honor.

Ita multæ regis aures, multi eſſe oculi ſolent, & ubiq; proferre metuunt ea, quæ regi non expediant, tanquam ſi audiret ipſemet: & reformidant facere non conducentia regi; tanquam ſi præſens ipſe adeſſet. Quanquam iſthæc non de delatoribus, quod *genus hominum publico exitio repertum*, ſed ſobriè, & de legitimis adminiſtris, adeoque iis intelligenda *qui nuntiant quæcunq; regis intereſt in tempore cognoſci:* Quales *inter Perſas*, Apuleii verba dabo, *aures regiæ & Imperatoris oculi vocabantur, per quæ officiorum genera rex ille ab hominibus Deus eſſe credebatur, cum omnia quæ ubiq; gererentur, tanquam ubiq; præſens, alienis & oculis & auribus cognoſceret.* Faciunt huc etiam illa, quæ Nicocles civibus ſuis proponens: *cuius*, inquit, *rei unusquiſq; veſtrûm ſibi conſcius fuerit, eam ne me quidem clàm fore exiſtimet, nam etſi corpus meum præſens non fuerit, at mentem meam ſingulis actionibus adeſſe putet. Hoc enim animo ſi fueritis, modeſtiùs agetis omnia:* & iſta quæ Diocletiano & Maximiniano dicuntur: *Vos tantæ reip. adminiſtratione ſuſceptâ, quos huc atq; illuc tot urbes, tot caſtra, tot limites, tot circumiecta Romano imperio flumina, montes, litora, vocant, tantum animis ac fortunâ valetis, ut in unum convenire poſſitis, nihilominus orbe ſecuro, neq; enim pars ulla terrarum maieſtatis veſtræ potentiâ caret, etiam cum ipſi abeſſe videamini, itaq; illud quod de Iove veſtro cecinit poeta Romanus, Plena Iovis omnia eſſe, id unum ego de utroq; veſtrûm audeo prædicare, ubicunq; ſitis, in unum licet palatium conceſſeritis, divinitatem veſtram ubiq; verſari, omnes terras omniaq; maria plena eſſe veſtri.* Xenoph. lib. 8. Cyrop. Tacit. 4. ann. 30. Xenoph. ibid. lib. de mundo. Iſocr. Nicocl. Mamer. genethl. Maxim.

XXXIX.
OMNIBUS EXORIOR.

Jamais ſans ſa chaude influence
Phœbus ne ſe fait voir des cieux,
Prince, fais ſentir ta clemence
Par tout ou tu jettes les yeux.

QVemadmodum Sol non expectat preces & præſtigias, ut exoriatur, ſed ilicò fulget, ac ſalutatur ab omnibus: ita neq; tu expectaveris plauſûs, ſtrepitûs & laudes, ut benefacias, ſed ſponte confer beneficia, & æquè ac Sol amaberis, ait Epictetus: quod ſecutus eſt Traianus, ad quem: *Tu ſimul*, inquit Panegyriſta, *omnia profudiſti; ut ſol & dies, non parte aliquâ, ſed ſtatim totus, nec uni aut alteri, ſed omnibus in commune profertur.* Quare *ſicut omnibus in hac vitâ poſitis ac locatis communis eſt cœli ſpiritus, lux diei: ita clementiam maximi principis ſentiant vota & facta cunctorum. Cætera enim bona pro portione fortunæ ſuæ quiſq; ſentit, aut expectat maiora minoraq;: ex clementiâ omnes idem ſperant. Neminem rerum opifex ille reiicit, neminis obliviſcitur, qui omnibus proſpicit; nemo non eius curâ continetur, qui curam omnium gerit. Gratuitos habemus deos: ſi deos imitaris da & ingratis beneficia. Nam & ſceleratis ſol oritur: & ſervare proprium eſt excellentis fortunæ: quæ nunquam magis ſuſpici debet, quam cum illi contingit idem poſſe, quod diis, quorum beneficio in lucem edimur, tam boni, quam mali. Deorum itaq; ſibi animum aſſerens princeps, alios ex civibus ſuis, quia utiles boniq; ſunt, libens videat, alios in numerum relinquat, quosdam eſſe gaudeat, quosdam patiatur*, tanquam *in commune auxilium natus, ac publicum bonum, ex quo dabit cuiq; partem, etiam ad calamitoſos pro portione, improbandos & emendandos, bonitatem ſuam permittens: tradetq; ſe totum reipubl. totamq; eam ſic tuebitur, ut omnibus conſulat. Qui autem parti civium conſulunt, partem negligunt, rem pernicioſiſſimam in civitatem inducunt ſeditionem atq; diſcordiam.* Et ita typus ſit boni Principis Sol oriens, cujus repræſentandi rationem, quippe *à lævo latere in dextrum ambientis*, cum à naturâ ſumſi, tum à veteri Romanorum augurum diſciplinâ, qui *in meridiem, quam ſedem æſtimabant Deorum, obverſi, à ſiniſtrâ partes mundi exorientes, à dextrâ occidentes habebant.*

Stob. ſerm. 44. | Plin. paneg. | Symmach. l. 9. Ep. 1. | Senec. 1. clem. 1. | Manuel. Imp. orat. 6. | Senec. 4. benef. 25. | Id. 1. clem. 5. | Id. 2. clem. 6. | Cic. 1. off. | Ib. paulò ante. | Plin. l. 2. c. 47. | Scalig. in cõiect. Meurſ. in auctar. philolog.

XL.

SUCCESSORE NOSCAR.

Nous priſons la vertu mais c'eſt apres qu'icelle
Se voyant meſpriſée à quitté ces bas lieux
Pourtant voit on ſouuent qu'vn Prince vicieux
Rend de ſon preceſſeur la louange plus belle.

P*Ræſentia ſemper ſunt ſubditis moleſta.* contrà Thucyd. lib. 1.

ut eſſe Phœbi dulcius lumen ſolet Senec. Troade.

Iam iam cadentis: ita *natura mortalium eſt, ut nihil magis placeat, quam quod amiſſum eſt. Iniquiores ſumus adverſus relicta, ereptorum deſiderio.* Hinc Aſinium Gallum Pollionis oratoris maximi filium, & *ipſum magnum oratorem*, legimus: *niſi illum (quod ſemper evenit) magnitudo patris non produceret, ſed obrueret.* Sic porro *Periclis citò Athenienſibus ſenſum & deſiderium negotia præbuére, quippe qui vivi offendebantur quaſi luminibus ipſorum officiente potentiâ, ilicò eo ſublato, cum alios libarent oratores & duces, palàm tulerunt, moderatius in ſeveritate, vel gravius in manſuetudine nullum viſum ingenium: atq; invidendam illam potentiam, quæ tyrannis ante fuit appellata, tunc ſalutarem reipubl. apparuit arcem fuiſſe.* quamobrem, *oneraſti futuros principes*, inquit optimi principis laudator facundiſſimus, *ſed & poſteros noſtros. nam & hi à principibus ſuis exigent, ut eadem audire mereantur, & illi quod non audiant, indignabuntur.* Hinc facillimè colligitur, quam ſit *oneroſum, bono principi ſuccedere*, quem diſſimilis aliquis ſucceſſor ipsâ plerunque comparatione multò commendatiorem efficit, veluti nox inſecuta ſolem, utor allegoriâ cuiusdam adeſpoti verſus de bono boni regis ſucceſſore:

Senec. c. 16. ad Marciam. Id. procem. lib. 4. controv. Plut. in Pericl. Plin. paneg. Ibid.

Mira cano: Sol occubuit, nox nulla ſecuta eſt. Exemplo ſit Artaxerxes ab obitu *clemens habitus & popularium amans præcipuè ob filium Ochum, qui ſævitiâ & atrocitate omnes ſuperavit. Apud Syracuſanos, vix ullo bono, moderatoq; regi, facilis erat favor ſuccedendi tantâ caritate Hieronis:* quamvis *eius nepos Hieronymus, velut ſuis vitiis deſiderabilem reddere vellet avum, primo ſtatim conſpectu omnia, quam diſparia eſſent, oſtendit. nam qui per tot annos Hieronem filiumq; eius Gelonem, nec veſtis habitu, nec alio ullo inſigni differentes à cæteris civibus vidiſſent, conſpexere purpuram, ac diadema, ac ſatellites armatos &c.* Nec tamen ideo bonus princeps imitandum ſibi cenſeat illud, quod in Auguſto taxabant Romani, ipſum nempe, *quoniam arrogantiam ſævitiamq; Tiberii introſpexerit, comparatione deterrimâ ſibi gloriam quæſiviſſe, nec caritate aut reip. curâ ſucceſſorem iſtum aſcitum, ſed ambitione, ut tali ſucceſſore deſiderabilior ipſe quandoq; fieret.* Multo melius Nerva, quem ſic alloquemur Plinii verbis: *Cum à malo principe tanquam ſucceſſor timeatur quisquis eſt dignior; non alio magis approbatur animi tui magnitudo, quam quod optimus ipſe, non timuiſti eligere meliorem, eo ipſo carus omnibus ac deſiderandus, quod proſpexeras, ne deſiderareris.*

Plut. Artax. Liv. lib. 24. c. 5. Tacit. 1. ann. c. 10. Sueton. Tib. c. 21. Paneg. Ibid.

ACCEPTUM COMMUNI-
CAT ORBI.

Second honneur des cieux enſeigne icy le prince ;
Que lors qu'au Monde rends ce luſtre & clair & beau
Lequel tiens à profit du fraternel flambeau,
Qu'il a de Dieu des biẽs pour ſon peuple & province.

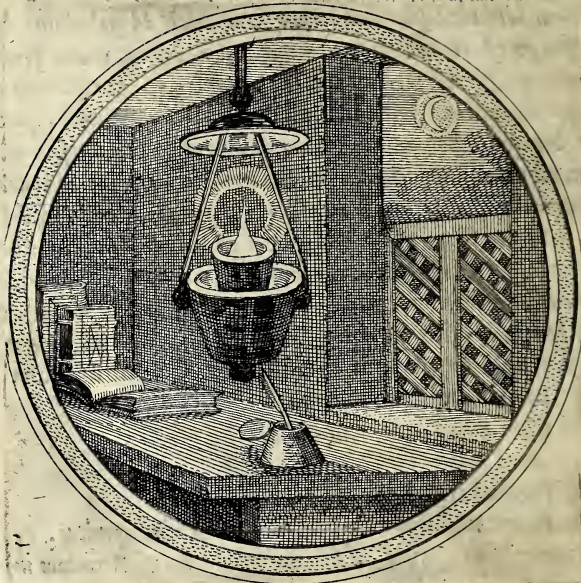
L*una tantum ex ſe terris oſtendit, quantum ex ſole ipſa concipit luminis:* ita debemus, quæ à Deo accepimus, *ad beneficentiam liberalitatemq; conferre: nec ita claudenda eſt res familiaris, ut eam benignitas aperire non poßit; nec ita reſeranda, ut pateat omnibus; modus adhibeatur. Temeritate enim remotâ, gratißima eſt liberalitas, eoq; eam ſtudioſius pleriq; laudant, quod ſummi cuiusq; bonitas commune perfugium eſt omnium. Quid autem non commune eſt, quod natura optimum fecit? Sol omnibus lucet, luna innumerabilibus comitata ſideribus etiam feras ducit ad pabulum. Quid aquis dici formoſius poteſt? in publico tamen manant. Adeoq; omnes fructus rerum natura hominum gratiâ comparavit, ut communem degerent vitam, non ut rabida & furens avaritia ſibi omnia vindicaret, nec ulli deeſſet, quod omnibus naſceretur.* Itaque *ſi honore, qui ab omnibus proficiſcitur, perfrui vis, præſta te communem omnium benefactorem. nihil enim adeò attrahit ad benevolentiam, ut beneficii gratia, quæ datur indigentibus.* Quod in omni vitâ ſermoneque præ ſe ferens Exemplar illud veri principis, Cyrus: Ego, inquit, *& Diis inſervio, & plura ſemper appeto; verum ubi opes comparavi, quas uſum mihi ſufficientem excedere video, his ipſis amicorum penuriæ medeor, & homines ditando, ac beneficiis afficiendo, benevolentiam ex eis amoremq; mihi paro: de quibus & ſecuritatis & gloriæ fructum capio.* Atque ſic demum Plin. l. 2. c. 2. Cic. 1. offic. Id. 2. offic. Ibid. Petronius in ſat. l. 28. ff. de uſuris. Lactant. de iuſtit. c 5. Agap. parænet. ad Iuſtin. Imp. Xenoph. lib. 8. Cyropæd.

Divitiæ latè- potentes ſunt
Cum quis virtute temperatas
Purâ mortalis vir,
Fortunâ tradente eas,
Fecerit multorum amicorum conciliatrices comites. Pind. Pyth. 5.

Verè dicuntur hæc omnia, *ſed verius quis dixerit, Principes miniſtros eſſe Dei, ad curam ac ſalutem hominum, uti bona quæ Deus illis largitur, partim diſtribuant, partim ſervent.* Itaq; *Imperatori propriam maieſtatem benè æſtimanti, non tam illud videri ſuum debet, quod abſtulit, quam quod dedit. nam cum inter ipſum volvantur omnia, & ut ille, qui cuncta ambit Oceanus, quas ſuggerit aquas terris, recipit è terris; ita quidquid in cives manat à Principe, redundat in Principem, & rei & famæ benè conſulit munificus Imperator. Lucratur enim gloriam, cum det pecuniam reverſuram.* Contrà *ſciat naturæ legem eſſe, ut cum magnus ex corporis calamitate ſplen creverit, quandiu reſiſtit totum corpus, bene habitus ut ſit & pingueſcat, morienti tamen corpori ut commoriatur.* Plut. de doctr. princip. Latin. Pacat pan. ad Theodoſ. Syneſius Epiſt. 69.

XLII.

NISI INFUNDAS OLEUM.

Ta lampe d'huile emplis, ſi veux qu'elle t'eſclaire;
Veux tu eſtre ſervi, ſois en reconnoiſſant
De ton ſervant loyal le ſoin recompenſant,
Eu eſgard que l'ouurier digne eſt de ſon ſalaire.

PErbibent Anaxagoram ætate decrepitâ neglectum, occupato Pericle, iacuiſſe, atq; obvoluto capite vitam finire inediâ ſtatuiſſe: Periclem eâ re ad ſe delatâ perculſum, advolaſſe confeſtim ad illum, & enixè oraſſe, lamentaſſeq; non illum, ſed ſeipſum, qui talem in republ. gerendâ conſiliarium amitteret: ibi Anaxagoram aperto capite ei dixiſſe: Etiam ii, quibus lucernâ, Pericle, opus eſt, infundunt oleum. Et certè ſumtu publico levanda eſt (ſicut ad Aurelianum ſcribit Valerianus) paupertas eorum hominum, qui diu reipubl. viventes, pauperes ſunt, & nullorum magis. Ita, Nerone tertium conſule, ſimul iniit conſulatum Valerius Meſſala, cuius proavum oratorem Corvinum, Divo Auguſto abavo Neronis, collegam in eo magiſtratu fuiſſe pauci iam ſenum meminerant. Sed nobili familiæ honor auctus eſt, oblatis in ſingulos annos quingenis ſeſtertiis, quibus Meſſala paupertatem innoxiam ſuſtentaret. Ergò bene monens Imperatorem ſuum Paræneticus: Deus, inquit, nullâ re indiget, Imperator ſolo Deo, imitare igitur nullius indigum, petentibusq; fac uberem miſericordiæ copiam, non exactâ & ad vivum rem reſecante ratione impenſarum tuum ergà famulatum utens, ſed omnium de ſuſtinendâ vitâ petitionibus ſatisfaciens: longè enim ſatius eſt, merito dignorum etiam indignis miſereri, quam indignorum vitio dignos iis defraudare, quæ merentur. Si qui negligunt iſta, malentes ephemeridibus ſuis illud inſerere Cratetis, Aſſentatori talenta quinque, conſiliario fumum; non illis abſimiles ſunt, qui lucernæ, ut ardeat, lychnum emungunt, cæterum olei nihil omninò infundunt: ſed & nonnunquam idem audire coguntur, quod Severus Imp. cuius Centurionem captum raſo capite remittens Bulas, nuncia, inquit, Dominis tuis ut ipſi ſervos alant, ne latrocinentur. Adeò plerunque

Plut in Pericl. | Vopiſc. in Aurel. | Tac 13. ann. c. 34. | Agapet. ad Iuſt. | Laert. in vitâ Crat. | Plut. in Polit. | Xiphilin. in vitâ Severi.

Non ſibi, ſed Domino gravis eſt, quæ ſervit egeſtas. Lucan l. 3. phar.

Expertus hoc Juſtinianus Imp. ingenuè, qui vetere, inquit, formâ præfuerunt provinciis, modica admodum ferentes è publico, plurima dantes, rapere cogebantur, & unum hoc habere ſtudio, ut, undiq; ipſis imminentibus creditoribus, occaſione pro officio datorum nonnihil gratiæ referrent & beneficii: quibus rebus noſtros conſueverunt auctionari ſubditos, impios iuxtà & periculoſos ſibi reditus conquirentes. Ab hoc periculo longè aberat Cyrus ille minor, qui, ſi quis ipſo mandante egregiè imperata feciſſet, hanc ipſam animi promptitudinem nequaquam præmio carere patiebatur, quapropter in rebus omnibus habuiſſe adminiſtros longè præſtantiſſimos perhibetur.

Novell. 28. c. 4. §. 1. | Xenoph. lib. 1. ἀναβασ.

XLIII.

SALUS TANTILLO PUBLICA CONSTAT.

Ce ne ſont touſiours ceux qui aiment la deſpence
Leſquels font au public plus de bien & proufit.
Mais pluſtoſt qui ce feu, auquel fort peu ſuffit
Sauuant tant de baſteaux, imitent par prudence.

EST Pharos colonia Cæſaris, ex quâ facibus accenſis nocturna dirigitur navigatio. Nam Alexandria inſidioſo acceſſu aditur. Hinc igitur in portibus machinas ad prælucendi miniſterium fabricatas pharos dicunt. Quemadmodum ergò faces in portu ſublatæ magnâ flammâ in paucis cremiis excitatâ, navibus per mare errabundis multum auxilii ferunt: ſic & vir egregius in urbe periclitante paucis rebus contentus, magnis beneficiis cives afficit. Ita nimirum oportet privatis utilitatibus publicas anteferre, multoq; diligentius muneri ſuo conſulere, quam facultatibus: Exemplo Periclis, qui cum urbem, quam magnam acceperat, maximam reddidiſſet, atq; opulentiſſimam, nec uno nummo fortunas ſuas reddidit ampliores: neq; Ariſtides iuſtus, & Epaminondas Deus, Lycurgus autem ſervator appellati ſunt, divitiis abundantes: ſed quia tenui fortunâ contenti, Græciam à ſervitute in libertatem aſſeruerunt. Omni Macedonum Gazâ potitus eſt Paulus: tantum in ærarium pecuniæ invexit, ut unius Imperatoris præda finem attulerit tributorum. At hic nihil in domum ſuam intulit, præter memoriam nominis ſempiternam. Imitatus patrem Africanus, nihilo locupletior Carthagine everſâ. Nullum igitur vitium eſt tetrius, quam avaritia, præſertim in principibus & rempubl. gubernantibus. Habere enim quæſtui remp. non modò turpe eſt, ſed ſceleratum etiam, & nefarium. & cui collectio pecuniarum inprimis eſt curæ, omnia cupiditati diteſcendi poſtponit: quod equidem infinitorum malorum originem eſſe arbitror. Sumtuoſitas enim incontinentiæ parens eſt, incontinentia contumeliæ: unde pleraq; hominum mala naſcuntur. Virtus autem quæ ſuis rebus contentos facit, ſumtuoſitatem, & quæ ſequuntur eam, haudquaquam probat. Sed cum ipſa princeps quædam ſit, præeſt quidem omnibus, ſubeſſe verò nulli poteſt: quod primum Dei, deinde regis proprium eſt, ut nulli ſubiiciantur, ſibi verò ipſis imperent, unde & αὐτάρκης apud Græcos dictus videtur, παρὰ τὸ ἑαυτοῦ ἄρχειν.

> Diſcitur hinc quantum paupertas ſobria poſſit.
> Pauper erat Curius, reges cum vinceret armis.
> Pauper Fabricius, Pyrrhi cum ſperneret aurum.

Eſt enim compendium ad remp. tractandam magnum, non opulentia, ſed rebus contentum eſſe ſuis: quæ virtus quod nullam rem ſuperfluam privatim requirat, haud abducit mentem à republ. itaque non pudebit Imperatorem cuncta bona in animi cultu ponentem profiteri cum Juliano Imp. paupertatem honeſtam: cum Ageſilao verò (ad illum qui veſtis eius cibiq; mediocritatem mirabatur) dicere: propter hunc frugalem, ô hoſpes, vivendi modum metimus libertatem.

[Margin notes: Solin. c.35. — Epictet. apud Stob. ſerm.48. — Plin.l.6.Ep.18. — Plut. in Pericl. — Stob. ſerm. 8. — Cic. 2. off. — Manuel. Imp. or.4. — Stob. ſerm. 46. — Claud. 4. conſ. Hon. — Plut Cat. Mai. — Amm Marc. lib. 24 — Plut. apopht. Lacon.]

XLIV.

TEMPESTATE PROBATUR.

Ce n'eſt pas en bonaſſe & ſous un calme vent
D'vn aduiſé nocher que ſe fait voir l'adreſſe,
Ainſi en temps contraire & plus grande deſtreſſe
Que peut vn bon eſprit paroiſt euidemment.

HAc ego Martis (inquit Jupiter ſub bellum Punicum) Sil. It. lib. 3.
Mole viros ſpectare paro atq; expendere bello. Quod tempus
populo Rom. neſcio utrum clade funeſtius fuerit, an virtutis experimentis ſpecio- Flor. l. 1. c. 13.
ſius. Ea certè fuit vis calamitatis, ut in experimentum illatam putem, ſcire
volentibus Diis, an Romana virtus imperium orbis mereretur. Hos etenim
Deus quos probat, quos amat, recognoſcit, exercet: eos autem quibus indulgere Senec. c. 4. de
videtur, quibus parcere, molles venturis malis ſervat. Nunquam virtutis mol- provid.
le documentum eſt, eius magnitudo calamitatibus approbatur. Gubernatorem Ibid.
in tempeſtate, in acie militem intelligas. Nec enim Gubernatoris artem tran- Flor. 2. 2. Senec. d c. 4.
quillum mare, & ſequens ventus oſtendit. Adverſi aliquid incurrat oportet. Id. c. 6. ad Marci.
Nam ſicut quilibet nautarum vectorumq; tranquillo mari gubernare poteſt:
ubi ſæva orta tempeſtas eſt, ac turbato mari rapitur vento navis, tum viro & Liv. l. 24. c. 8.
gubernatore opus eſt: ita quieta regere & ex uſu adminiſtrare provincias, ho-
mines vel mediocris intelligentiæ poſſunt, ſed hoc opus, hic labor eſt, illud magis Caſſ. l. 12. Ep. 5.
regere, quod ſe relictum non poteſt continere. Ad vivum hanc effigiem un-
diquaque expreſſit Vates: *Ceu flumine molli*

Tranquilliſq; fretis, clavum ſibi quiſq; regendum
Vendicat, incumbat ſi turbidus auſter; & unda Claud. fine laudis Serenæ.
Pulſet utrumq; latus, poſito certamine nautæ
Contenti meliore manu, ſeſeq; pavere
Confeſſi, finem ſtudiis fecére procellæ.
Haud aliter Stilico, fremuit cum Thracia belli
Tempeſtas, cunctis pariter cedentibus, unus
Eligitur ductor: ſuffragia quippe peregit
Iudex vera timor, victus ratione ſalutis
Ambitus, & pulſus iacuit formidine livor.

Atque rationibus his videtur attendiſſe Senator Græcus, cum ſcriberet: *Ad
portum ſi, navigaturus aliquò, iveris, gubernatorem tibi credo eliges, non qui* Max. Tyrius diſſ. 35.
*tempeſtatem nullam, nullos unquam vidit fluctus, ſed qui multis ex periculis,
longâq; malorum experientiâ paulatim ſibi compararit artem. Ego Imperato-
ri diffido, qui nunquam malè rem geſſit.*

XLV.

TUNC VITIUM APPARET.

Si l'action ne ſuit, vaine eſt noſtre puiſſance;
Ainſi donc que du vaſe, eſtant bien rempli d'eau,
Nous voyons par effect la bonté ou defaut,
En charge l'homme auſſi monſtre ſa ſuffiſance.

LEmma Plinianum (*tunc veriſſimè iudicari, meruerit quis honorem nec ne, cum adeptus eſt,*) confirmatur his verbis à Sophocle: Plin. paneg.

Fieri haud poteſt cuiuſpiam ut pernoveris Stob. ſer. 43.
Animum, atq; mentem, ſive ſenſum, ni prius
Imperia nactus geſſerit civilia. *Nam divitiæ, & potentia, & gratia, cum plurimum virium dent in utramq; partem, certiſſimum faciunt morum experimentum. aut enim meliores propter hæc aut peiores ſumus.* Quintil. l. 3. c 9. *Etenim quemadmodum in vaſis inanibus non queas dignoſcere integra ſint an vitioſa, verum ubi infuderis aliquid, tum apparet quà perſtillent: ſic animi putres non ferentes potentiam, effluunt cupiditatibus, nempè iracundiâ, faſtu, inſolentiâ,* unde ferè contingit illud Plutar. de doctr. princip.

Aſperius nihil eſt humili, cum ſurgit in altum, Claud. l. 1. in Ruff.
Cuncta ferit, dum cuncta timet, deſævit in omnes,
Vt ſe poſſe putent. Rationem affert poëta non contemnendus:

Nam quod ſumma probos mutare potentia mores Gunth. lib. 1.
Dicitur, ex aliâ ſumtum magis æſtimo cauſâ,
Si quis fortè ſibi perverſæ conſcius artis
Ingeniiq; mali, tacitus captator honoris,
Tempore diſſimulat: cum, quod cupiebat, adeptus,
In vitium moresq; redit, mutaſſe videntur,
Immeritiq; hominem violaſſe putantur honores,
Quos magis ille malo corrumpit & inquinat uſu,
At cuicunq; bonum & nullo violabile caſu
Ingenium natura dedit, ſi lætus honorem
Forte tulit, quo dignus erat, tunc tempore rapto
Illa latens probitas virtutum germina prodit. Qualis fuit Veſpaſianus qui *ſolus omnium ante ſe principum* Rom. *in melius mutatus eſt*: & Traianus: qui *quotidie admirabilior & melior* evadebat: *talis denique, quales alii principes futuros ſe tantum pollicentur*. Aliam huic rei rationem aſſignat Philoſophorum princeps: *Pleriq; in ſuis quidem rebus,* (inquit,) *uti virtute poſſunt, in iis autem quas cum altero contraxerunt, non poſſunt. Quocircà præclarè Biantis illud videtur eſſe dictum: Magiſtratus virum declarabit. Nam qui magiſtratum gerit, is iam cum altero rationem habet, & in communione vitæ verſatur.* Ita Galba *maior privato viſus, dum privatus fuit, & omnium conſenſu capax imperii, niſi imperaſſet.* Tacit. l. 1. hiſt. c. 50. Plin. paneg. Ariſt. lib. 5. Eth. c. 3. Tacit. 1. hiſt. 49.

XLVI.

TANTO CONSPECTIUS.

Comme on voit de ce mont le feu eſpouuantable
Se iettor plus au loing: ainſi la Royauté
Rend de celuy qu'elle a ſi hautement monté
Les vices & vertus d'aultant plus remarquables.

HAbetur apud Xenophontem, *labores eoſdem ſimilibus corporibus Imperatoris, ac gregarii militis, æquè graves non eſſe, quod ipſe bonos labores leviores faciat Imperatori, & quod intelligat, in oculis omnium eſſe, quidquid ipſe faciat. Habet enim hoc magna fortuna, quod nihil tectum, nihil occultum patiatur, principum non modò domos, ſed cubicula quoq; intimosq; receſſus recludat, omniaq; arcana noſcenda famæ explicet: quando præſertim eorum non modò ſingula verba, nec res tantum publicitus geſtæ animadverti notariq; ſolent, ſed virtus quoq;, ioci ſimul, & ſeria quæq;, domus, ipſa familia, uxor, cubile, curioſius conquiruntur. Quid agas, quemadmodum cenes, quemadmodum dormias, quæritur, ſcitur: eò tibi diligentius vivendum eſt.* Contrà *qui demiſſi in obſcuro vitam agunt, ſi quid iracundiâ deliquére, pauci ſciunt: fama atq; fortuna eorum pares ſunt. Qui magno imperio præditi in excelſo ætatem agunt, eorum facta cuncti mortales novére, ita in maximâ fortunâ minima licentia eſt. neq; ſtudere neq; odiſſe, ſed minimè iraſci decet: quæ apud alios iracundia dicitur, ea in imperio ſuperbia atq; crudelitas appellatur.* Quamobrem ut *Veſuvii montis incendia penè mundo datum eſt poſſe cognoſcere*, ſic lib. 1. Cyropæd. Plin. paneg. Plutarch. polit. Senec. Ep. 43. Salluſt. Catilin. Caſſiod. lib. 4. Ep 50.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
Crimen habet, quanto maior qui peccat habetur. Iuuen. ſat. 8.

Quemadmodum enim indignius ferri, maioriq; haberi ſolent dedecori, verrucæ, ficusve in facie, quam nævi atq; mutilationes in reliquo corpore: ſic etiam ob eam, quæ pleroſq; omnes de principatu atq; civilibus magiſtratibus tenet, opinionem, utpote de re magnâ, atq; digniſſimâ, quæ omni facinore atq; temeritate vacare debeat, minima quæq; principum & rempub. adminiſtrantium errata notantur, & pro magnis habentur. Cimoni vinum obiiciebatur, Scipioni ſomnus, Lucullus ob cœnas ſumtuoſiores malè audiit: & ideò nullis magis cavendum eſt, qualem famam habeant, quam qui qualemcunq; meruerint, magnam habituri ſunt. Quemadmodum enim Domini crudeles tota civitate commonſtrantur, inviſiq; & deteſtabiles ſunt: ita Regum infamia & iniuria latius patet, atq; odium ſæculis traditur. Plutarch. polit. Id. lib. de doctr. princ. Senec. 1. clem. 8. Ibid. c 18.

.XLVII.

CLARO SESE DEFORMAT AMICTU.

Fille aueugle du ſort roulant à l'auanture
Fais aux Roys ſ'il te plaiſt les eſclaues eſgaux
Si eſt-il que touſiours le mortier ſent les aux,
Et le ſinge enſceptré ne change de nature.

Aſſumpſimus hoc ex Claudiano, cuius hi ſunt verſus in Eutropium; lib. 1.

Quam pulcrè conſpectus erat, cum tenderet artus
Exangues onerare togâ, cinctuq; gravatus?
Inductoq; ſenex obſcœnior iret in auro:
Humani qualis ſimulator ſimius oris,
Quem puer arridens, pretioſo ſtamine Serum
Velavit, nudaſq; nates ac terga reliquit,
Ludibrium menſis erecto pectore dives
Ambulat, & claro ſeſe deformat amictu.

Nempe *ſcitum eſt illud Heracliti: ſpecioſiſſimam ſimiarum deformem eſſe, cum alio genere animalium comparatam*: Hinc elucidatur diverbium illud: *Simia ſimia eſt, etiamſi aurea geſtet inſignia*, quod alioqui variam admittit interpretationem: *ut ſi quiſpiam Rex factus fuerit, poteſt, cui velit, dare præfecturam, & hanc ſolam ei poteſt dare dignitatem, ſed non eum reddere aptum, & idoneum ad gerendum magiſtratum. Sæpe autem eum etiam ridiculum facit honor.* cui conſequenter Boëthius: *Videsne*, interrogat *quantum dedecus malis adiiciant dignitates? Atqui minus eorum patebit indignitas, ſi nullis honoribus inclareſcant.* Sed & huc adduci debent vani iſti, qui *ex veſtitu, ex habitu, geſtuq; corporis, & conſimilibus aliis ornatum ſibi quærunt, ſuaſq; res ſecundas omnibus notas & manifeſtas eſſe volunt, & de ſe ipſi prædicant: quaſi ex his honorem conſecuturi. Tum quaſi digni ſint, res amplas & honoratas conantur ac ſuſcipiunt: deinde ſeipſi, quales ſint, indicant, & ab aliis coarguuntur.* Etenim (ut nobis largiatur etiam aliquid de ſuo Comicus)

Plato Hipp. mai.
Lucian. in orat. contr. inerudit.
Chryſoſt. homil. 2. ad Coloſſ.
lib. 3. de conſ. philoſ. proſ. 4.
Ariſt. 4. Ethic. 9.

Pulcrum ornatum turpes mores peius cœno collinunt. Plaut. Moſtell. act. 1. ſc. 3.

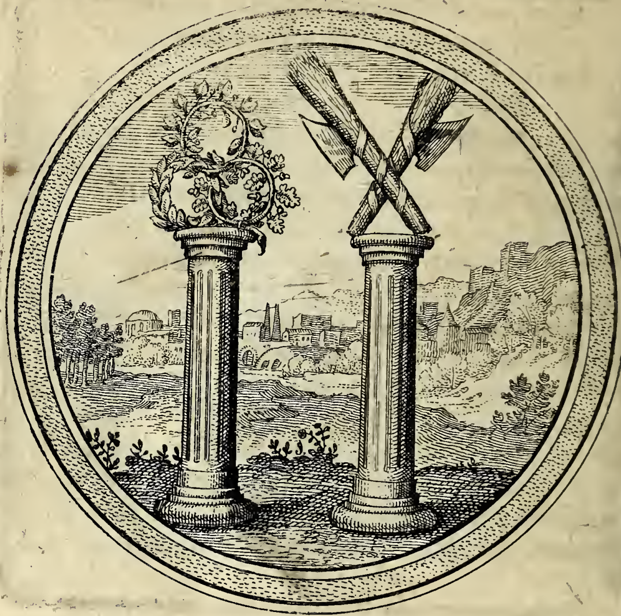
Conveniet huc quoque Lyricum illud:

Licet ſuperbus ambules pecuniâ, Horat. Epod. 4.
Fortuna non mutat genus.

Regem non faciunt opes, Senec. Thyeſt.
Non veſtis Tyriæ color,
Non frontis nota Regiæ,
Non auro nitidæ trabes.
Rex eſt qui poſuit metus,
Et diri mala pectoris &c.

XLVIII.

NITITUR HIS REGNUM.

Ce ſont les deux pilliers qui ſouſtiennent le monde,
Aſçauoir du meſchant le ſupplice & du bon
Le deu honneur, qu'attend vertu pour ſon guerdon:
Sur eux ce tout & tout ce qu'il contient ſe fonde.

Regni columnæ binæ pœna & præmium: Vet. Iamb.
quibus ſolis & principatus, & reſpubl. & univerſa hominum vita ſuſtinetur. nam apud quos nullum inter iſta diſcrimen agneſcitur, aut agnoſcitur quidem, verum ea pars malè adminiſtratur, apud hos nulla res ratione rectâ poteſt gubernari. Vbi enim boni maliq; eodem loco ſunt, quid recti eſſe queat? Polyb. l. 6. E diverſo *Solon illam civitatem optimè habitari dixit, in quâ viros bonos honoribus affici: contrà autem improbos pœnis, mos fuerit.* Stob. ſerm. 41. Idem voluit Orator Græcus his verbis: *Duæ res erudiunt civitates; ſcelerum pœnæ, & iuſtitiæ præmia: quia & metus cohercet homines, ne, ſi obſequantur pravis cupiditatibus, accerſant ſibi exitium; & gloria ad rectè faciendum incitat.* Lycurg. orat. contra Leocrat. *Sed malitia quoniam partim medicabilis eſt, partim curari non poteſt, virgæ, quod mutari poteſt, corrigunt, ſecures autem, quod emendari non poteſt, abſcindunt.* Plutar. probl. cur prætor. virgæ ſecurib. alliga. quo ſic alludit Naſo.

——immedicabile vulnus Ovid. I. metam.
Enſe recidendum eſt, ne pars ſincera trahatur.

Sicut enim in corpore, ſi quid eiusmodi eſt, quod reliquo corpori noceat, id uri ſecariq; patimur, ut membrum aliquod potius, quam totum corpus intereat, ſic in reipubl. corpore, ut totum ſalvum ſit, quidquid eſt peſtiferum, amputetur. Cic. philip. 8. Intereà *legum præſidem civitatisq; rectorem decet, quandiu poteſt, verbis, & his mollioribus, ingenia curare, ut facienda ſuadeat, cupiditatemq; honeſti & æqui conciliet animis, faciatq; vitiorum odium, pretium virtutum: tranſeat deinde ad triſtiorem orationem, quâ moveat adhuc & exprobret: noviſſimè ad pœnas, & has adhuc leves, & revocabiles, decurrat. Vltima ſupplicia ſceleribus ultimis ponat, ut nemo pereat, niſi quem perire etiam pereuntis interſit:* Senec. l. I. de irâ c. 5. & ut in pauca rem conferam

Sit piger ad pœnas princeps, ad prœmia velox, Ovid. I. de ponto El. 3.

ne idem ipſi obiiciatur, quod olim à militibus Druſo, *præmia ſub dominis, pœnas ſine arbitro eſſe;* Tac. I ann. 26. *nec pœnis potius malorum, quam bonorum præmiis, bonos faciat* cives: Plin. paneg. ſecutus hac in re *veram illam & non ſimulatam philoſophiam, bonos non ſolum metu pœnarum, verum etiam præmiorum quoq; exhortatione efficere cupientem,* Vlpian in l. I. §. I. ff. de Inſt. & Iure. ſiquidem

Egregios invitant præmia mores, Claud. pan. 2. ſtilic.
Quis enim virtutem amplectitur ipſam, Iuvenal. ſat. 10.
Præmia ſi tollas?

XLIX.

GRADATIM.

Qui du premier degré veut monter au plus haut
Sans atteindre au milieu, ou tombe ou trop ſe charge;
Qui premier n'ayant eu l'inferieure charge
La grande veut, ſe donne à ſoy-meſme le ſaut.

*N*Eq; *magnis ante parva potiri licet, neq; ante ea, quæ commoderata nobis ſunt, ad maiora nobis penetrare. Nam qui maiora initio ſuſcipit, facilè ſuccumbit, & deſperat: qui verò à minimis incipit, ſemel utiq; fit aliquanto robuſtior, fidentior & melior, quam ante fuit, uti iam & paria facilè ſuperet. & paulò maiora tutius adgrediatur.* Ita *verbi gratiâ, equitatui nemo præeſſe debet, niſi poſteaquam magiſtro ſeu præfecto equitũ paruerit, & dux exercitûs eſſe, niſi poſtquam miles Imperatorem ſecutus ſit &c.* Nam *quiſquis exercitui imperat, cum nunquam fuerit miles, is planè hecatomben hoſtibus educit.* Quale *Vitellius oſtentum erat, ignarus militiæ, improvidus conſilii, quis ordo agminis, quæ cura explorandi, quantus urgendo trahendóq; bello modus, alios rogans, & ad omnes nuncios vultu quoq; & inceſſu trepidus, dein temulentus.* Alio ſimili rem expedit ille, qui docet, Simplic. in Epict. c. 7. c. 8. Ariſt. 3. Polit. 4. Stob. ſerm. 52. Tac. 3. hiſt. 56.

Remigem oportere ante eſſe aliquem, quam clavum in puppe tenere:
Ac poſtea demum proretam agere, atq; obſervare Aquilones,
Ac deinde gubernare ipſum ſeipſo. Quod planius ac plenius exaggerat ac dilatat Muſæ Romanæ pullus: Ariſtoph. Equitib. act. 1. ſc. 3.

Velut excitus lentandis navita tonſis
Præficitur lateri cuſtos, hinc ardua proræ
Temperat, & fluctus tempeſtatesq; futuras
Edocet, aſſiduo cum Dorida vicerit uſu,
Iam clavum totamq; ſubit torquere carinam:
Sic cum clara diu rerum documenta dediſſes,
Non te parte ſui, ſed in omni corpore ſumpſit
Imperium, cunctâq; dedit tellure regendos
Rectores. Claudian. paneg. ad Manlium Theod.

Atque hinc elucet vis illius Edicti, *ut gradatim honores deferantur, & à minoribus ad maiores perveniatur*, quæ ratio erat Fulvij & Curij Tribunorum plebis, *quod Flaminium conſulatum ex quæſturâ petere non patiebantur; conqueſti iam ædilitatem præturamq; faſtidiri, nec per honorum gradus documentum ſui dantes nobiles homines tendere ad conſulatum, ſed tranſcendendo media, ſumma imis continuare*, ſupprimentes hac in re morem maiorum ſuorum, *quibus non, niſi poſt longam probatamq; militiam, peritiſſimus omnium legebatur, ut rectè doceret alios, quod ipſe cum laude feciſſet.* Quod & in alijs ipſos facere ſueviſſe, proclive fuerit oſtendere verſanti inter hiſtoricos; ſed ad reliqua pergendum. l. 11. pr. ff. de muner. & honor. Liv. l. 32. c. 7. Veget. l. 2. c. 10.

L.

OMNIUM METU.

Quand le ciel irrité ſon foudre nous desbonde
Bien peu en ſont attaints mais treſtous en ont peur,
Le ſupplice auſſi n'eſt que pour le transgreſſeur,
Qui donne par ſon mal exemple à tout le monde.

F*Vlmen terroris ſymbolum*, iuxtà ſenſum illius diſtichi: Stob. ſerm. 46.

Cum feriant unum: non unum fulmina terrent; Ovid lib. 3. de ponto Eleg 2.
Iunctaq; percuſſo turba pavere ſolet.

Vt igitur fulmina paucorum periculo cadunt, omnium metu: ſic animadverſiones magnarum poteſtatum terrent latius quam nocent. Senec. lib. 1. clem. c. 8. nec ſanè aliter debent, ſuadente Viro experientiſſimo, *Quod ſi fieri medicinam*, inquit, *neceſſitas extrema perſuaſerit, rectius eſt, more maiorum in auctores criminum vindicari, ut ad omnes metus, ad paucos pœna perveniat.* Veget. l 3. c. 4. Nec aliud quæſierunt optimi quique principes niſi *ut unius pœna metus poſſit eſſe multorum.* l. 1. C. ad L. Iul. repetund. Adeò non immeritò laudatur à Pelignenſi Muſâ Princeps, qui

Multa metu pœnæ, pœnâ qui pauca coërcet, Ovid. l. Pont. 3.
Et iacit invitâ fulmina rara manu.

& ab Hiſtoriographorum acutiſſimo *Blæſus, paucos ad terrorem cæterorum affici verberibus claudiq; carcere iubens.* Tac. 1. ann. 49. Ex quibus omnibus facilimum eſt aſſequi mentem declamatoris, ſeu finem potius veteris conſuetudinis, quam is complexus eſt his verbis: *quoties noxios crucifigimus, celeberrimæ eliguntur viæ, ubi plurimi commoveri hoc metu poſſint. Omnis pœna non tam ad delictum pertinet, quam ad exemplum.* Quintil. declam. 274. quare etiam patet cur apud antiquos authores *exempla* & *pœnæ* pro Synonimis uſurpata inveniantur, ad quam rem plurimas authoritates plurimi collegerunt Critici, quorum ſcrinia iam non compilo: ſed ad id, unde deflexit oratio, revertor, & Imperatoriâ hac gemmâ præſentem Exegeſin conſigno; *ut paucorum hominum ſupplicio omnes reliquos continuè caſtiges, neq; enim inhumanitas hoc, ſed potius ſumma quadam humanitas eſt, cum multi paucorum animadverſione ſalvantur:* Novell. 30. c 12. in pr. *neq; quisquam te ad crudeles pœnas aut acerba iudicia invocet, quibus civitas vaſtatur magis quam corrigitur, Non medicinam illud ſed cladem* exiſtimando. Saluſt. or. 1. de ord. republ. *Civitatis enim mores magis corrigit parcitas animadverſionum*, Tac. 1. ann. 49. ita ut prolixioribus oſtendit Seneca meus. l. 1. de clem. c. 22.

LI.

PERAGIT TRANQUILLA POTESTAS.

La clemence d'vn Roy conduit tout aiſement
Le plus barbare peuple, & doucement le force,
Et mene ou bon luy ſemble; autrement par la force
Il n'en viendra jamais à ſon contentement.

N*Aturâ contumax eſt humanus animus, & in contrarium atq; arduum nitens, ſequiturq; facilius, quam ducitur,* unde — Senec. 1. cle. 24.

Violenta nemo imperia continuit diu, — Sene. Troade.
Moderata durant.

Pax maiora decet, peragit tranquilla poteſtas — Claudian. conſ. Manlii.
Quod violenta nequit, mandataq; fortius urget
Imperioſa quies:

Longeq; valentior amor ad obtinendum quod velis, quam timor. — Plin. l. 8. Ep. 24. *Nam qui per vim coacti ſunt, ceu magnâ re privati, odio proſequuntur illos, qui coëgerunt: qui verò ſuadelâ inducti ſunt, ceu cum gratiâ invitati amant. Quamobrem vim facere non eſt prudentiæ ſtudioſorũ, ſed qui robur ſine mente poßident, violentis gaudent facinoribus. Quin etiam ſociis, qui vim inferre audet, non paucis indiget: pollens autem perſuadendo, nullis eget, quippe vel ſolum ſe ſuadendi facultate voti compotem fore ſperans.* — Stob. ſerm. 41. Eodem tendit pars illa illuſtris illuſtrium coniugum oariſmi: *Violentæ actiones* (inquit uxor Livia ad Auguſtum) *ut ſint omninò iuſtißimæ, irritant, manſuetæ placant, ideoq; facilius perſuadendo quiſpiam quam cogendo eò adducitur, ut vel gravißima ſubeat.* — Dio Caſſ. l. 55. *Quod adeo eſt naturâ comparatum, ut brutorum quoq; animantium multa robuſtißima alioquin, & ferißima, blandiendo cicurentur, ineſcandoq; perdomentur: alia timidißima atq; imbellißima malè habita ac territa, ad iram concitentur. Quod enim tantum carmen Orpheo & Amphioni, quæ tanta plectro fidibusq; dulcedo, quam ſecuta quondam ſaxa perhibentur, ut ducentibus ſubvecta modulis, & ad intervalla carminum reſiſtentia, ſponte murum velut arte conſtruerent? quanta in Imperatorum literis ineſt ad omnes animorum impetus effectusq; rerum ciendos vis atq; permotio, qui quod iubere poßint, ſuadere dignantur.* — Eumen. pro reſtaur. ſchol. ad Dioclet. & Maxim. Itaque Plato *hoc quoq; legis putavit eſſe, perſuadere aliquid, non omnia vi ac minis cogere*, reſpiciens vid. ad hanc *regnandi artem, quæ humanitas & ſubditorum moderatio eſt.* — Cic. 2. de LL. — Ælian. l. 5. anim. c. 10. Quocircà *ſic ſtatuo, perfecti oratoris moderatione & ſapientiâ univerſæ reip. ſalutem maximè contineri:* — Cic. l. 1. Orat. qualis erat Cineas ille, qui *cum ad civitates mitteretur, ſuffragabatur Euripidis dicto: Omne id expugnare verba compta, ferrum quod minax poßit. Pyrrhus certè profitebatur urbes plures per Cineam oratione, quam armis ab ſe ſubactas.* — Plutar. in pyrrho. *Quamobrem clarè patet, ab Eloquentiæ vi tum perſuaſionem, tum opinionem bonam bonorum ſubditorum de bonis principibus proficiſci: atq; hanc & auro & magno exercitu, principibus uſu ſuo longè præſtare.* — Manuel. Imp. orat. 1. ad fil.

LII.

SOLO MUNITUS AMORE.

Rien n'esgale en malheur la haine
D'vn peuple armé contre ſon Roy.
Pour ta garde la plus certaine
De l'amour de tiens arme toy.

HAbuit Alcibiades *Clypeum, in quo non aſſueta Athenienſibus inſignia, ſed Cupido fulmen tenens erat ſculptus: quod graviter ferebant principes* civitatis ac peſſimè interpretabantur: nos longè melius; ut nempe Dux Bonus non *inutile quærat Ferri præſidium*, ſed ſit *ſolo munitus amore* ſuorum. *Rerum enim omnium nec aptius eſt quidquam ad opes tuendas ac tenendas, quam diligi; nec alienius, quam timeri. Præclarè enim Ennius: quem metuunt, oderunt, quem quisq; odit, periſſe expetit. Multorum autem odiis nullas opes poſſe reſiſtere, ſi anteà fuit ignotum, nuper eſt cognitum. Ecquid ergò diſcimus experimento, fidiſſimam eſſe cuſtodiam principis ipſius innocentiam?* Sed & *à Cyro, qui ſubditorum benevolentiam & præſidii loco, & Theſaurorum, & quarumvis rerum, quibus incolumitas & proſperitas regia continetur, animi magnitudine comparaverat. Hæc arx inacceſſa, hoc inexpugnabile munimentum, munimento non egere. Fruſtrà ſe terrore ſuccinxerit, qui ſeptus charitate non fuerit, armis enim arma irritantur: & inviſo ſemel principe ſeu benè ſeu malè facta premunt*, tum quoq;

Plut. in Alcib. — Claud. pan. 3. Stilic. — Cic. lib. 2. offic. — Plin. paneg. ad Traian. — Manuel. Imp. or. 1. — Plin. Ibid. — Tac. 1. hiſt. 7.

Neceſſe eſt, multos timeat, quem multi timent. At verò
Qui vult amari, languidâ regnet manet.

Laberius ap. Senec. lib. 2. de irâ c. 10.

Salvum regem in aperto clementia præſtabit. Quid pulcrius eſt quam vivere optantibus cunctis? ſi paulum valetudo titubavit, non ſpem hominum excitari, ſed metum? Nihil eſſe cuiquam tam pretioſum, quod non ſalute præſidis ſui commutatum velit? Omne quod illi contingit, ſibi quoq; evenire deputet? in hoc aſſiduis bonitatis argumentis probavit, non Remp. ſuam eſſe, ſed ſe Reipubl. Quis huic audeat ſtruere aliquod periculum? quis ab hoc non, ſi poſſit, fortunam quoq; avertere velit, ſub quo iuſtitia, pax, pudicitia, ſecuritas, dignitas florent, ſub quo opulenta civitas copiâ bonorum omnium abundat. Et hoc eſt quod Traianus Imp. ad amicum intimum, *Cum propoſitum meum*, inquit, *optimè noſſes, non ex metu nec terrore hominum aut criminibus maieſtatis reverentiam nomini meo acquiri*, unà cum Getulico *mirum amorem aſſecutus, effuſæ clementiæ, modicus ſeveritate.* quod benè additur: nam *ita probanda eſt illa, ut adhibeatur reip. cauſa* iſthæc etiam: *ſine quâ adminiſtrari civitas non poteſt:* Certè *quæ nunc à quibusdam benignitas nominatur, vitam omnem remiſit ad improbitatem: Nullus enim iniuriam faciens pœnam luit.* Extollendus & amandus ille, quisquis illud *Tullianum advertens, quod ſalutaris rigor vincit inanem ſpeciem clementiæ*, utrobiq; modum adhibere ſtudet.

Sene. Oedip. — Senec. 1. cle. 19. — Plin. l. 10. Ep. 86. — Tac. 6. ann. 30. — Cic. 1. off. — Stob. ſerm. 44. — Amm. Marcell. lib. 29.

Stat. lib. 8. Theb.

VULTU NON EXATIANTUR AMATO.

Quand j'ay de ceſte fleur l'eſtroitte ſympathie
Contemplé, dire puis que la veüe du Roy
D'vn peuple eſt le ſoulas, que ne point voir ſon Roy
Eſtime que ce ſoit extreme Barbarie.

H*Eliotropii miraculum* memoratu digniſſimum, *cum ſole ſe circumagentis, etiam nubilo die: tantus ſideris amor eſt. Noctu velut deſiderio contrahi cœruleum florem*. Non aliter ſubditi *ſueti adverſum fortuita adſpectu principis refoveri*. quò vergunt ea, quæ Stiliconi poëta diverſis locis accinit: Plin. l. 22. c. 21. Tac. 15. ann. 36.

— avidi quocunq; decorus Caud. 3. pan. Stilicon.
Conſpiciare loco, nomenq; ad ſidera tollunt,
Nec vaga dilecto ſatiantur lumina vultu.
Non ſic virginibus flores, non frugibus imbres,
Proſpera non feſſis optantur flumina nautis,
Vt tuus aſpectus populo. Et alius Auguſtum abſentem

revocans inquit:

Lucem redde tuæ, Dux bone, patriæ: Horat. l. 4. od. 5.
Inſtar veris enim, vultus ubi tuus
Affulſit populo, gratior it dies,
Et ſoles melius nitent. Quandoquidem enim

Non ſunt ſui, ſed ſubditorum, principes, iam verò *ſuam cuiq; rem eſſe chariſſimam*, norimus omnes domi noſtræ, *tutores ſtatûs publici non eſt mirum, amari ultrà privatas etiam neceſſitudines. Nam ſi ſanis hominibus publica privatis potiora ſunt, ſequitur, ut is quoq; charior ſit, in quem ſe Reſpubl. convertit*: eoque magis, ſi etiam *ſermone ſit affabilis, acceſſuq; facilis, vultu, qui maximè populos demeretur, amabilis, æquis deſideriis propenſus, & iniquis acerbus: talis enim à totâ civitate amatur, defenditur, colitur*: *talis imperii dignitatem conciliat ſibi intuitu, rationando, cogitando, moribus ingenii, actionibus, deniq; motu geſtuq; corporis: ita ut qui eius virtutes reſpiciunt, reverentiâ & temperantiâ, habituq; decoro impleti, ipſum imitentur. Non minus enim quam tibia & concentus, boni regis intuitus animos ſubditorum afficere debet.* Libet igitur exclamare: *O dii immortales, quam magnum eſt, perſonam in Republ. tueri principis, quæ non animis debet ſolùm, ſed oculis ſervire civium*, nonnunquam etiam *Imperatores formâ ac decore corporis, ut eſt mos vulgi, comparantium.* Liberet inſuper ac deceret, in hac materiâ me uberius explicare, ſed in his, quibus me voluntariè damnavi, anguſtijs, cum Themiſtocle me non ineptè forſan excuſavero, ſi dicam; *ſermonem hominum inſtar eſſe pictorum ſtragulorum: nam ut hæc, ita illum aperire expanſum imagines, contractum tegere.* Vet. Iamb. Petron. ſat. Senec. l. 1. clem. c. 4. Ibid. c. 13. Stob. ſerm. 46. Cic. 8. philipp. Tac. 1. hiſt. 7. Plutar. Themiſt.

MISCETUR DECORI VIRTUS.

Vn ſeigneur adviſé doit conioindre la grace
A la maſle vertu, l'une le fait aimer,
Et l'autre d'vn chacun hautement eſtimer:
Ceſte perfection toutes autres ſurpaſſe.

CRiſtas antiqui galeis impoſuére, cum, quia *hæc ſpecies animos incendebat eorum, unde periculorum contemptores evaſerunt; quippe profuſio aliis in rebus voluptates producit, & animos enervat utentium, contrà impenſa in huiuscemodi res roborat eum, extollitq́;* tum etiam ornatûs gratiâ, *Vir inde enim apparet duplo maior ſeipſo, eius verò aſpectus pulcher, hoſtibusq́; terribilis;* unde lux affulget his diverſorum verſibus: Plut in Philopœm. Polyb. lib. 6.

Ibat Agenoreus præfulgens Ductor in oſtro, Sil. Ital. l. 17.
Excelſumq́; caput pennâ nutante levabat
Criſta rubens:
Quis decor, incedis quoties clypeatus & auro Claud. 4. conſ. Hon.
Squameus, & rutilus criſtis & caßide maior?
Miſcetur decori virtus, pulcherq́; ſevero Id pan. in Prob. & Olybr.
Armatur terrore pudor, galeæq́; minaci
Flava cruentarum prætenditur umbra iubarum.

Quamvis autem *imperium in virtute eſſe non in decore,* dixerit Alexander Severus, attamen *virtuti addit forma ſuffragium. Illa præſtitit, ut oporteret te principem fieri, hæc ut deceret,* ait ille ad Theodoſium. Hinc Perſæ *nullum regem conſtituebant qui deformis aut membro aliquo mutilatus eſſet;* non neſcientes *elegantiam formæ â naturâ quiddam eſſe regium.* Fuit Alexander M. *formâ ſuprà hominem auguſtiore, cervice celſâ, lætis oculis & illuſtribus, malis ad gratiam rubeſcentibus, reliquis corporis lineamentis non ſine maieſtate quadam decorus,* T. Fl. Veſpaſiano *forma egregia, & cui non minus authoritatis ineſſet, quam gratiæ.* porrò *ipſa proceritas corporis, ipſe honor capitis, & dignitas oris, ad hoc ætatis indeflexa maturitas &c. nonnè longè lateq́; principem oſtentaverunt Traianum? quæ licet fortuita & inania putentur, tamen plurimum venerationis acquirũt. Iam verò Tarquinii ornamenta & inſignia, quantum principi populo addiderunt ex ipſo habitu dignitatem?* Sit itaq; princeps etiam *in veſtitu & corporis ornatu ſplendidus, ut & qui vident, ob aſpectum principatu dignum iudicent. Luxum autem repudiet. Habet n. ornatus magnificentiã, luxus redundantiam.* Ita P. Scipionẽ Afr. *præterquam quod ſuapte naturâ multa maieſtas inerat, adornabat habitus corporis, non cultus munditiis, ſed virilis, ac verè militaris. Status quoq́;, inceſſus, ſeßio, accubatio, vultus, oculi, manuum motus teneant illud decorum. quibus in rebus duo ſunt maximè fugienda, ne quid effœminatum aut molle, & ne quid durum aut ruſticum ſit. Sic Autoritas dignitasq́; formæ non defuit vel ſtanti, vel ſedenti, ac præcipuè quieſcenti,* Tiberio Claudio Imp. Deniq; *principibus haud malè conveniunt gravitas atq́; magnificentia, ſed miſcenda ſemper ei frigori quod ineſſe gravitati videtur, apta quædam ſuavitas, & ſeveritati, quæ magnificentiæ videtur ineſſe, grata quædam popularitas, ut his quoq́; rebus imperio tuo decus concilies & audientes dicto ſubditos in iis habeas, quæ vi mentis optimè perſpexeris.* Lamprid. c. 35. Pacat. paneg. Procop. lib. 1. Xenoph. συμπ. Solin. c. 15. Sueton. vitâ eius c. 3. Plin. paneg. Plin. l. 1 Ep. 10. Flor. l. 1. c. 8. Iſocr. ad Nicocl Id. paræn. ad Dem. Liv. l. 28. c. 35. Cic. 1. off. Sueton vitâ eius cap. 30. Manuel Imp. educ. reg. c. 82.

LV.

Virg. 10. Æn.

MENS OMNIBUS UNA SEQUENDI.

Voy tu pas ces brebis ſuiure leur conducteur ?
Ainſi doibt le ſubiect en toute esjouyſſance
Aux mandemens du Roy preſter obeiſſance,
Mais auſſi, le Roy doibt eſtre bon commandeur.

EGo ſanè, neq; aliàs rectum eſſe arbitror, ut qui magiſtratum gerit, ſubditis ſuis ſit inferior, neq; ſalutare quidquam agi poſſe cenſeo, ubi ii, quibus iniunctum eſt, ut dicto ſint audientes, imperare ipſi velint: intelligitis enim quam probè ornata ſit futura ea domus, in quâ natu minoribus ætate grandiores deſpectui ſint: aut ludus literarius, ubi diſcipuli magiſtros contemnant: quæ ſpes ſanitatis ægrotis, ſi non per omnia medicis obtemperent: quam tuta navigatio, ſi nautæ gubernatorum iudicio non pareant. Ita natura duas neceſſarias res comparavit, ut alii cum imperio eſſent, alii ei ſubiicerētur, nihilq; eſt quod, abſq; hoc eſſet, ne minimo quidem perdurare ſpacio queat. Proinde decet eum, qui alii præfectus eſt, excogitare quæ uſui ſint, eaq; mandare; qui verò ſubditus eſt, abſq; omni excuſatione obtemperare. Arbitror enim illum, qui ſe contrà ducem ſeditioſè gerit, adverſus ſuam ipſius ſalutem ſeditioſum eſſe. Nam ſi, ubi iubeantur, quærere ſingulis liceat, (ait Otho ad ſuos) pereunte obſequio, etiam imperium intercidit: & addit: parendo potius, commilitones, quam imperia ducum ſciſcitando res militares continentur. Vobis arma & animus ſit, mihi conſilium & virtutis veſtræ regimen relinquite. Similiter Paulum Æmilium memorant, ubi legiones in Macedoniâ accepit loquacitatis & curioſitatis plenas, atq; in ducis munus ſe inferenteis, edixiſſe: ut manum promtam & gladium quiſq; haberet acutum, reliqua ſibi curæ fore. Adeò videntur greges omnes lubentius paſtoribus ſuis parere, quam homines magiſtratibus: pergunt enim quocunq; paſtores dirigunt, Oves verò præ omnib. obedientes, & ad parendum factæ, quocunq; enim mares à paſtoribus ducantur, eò reliquus grex conſequitur: Ita quoque legitimis & germanis principibus parére in omnibus populus debet, & alacriter obtemperare, ut qui ſecundum Deum maxima in Remp. beneficia conferant. Sic Lacedæmonios humilitate, & obedientiâ, magiſtratui præſtitâ, omnes gloriari ſolitos accepimus. Unde Theopompus, quodam dicente, Spartam idcircò ſervari, quia reges ſcirent imperare, ſed & inquit, quia cives parere: atque dependet unum ab altero: nec enim poteſt quis rectè parere, cum principes malè imperant: neq; ſuſtinent parére iis, qui neſciunt praeſſe, ſed eſt imperantis obedientia diſciplina: ſiquidem efficit, qui benè ducit, ut benè ſequaris. Quid non ille rei præclaræ perfecerit? quo pacto non & ipſi ſibi & imperio parentibus maximorum bonorum author extiterit, ſiquidem illum ad id, quod profuturum ſit, rectâ gradientem viâ cuncti ſequantur.

Dio Caſſ. l. 41.
Xenoph. lib. 6. ἀναβασ.
Tac. 1. hiſt. 83. & ſeq.
Plutar. in Galbâ.
Xenoph. lib. 1. κυρ. παιδ.
Ælian. lib. 7. Var. c. 27.
Ariſt. l. 9. hiſt. an. c. 3.
Simplic. in Epict. c. 37.
Stob. ſerm. 42.
Plutar. apopht. Lac.
Ariſtid. orat. in Roma:
Plut. Lycurg.
Manuel Imp. orat. 1.

Claud. de belle Get.

SIC DUCIS URGET AMOR.

He! peux tu voir l'amour de ces bandes laineuſes
Sans te ſentir eſpris d'vn redoublé effort
Tout preſt d'accompagner ton Prince & vif & mort,
Voire meſme au milieu des mers plus orageuſes.

VUlgus hac ſimilitudine uti ſolet ad id demonſtrandum, quod elegans autor: *Flexibiles,* inquit, *quamcunq; in partẽ ducimur à principe, atq; ut ita dicam ſequaces ſumus. huic enim cari, huic probati eſſe cupimus, quod fruſtrà ſperaverint diſſimiles, eoq; obſequii continuatione pervenimus, ut propè omnes homines unius moribus vivamus. Quo pernicioſius de Rep. merentur vitioſi principes, quod non ſolum vitia concipiunt ipſi, ſed ea infundunt in civitatem, neq; ſolum obſunt, quod illi ipſi corrumpuntur, ſed etiam quod corrumpunt, pluſq; exemplo quam peccato nocent.* Equidem (ut ad meliorem interpretationem delabar) *& iſtud opinor, magnum eſſe argumentum virtutis in principe, ſi ſubditi ipſum libenter ſequantur, & in periculis unà perſeverent.* Et illud *argumentum eſt quod in exitu vitæ* Cyro minori *accidit, tum ipſum fuiſſe bonum, tum rectè iudicare potuiſſe, quoſnam & fideles & benevolos & conſtantes haberet. nam cum vitam amitteret, omnes apud eum amici & menſæ participes, pro eo pugnantes, mortem oppetierunt. Erat etiam in Hiſpaniâ mos, ut cohors prætoria unà cum cadente Imperatore mortem obiret, quod vocabant, devotionem. Cæteros Imperatores pauci, Sertorium multa millia mortalium, qui ſeſe devoverent cum eo morituros, ſequebantur.* Apud veteres Germanos *Principes pro victoriâ pugnabant, comites pro principe, & infame in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem principi ſuo ex acie receſſiſſe.* Ita Romani

Plin. paneg. Cic. 3. de LL. Stob. ſerm 44. Xenoph. lib. 1. ἀναβασ. Plutar. in Sertor. Tac. Ger. c. 14.

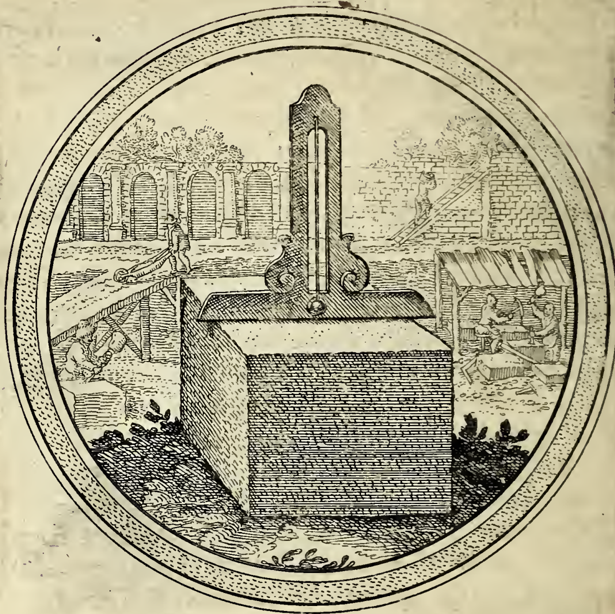
ſuper ocyus omnes
Membra ducis, ſtratoſq; artûs certamine magno
Telaq;, corporaq;, & non fauſto Marte cruentas
Iniecére manûs, ſic denſi cædis acervo,
Ceu tumulo, texére virum, videlicet Flaminium.

Sil. It. lib. 5.

Et huc pertinet juſiurandum Græcorum ante pugnam ad Plateas: *Non deſeram duces vivos aut mortuos.* At enimverò *Non hic eſt ſine ratione populis urbibuſq; conſenſus, ſic protegendi reges, & ſe ſuaq; iactandi, quocunq; deſideraverit imperantis ſalus: nec hæc vilitas ſui eſt, aut dementia, pro uno capite tot millia excipere ferrum, ac multis mortibus unam animam redimere. Quemadmodum totum corpus animo deſervit, illum hæc cutis munit, illius iuſſu iacemus aut inquieti diſcurrimus: cum ille imperavit, ſive avarus dominus eſt, mare lucri cauſâ ſcrutamur; ſive ambitioſus, iamdudum dextram flammis obiecimus: ſic hæc immenſa multitudo unius animæ circundata, illius ſpiritu regitur, illius ratione flectitur, preſſura ſe ac fractura viribus ſuis, niſi conſilio ſuſtineretur. Suam itaq; incolumitatem amant, cum pro uno homine denas legiones in aciem deducunt, cum in primâ fronte procurrunt, & adverſa vulneribus pectora ferunt, ne Imperatoris ſui ſigna vertantur,* utpote *quem arbitrantur, de commodis ſuis prudentius ſeipſis diſpicere.*

Lycurg. or. cõtrà Leocr. Senec. l. clem. 3. Ib. c. 4. Xenoph. lib. 1. Cyropæd.

JUDICO NON JUDICOR.

De la pierre ne prend le niueau ſa meſure,
Auſſi n'eſt ce au ſubiect de iuger de ſon Roy,
Mais comme le niueau premier doit eſtre droit
Juſte auſſi ſoit le Roy, pour iuger en droiture.

PRincipis ſolum Deum iudicem eſſe poſſe, M. Anton. Imp. ait. Unde M. Terentius ad Tiberium: *Tibi ſummum*, inquit, *rerum iudicium dii dedére: nobis obſequii gloria relicta eſt. Verum quemadmodum oportet, ut ipſa regula primum recta ſit, nihil habens obliquum, deinde cætera ſibi admota, quatenus ſibi congruunt, exæquat; conſimili modo princeps, poſteaquam imperium in ſeipſo paraverit ac direxerit, vitamq́ ſuam compoſuerit, tum debet ſibi applicare eos, quibus imperat. Nec enim cadentis eſt, alium erigere, nec ignorantis, docere, nec incompoſiti, componere, nec ordinare, inordinati, nec imperare, eius qui non paruit imperio. Quare ne prius in alio tribunali iudicaveris, quam ipſe coràm iuſtitiâ iudicatus fueris. Abſurdum enim fuerit, eos in culpâ hærere, qui iura præſcribunt aliis, quandoquidem ab his potiſſimum exemplum vitæ petendum eſt. ſicut enim ignis, quæcunq́ admoventur, calefaciens, ipſe primum innatâ ſibi vi calet: nix contrà ſuapte naturâ frigida, infrigidat & alia: ſic iudex ipſe debet eſſe plenus iuſtitiâ, ſi aliis ius adminiſtraturus eſt, à quo ceu fonte promanant fluenta dulcia legum. Id autẽ ita demum fiet, ſi is qui ad iudicandum aſcendit tribunal, iudicari ſe non minus, quam iudicare cogitet, & unà cum poteſtate aſſumat prudentiam, ne decipiatur, iuſtitiam, ut ſuum cuiq́ tribuat, fortitudinem, ne flectatur precibus aut miſericordiâ, quo minus animadvertat in conuictos ſceleris. Ante omnia verò tibi* (monet Imperator filium) *ſi ſubditos tuos cum amore pariter ac metu te colere voles, quodq́ viſum tibi fuerit, pro lege ducere, neceſſarium erit, ut eadem ratione Deum ipſe colas; quales enim tibi vis eſſe ſubditos, talem ſcilicet ipſe te geres erga Dominum huius univerſi, abſq́ quò fuerit, multum reverà laborabis, at parum omninò perficies, & eventum inſtituto tuo contrarium experiéris.* Sed interim neq; ſubditos ſuum *oportet iudicem pervertere, ad iram eum excitando, vel invidiam, vel miſericordiam: quia id ſimile eſt, ac ſi quis, quâ uſurus eſt, regulâ, eam reddat perverſam.* Jam autem

Dio Caſſ. lib. 71. Tac. 6. ann. c. 8. Plut. de doctr. princip. Epictet. apud Stob. ſerm. 7. Philo lib. de Iudice. Manuel Educ. reg. c. 8. Ariſt. 1. Rhet. I.

ſi prava eſt regula prima,
Omnia mendosè fieri atq́ obſtipa neceſſe eſt.

Lucret. lib. 4.

Ethicè rem applicans & explicans, *unum bonum eſſe*, dicit Seneca, *quod honeſtum. Hoc nec remitti nec intendi poſſe, non magis quam regulam, quâ rectum probari ſolet. Quam ſi flectes, quidquid ex illâ mutaveris, iniuria eſt recti. Idem ergò de virtute dicemus: & hæc recta eſt. Flexuram non recipit, rigida eſt, amplius intendi non poteſt. Hæc de omnibus rebus iudicat, de hac nulla.*

Epiſt. 71.

NOTOR UT NOSCAR.

Ce mouton que tu vois taché ſi laidement
C'eſt afin que par là l'on le puiſſe connoiſtre
Souuent le deshonneur fait noſtre gloire accroiſtre,
Et le meſpris nous fait priſer plus hautement.

QUod Lentulo ſuo ſcribens Orator, *illuſtrabit*, inquit, *tuam amplitudinem hominum iniuria*: id verò ſæpius uſuveniſſe, non caret exemplis, quorum abunde nobis unus Tacitus noſter ſubminiſtrat. In exequiis Juniæ *viginti Clariſsimarum familiarum imagines antelatæ ſunt, Manlii, Quintii, aliaq́ eiusdem nobilitatis nomina: ſed*, inquit ille, *præfulgebant Caßius atq́ Brutus, eo ipſo, quod effigies eorum non viſebantur*. Alterum eſt de Cremutio: cuius *libros per ædiles cremandos cenſuére, ſed manſerunt*, inquit idem, *occultati & editi*: *Quo magis*; (addens,) *ſocordiam eorum irridere libet, qui præſenti potentiâ credunt extingui poſſe etiam ſequentis æui memoriam. Nam contrà, punitis ingeniis gliſcit authoritas, neq́ aliud externi reges, aut qui eadem ſævitiâ uſi ſunt, niſi dedecus ſibi, atq́ illis gloriam peperére*. Pro tertio Labeonem producit, cui, *quod præturam intrà ſtetit, commendatio ex ipſâ hac iniuriâ*. Quartum extitit in Dolabellâ, *cui petenti abnuit triumphalia Tiberius, Seiano tribuens, ne Blæſi avunculi eius laus obſoleſceret. Sed neq́ Blæſus ideò illuſtrior, & huic negatus honor gloriam intendit. quippe minore exercitu inſignes captivos, cædem Ducis, belliq́ confecti famam deportarat*. Ut alios etiam huc advocem, Titum Veſpaſianum *propalàm alium Neronem Romani & opinabantur, & prædicabant. At illi ea fama pro bono ceßit, converſaq́ eſt in maximas laudes, neq́ ullo vitio reperto, & contrà virtutibus ſummis*. Sed & Manlium Torquatum, *hebetis atq́ obtuſi cordis inter initia iuventæ exiſtimatum*, Valerius Max. *in hoc* ait *fortunæ nubilo adoleſcentiæ perfuſum, quo ſenectutis eius decus lucidius eniteſceret*. Itaque

Cic. Lib. I. Epiſt. fam. 6.

Tac. l. 3. annal. in fin.

l. 4. ann. c. 35.

lib. 3. annal. c. 75.

l. 4. ann. c. 26.

Sueton. in vitâ eius c. 7.

lib. 6. c. 9.

Conſcia mens recti, famæ mendacia ridens, — Ovid lib. 4 Faſt.

tantum non exoſculabitur illud Catonis Mai. reſponſum, *ad eos, qui mirabantur, cum ſtatuas multi homines obſcuri haberent, ipſum non habere*, dum, *malo*, inquiebat, *quæri, quare nulla mea ſtatua extet, quam quare extet. Adeò ſpreta in tempore gloria interdum cumulatior redit*. Intereà *fac ea quæ iudicaveris eſſe honeſta, etiamſi, poſtquam feceris, inglorius futurus ſis. Omnis enim honeſtæ rei malus iudex eſt vulgus. Quorum igitur laudes contemptui haberes, eorundem vituperia quoq́ ſpernas. Non vis eſſe iuſtus ſine gloriâ? at me hercules ſæpe iuſtus eſſe debebis cum infamiâ: & tunc, ſi ſapis, mala opinio benè parta delectat*.

Plutar. Cat. Mai.

Liv. l. 2. c. 47.

Pythagoras apud Stob. ſerm. 44.

Senec. Ep. 113.

Virg. l. 1. Æneid.

SIBI CONSCIA RECTI.

Que le peuple meſdiſe & meſdiſant murmure
De mes deportemens, ie n'en ay point de peur,
Cognoiſſant à part moy ce que i'ay dans le cœur,
Ma droite conſcience eſt celle qui m'aſſeure.

Meta eſt magiſtratus calumniantium, adeoq; ferè nemo eſt principum, quem non gravis fama perſtringat: quin imò regium eſt, (iuxtà aſſertionem Alexandri M.) cum benè feceris, malè audire. Unde Chryſippus, rogatus, cur non adminiſtraret Remp. dixit, quia, ſi quis malè rexerit, diis diſplicebit, ſin benè, civibus. Sic quædam rectiſſima, cum in aquam demiſſa ſunt, ſpeciem curvi præfractiq; viſentibus reddunt. Flectitur n. viſus, propter aquæ materiam denſiorem, quæ cauſa eſt, cur in mari flexos procul remos videamus. Nimirum fieri non poteſt, ut princeps omnibus placeat, ac non vel iuſtiſſimè regens permultorum in odia incurrat. Maior enim pars hominum iniuſta iuſtis potiora ducunt, quorum expleri cupiditates nequeunt. Iam virtuoſorum quoq; alii magnas ac multas res expetunt, quas conſequi non poſſunt: alii aliis poſthabitos ſe indignantur: itaq; utriq; culpant principem. nec quid melius faciendum ſit modo ſtatuunt, ſed quidquid aliter, quam ipſi cenſuére, factum eſt, eum veluti dictâ die accuſant: quæ magna impedimenta res gerentibus ſunt, neq; enim omnes tam firmi & conſtantis animi contrâ adverſum rumorem eſſe poſſunt, quam Fabius, qui ſuum imperium minui per vanitatem populi maluit, quam ſecundâ famâ malè rem gerere, quamque Nicaſa, qui Tacete quæſo, inquit, Quirites, melius enim ego quam vos quid reipubl. expediat intelligo; quam denique Severus Imperator, diligens in rebus gerendis, negligens in requirendo, quis ſermo de ſe haberetur. Verum eſt, præcipua rerum ad famam dirigenda principi; nec ego indulgendum illi, ſerviendum nego: cum maiore animo honeſtatis fructus in conſcientiâ, quam in famâ reponatur. Sequi enim gloria non appeti debet. Itaq; ne reſpexeris ad falſas vulgi opiniones, ſed veritatis rationem omnib. præferto. Nec apparentem gloriam cum ſubditorum damno uſurpes, nec infamiam apparentem, quæ coniuncta ſit ſubditorum utilitati, declines: certus, ubi Imperator rumoribus vulgi circumagitur, ibi nihil ſalutare eſſe, & expaveſcere ad hominum opinionem, calumnias & opprobria, non tanto digni imperio viri, ſed ſervientis eſſe illis, quibus imperare ipſum & malè conſultos deceat reprimere: vera enim & ſapiens animi magnitudo, honeſtum illud, quod maximè natura ſequitur, in factis poſitum, non in gloriâ iudicat, principemq; ſe eſſe mavult quam videri. Etenim qui ex errore imperitæ multitudinis pendet, hic in magnis viris non eſt habendus. Rem paucis complectitur optimus ſui filii præceptor, Imperator ille qui Meris pro nugis, inquit, calumnias habeto, niſi te meritò tangunt. atq; hoc intelligo, cum aliquid boni præſtare licet; at fieri nequit, ut eas ullo modo effugias. quippe ſi falſum crimen vitari poſſit, magno id ſanè redimendum. Nam principi viro ne quidem iniuſta de ſe querela flocciſacienda eſt. Multos enim mendacium perdidit, aut ſi ſalvi manerent, læſit. Quod ſi res aliter fieri nequit, factis honeſtis inſiſtito, potiusq; vir bonus eſſe quâm haberi velis. adeoq; tibi ſatis eſto, ſi te bonum eſſe, Deo, tibimet ipſi, boniſq; viris conſtet.

Dio. Caſſ. lib. 38.
Capitolin. in Anton.
Plut. in apoph.
Stob. ſerm. 43.
Senec. Ep. 71.
Plut. lib. 3. de plac. phil. c. 5.
Dio Caſſ. lib. 55.
Liv. l. 44. c. 22.
Val. Max. l. 5. c. 3.
Dio Caſſ. l. 76.
Tac. 4. ann. 40.
Senec. Ep. 14.
Plin. l. 1. Ep. 8.
Stob. ſerm. 44.
Liv. l. 44 c. 34.
Plut. in Fabio.
Cic. 1. off.
Manuel Educ. reg. c. 38.

EGO VERO HAUD MOR-DEOR.

Les dards enuenimez de celuy qui blaſonne
Peuuent moins qu'vne mouche au cuir d'un Elephãt,
Jappe donc contre moy vn homme meſdiſant,
Tel venin rejaillit en cil qui me le donne.

ELephanti *duriſſimum dorſo tergus eſt*, unde Ariſtoteles & Ælianus *falcem*, Statius *bipennem* Elephantiſtæ tribuunt, ut levi cutis vulneratione regatur. Itaque tantum abeſt, ut, iuxtà proverbium, *curet culices*, ut potius Solin. c. 28.

Omne repercuſſum ſqualenti miſſile tergo Frangat. Lucan. lib. 6.

Puſilli & miſeri eſt repetere mordentem, ut mures & formicæ, ad quas ſi manum admoveris, ora convertunt; imbecilla ſe lædi putant, ſi tanguntur. Contrà *ingens animus, & verus æſtimator ſui non vindicat iniuriam, quia non ſentit*, aut ſi ſentit, *nullius tam vehemens nequitia eſt, ut motu eius digna ſit.* Adeoque *nullum eſt argumentum magnitudinis certius, quam nihil poſſe, quo inſtigéris, accidere.* Senec. l. 2. de irâ. c. 34. Ib. l. 3. c. 5. Symmachi. lib. 9. Ep. 105. Senec. Ibid. c. 6.

——————— *Dignum te Cæſaris irâ* Lucan. lib. 3.

Nullus honor faciet, inquit ipſe ad Metellum ſibi cõvitiantem, *eo ſe indigniorem iniuriâ oſtendens, quo eam æquiore animo ſuſtinebat:* & ſolebat dicere, *multos eſſe, qui deditâ operâ meliores crebris ac vacuis dictis proſcinderent, ut eos ad contentionem ſtimularent, utq; hi, eiusmodi regerentes opprobria, ipſorum ſimiles haberentur, eam ob rem ſe cum nullo in id genus certaminis deſcendendum ſibi ducere.* Idem ferè conſuluit Auguſto Mecænas: *ſi quis*, inquit, *cõvitiatus tibi fuerit, aut in occulto tibi detraxerit, neq; deferentem audire debes, neq; delatum punire. Turpe enim ſit, facilè te id credere, cum cauſam non præbeas, eſſe tamen, qui convitio petant. Atq; id ferè nonniſi mali principes credunt, quos ad fidem inclinat conſcientia. Deinde autem iniquum ſit, hæc iraſci aut punire, quæ ſi vera ſunt, præſtat non admittere, ſin falſa, diſſimulare. Nam ultione iſtâ quid niſi plures ſermones & plurium provocabis*, itaque *non melius te ulciſcare quam patientiâ, quoniam ſi ille, cui convitium fit, diſſimulaverit, in ipſum autorem redundat.* Siquidem *ultionis contumelioſiſſimum genus eſt, non eſſe viſum dignum, ex quo peteretur ultio.* Et reverà quod ait Cremutius, ambo hi, nimirũ *ipſe Divus Iulius, ipſe D. Auguſtus, & tulére iſta, & reliquére, haud facilè dixerim, moderatione magis, an ſapientiâ. namq; ſpreta exoleſcunt, ſi iraſcare, agnita videntur.* Idcoque ſequentes Impp. egregiâ æmulatione ſuis obtrectatoribus ultrò veniam indulſerunt: ſcientes, *ſi omnes convitiatiores ſupplicio afficerent, ſe, quibus imperarent, non habituros*, nec neſcientes, quam *contumeliarum patientia* ſit *ingens inſtrumentum ad tutelam regni.* Val. Max. l. 7. c. 8. Dio Caſſ. l. 78. Id. lib. 52. Stob. ſerm. 17. Senec. l. 2. de irâ c. 32. Tac. 4. ann. c. 34. Vid. l. un. C. ſi quis Imp. maledix. Arrian. Epict. lib. 3. c. 4. Senec lib. 3. de irâ c. 23.

LXI.

NIL TAMEN HÆRET.

Ceſte fleur auec l'eau à telle antipathie
Que d'icelle au milieu rien d'icelle ne prend,
Du vertueux ainſi la bonne vie rend
Rebouchez tous les traicts d'une blafarde enuie.

E*Rat Medius inter adulatorum greges, qui cum Alexandro vivebant, veluti Magiſter anteſignanus, adverſus optimates oppoſitus. Iubebat igitur, uti audacter calumniis morderent, docens etiamſi, qui morſus eſſet, vulneri mederetur, cicatricem tamen calumniæ relinqui.* Hinc veriſimile eſt, profectum eſſe vulgatum illud: *Calumniare audacter, ſemper aliquid hæret*; quod ſæpè contrà eſſe deprehenditur, præſertim in *Integro vitæ ſceleriſq; puro*: teſte ſummo oratore: *Nonne ut ignis*, inquit, *in aquam coniectus, continuò reſtinguitur & refrigeratur: ſic falſum crimen in puriſsimam & caſtiſsimam vitam collatum, ſtatim concidit & reſtinguitur.* Cui ſubſcribit *philoſophiæ plenus* Imperator: *Cædes*, inquit, *peragant homines, mactent, execrentur: quid hæc poſſunt, quo minus mens tua permaneat pura, prudens, modeſta, iuſta? Quemadmodum ſi quis limpido & dulci fonti aßiſtens ei convitium faciat, ille quidem ob id non ceſſat puram aquam ſcaturire: quin & ſi quis lutum aut ſtercus iniiciat, tamen ſtatim illa diſsipabit atq; eluet, neq; ab iis obturabitur.* Sic & Adiantum herba *aquas reſpuit, perfuſum merſumve ſicco ſimile ſemper.* Notandum hic illud Apophtegma Demetrii: *eodem loco ſibi eſſe voces imperitorum, quo ventre redditos crepitûs. quid enim, inquit, meâ refert, ſurſum iſti, an deorſum ſonent? quanta dementia eſt, vereri, ne infameris ab infamibus. Scommata & convitia*, (legitur apud Ælianum) *mihi nullam vim habere videntur. Etenim ſi adverſus animum ſolidum & ſibi conſtantem applicentur, intereunt: ſin ad illiberalem, & abiectum, poſſunt aliquid.* Unde Socrates *dicenti cuidam, nonne tibi ille maledicit? non inquit, mihi enim iſta non adſunt.* Et Diogenes Cynicus, *dicente quodam, plures te irrident, at, ego, inquit, non irrideor.*

Plutar. de diſcr. adul. & amici.

Hora. l. 1. od. 22.

l. 11. C. de his quæ ut indign. M. Antonin. l. 8. de vitâ ſuâ.

Plin. li. 22. c. 21.

Sene. Ep 91.

lib. 5. Var c. 8.

Laërt. in Socr.

Id. in Diogene.

Ego iſthæc feci verba virtute irrita, diceret Alcmena aliqua. *Me quidem* (generoſa Marii vox eſt) *ex animi mei ſententiâ, lædere nulla oratio poteſt, quippe vera neceſſe eſt benè prædicet, falſam vita moreſq; mei ſuperant. Secundum quæ* (quisquis es Lector) *ſi fiduciam innocentiæ geris, adverſus omnem calumniam, maximam habes ſecuritatem*, quâ fretus audacter illud pronuncies:

Plaut. Amph. 3. 2.

Salluſt. Iugurth.

l. 10. C. eod.

Mordear opprobriis falſis, mutemq; colores?
Falſus honor iuvat & mendax infamia terret
Quem niſi mendoſum & mendacem?

Horat. lib. 1. Ep. 16.

LXII.

IN CUNIS JAM JOVE DIGNUS.

La vertu ne prend pas de l'aage ſa naiſſance:
D'Hercule en ſon maillot le courage indompté,
Qui a de ſes deux mains ces ſerpents ſurmonté,
Fait voir, qu'en vn enfant paroiſt ia ſa puiſſance.

Attingam nunc quaſi cunabula quædam & elementa virtutis, animiq; procedente tempore ad ſummum gloriæ cumulum perventuri, certo cum indolis experimento datos geſtus referam. Nunquam enim quamvis obſcura virtus latet, ſed mittit ſui ſigna: adeò omne

Val. Max. l. 3. c. 1.

Senec. c. 3. de tranq.

Ingenium cœleſte ſuis velocius annis
Surgit, & ignavæ fert malè damna moræ.
Parvus erat, manibusq; duos Tirynthius angues
Preſſit, & in cunis iam Iove dignus erat.

Ovid. lib. 1. de arte.

In Tito Flavio Veſpaſiano, puero ſtatim corporis animiq; dotes exſplenduerunt: magis ac magis deinceps per ætatis gradûs. Themiſtoclem conſtat puerum etiamnum ardoris animi plenum fuiſſe, indole ſapientem, ſtudio ad res magnas propenſum, natumq; ad rem publicam tractandam. P. Corn. Scipio iam inde à pueritiâ, cum eximiæ indolis & ſummæ virtutis ſpecimen præ ſe ferret, ſub auſpicio patris cepit diſciplinis militaribus erudiri. Catonem etiam minorem fama eſt à primâ ſtatim ætate mores voce, vultu, & per ludum præ ſe tuliſſe, ubiq; inflexibiles, infractos & ſtabiles. Quid M. Tull. Cicero? ubi literarum fuit per ætatem capax, tanta in eo eluxit indoles, tantumq; nomen inter pueros & laudem comparavit, quæ parentes eorum excitaret, ut ad ludum pergerent ad Ciceronem oculis contemplandum, celebratumq; eius in diſcendo acumen & ſolertiam conſiderandam: agreſtiores ſuccenſerent filiis, cum cernerent in mediâ eos catervâ Ciceronem honoris cauſa per vias ſtipantes. Ad Poetam quoque devenio, cui deſcribitur:

Sueton. in vitâ eius c. 3.

Plutar. in Them.

Idem in Scip.

Id. Cat. Min.

Idem in Cic.

Tenero tunc Saurus in ævo,
Sed (addit) iam ſigna dabat naſcens in ſæcula virtus.

Sil. Ital. l. 8.

Denique ne nobis Fabius obiici poſſit, recenſebimus integrū hîc Plutarchi contextum: Ovicula, puer etiamnum, inquit, dictus eſt, ex manſuetis & gravibus moribus. Quippe ſedatum ingenium eius & taciturnitas, magnaq; in fruendis puerilibus oblectamentis cautio, tarditas ac labor in percipiendis literis, facilitas & obſequium adverſus ſodales, ſtultitiæ opinionem ei apud ignotos & ignaviæ præbuit. Stabilem verò altamq; eius indolem, & animi celſitudinem pauci fuére qui perſpicerent. At brevi inde cum ætate Republ. gerendâ excitatus, quam ſecuritatem alii rebantur, immotum oſtendit cuilibet animum eſſe, cautionem, prudentiam, tarditatem & cunctationem conſtantiam & firmitudinem animi.

Plut in pr. Fabii Max.

LXIII.

JAM REGIT ARMENTUM.

Pour eſtre plus aagé on n'en eſt pas plus ſage,
Un veau ſouuentesfois conduira le troupeau (reau
Mieux que quelque grand bœuf ou bienpuiſſant tau-
Nous iugeons donc à tort de la vertu par l'aage.

NOn ætate verum ingenio adipiſcitur ſapientia ; neq; vetulus Cantherius quam novellus melior, nec canitudini comes virtus. Eſt ætas perfecta, ubi virtus eſt perfecta. Vbi ergò illorum prærogativa, qui contrà indolem iuniorum ſolâ occaſione præcedentis ætatis intumeſcunt? quales alloquitur Scipio, *Fateor*, inquit, *primoribus annis* Plaut. Trin. 2. 2. Varro aborig. Ambroſ. in orat. funeb. Theod. Sidon. lib. 8. Ep. 7. Sil. Ital. l. 16.

Excepi nubem belli, ſolusq; ruenti
Obieci telo caput, atq; in me omnia verti,
Tum grandæva manus puero malè credita bella
Atq; idem hic vates temeraria cepta canebat,
Diis grates laudemq; fero, ſub nomine quorum
Gens Troiana ſumus, puer ille & futilis ætas
Imbellesq; anni, nec dum maturus ad arma
Scipio reſtituit terras illæſus Iberas.

Alexander M. *annos natus viginti regnum accepit, in quâ ætate ita moderatè de ſe multa pollicitus eſt, ut appareret, plura eum experimentis reſervare. Cumq; Thebanos accepiſſet rebellare, atq; cum eis conſpirare Athenienſes, confeſtim exercitum per Thermophilas traduxit, dicens: Demoſtheni, qui puerum ſe, dum in Illyrico ageret, appellaverat, & adoleſcentem, cum Theſſaliam iniſſet, velle ſub Athenienſium mœnibus virum ſe monſtrare. Sed Athenienſes ſicuti primi defecerunt, ita primi pœnitere cœperunt, contemptum hoſtis in admirationem convertentes, pueritiamq; Alexandri ſpretam anteà, ſuprà virtutem veterum ducum extollentes.* Romani quidam, Nerone Imperium capeſſente, *quemadmodum princeps, vix ſeptendecim annos egreſſus, ſuſcipere eam molem poſſet, anquirebant. quibus alii melius eveniſſe diſſerunt, quam ſi invalidus ſenectâ & ignaviâ Claudius militiæ ad labores vocaretur, ſervilibus iuſſis obtemperaturus: & Imperatori quantum ad robur deeſſet? cum XVIII. ætatis anno Pompeius XIX. Cæſar Octavianus civilia bella ſuſtinuerint. Pleraq; in ſummâ fortunâ auſpiciis & conſiliis quam telis & manibus geri. Illyrii infantiam Europi regis pupilli contemnentes, bello Macedonas aggrediebantur, qui prœlio pulſi, rege ſuo in cunis prolato, & pugnæ ante aciem poſito, acrius certamen repetiverunt, tanquam ideò victi fuiſſent anteà, quod bellantibus ſibi regis ſui auſpicia defuiſſent. Conſerto itaq; prælio magnâ cæde Illyrios fudere, oſtenderuntq; hoſtibus ſuis, priore bello regem Macedonibus, non virtutem defuiſſe.* Sumpſimus autem hanc Epigraphen ex Claudiano, qui ſic ad Honorium: Plutarch. in vitâ eius. Iuſtin. l. 11. Plutar. ibid. Iuſtin. d. li. 11. Tac. 13. ann. 6. Iuſtin. pr. l. 7. Claud. 4 conſ. Honor.

——— *noſtro nec debes* (inquit) *regna favori,*
Quæ tibi iam natura dedit, ſic paſcua parvus
Vendicat & necdum firmatis cornibus audax
Iam regit armentum Vitulus, ſed prælia differt
In Iuvenem &c.

CONSILIO NON ROBORE.

Souuent vn petit vent ſecondé par l'adreſſe
D'vn prudent nautonnier mene la barque au port,
De meſme en vn eſtat d'vn gouuerneur l'effort
N'aduance iamais tant qu'vne coye ſageſſe.

S*Apientiâ gubernator navem torquet non valentiâ, nec viribus aut velocitatibus aut celeritate corporum res magnæ geruntur, ſed conſilio & authoritate & ſententiâ.* Adeòque loquuntur hoc omnes Hiſtoriæ, *plura negotia oportunitate occaſionum quam viribus eſſe rectè confecta.* Quo minus audiendi ſunt impotentes iſti Centauri, atque Capitones, quibus cerebrum omne in manibus eſt ſitum, quique omnem exactioris prudentiæ diſciplinam aſpernati, ſolo ſuo ſenſu ac impetu, res gerendas ſuſcipiunt: Quos egregiè redarguit alieno ſub nomine Ulyſſes: Titinnius apud Nonium. Cic. de ſeneƈt. Dio Caſſ. lib. 45.

Tibi dextera bello Ovid. l. 13. meta.
Vtilis, ingenium eſt, quod eget moderamine noſtro,
Tu vires ſine mente geris, mihi cura futuri eſt.
Tu pugnare potes, pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides: Tu tantum corpore prodes,
Nos animo: quantoq́ue, ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quantô Dux milite maior;
Tantum ego te ſupero. nec non in corpore noſtro
Pectora ſunt potiora manu: vigor omnis in illis.

Rectè igitur ab Antonio dictum, *militibus cupidinem pugnandi convenire, duces providendo, conſultando, cunctatione ſæpius quam temeritate prodeſſe. Vt pro virili portione armis ac manu victoriam iuverit, ratione & conſilio, propriis ducis artibus, profuturum.* Itaque *Imperator, ſi quando ipſe decertet, caveat diligenter, ne ſit audacior, aut potius manum omninò cum hoſte non conſerat. Nam licet præſtabilem fortitudinis operam navare poſſit, non tamen tantum ſuis pugnandô proderit, quantum occumbendo oberit. Illius enim prudentia longè anteponenda fortitudini. Nimirum quilibet è populo miles corporis robore ſtrenuè facere poteſt, mentis autem prudentiâ benè conſulere, haud alius facilè queat. Nam quomodo, ſi gubernator relicto gubernaculo nauticis remigum operis ſeſe immiſceat, navem in periculo eſſe contingit: eodem planè modò, ſi Imperator conſilia ſuis dare negligens, ad militaria munera ſe transfert, rem univerſam in maximum adducit diſcrimen, meliorum enim maiorumq́ue curarum incuriâ irritum & vacuum fiet, cum deſiderabitur, auxilium.* Tac. 3. hiſt. 20. Onoſand. ſtrateg. c. 33.

LXV.

GUBERNANDO NON L QUENDO.

Je ſortiray fort biẽn de ce contour eſtroit
Philoſophie ayant pour ma loyale guide;
Je ne dis celle-là qui de tout effect vuide
N'apprẽd qu'à bien parler, point à gouuerner droict.

PAradoxon eſt, *niſi vel philoſophi dominentur vel reges philoſophentur non fore civitates beatas.* [Plato lib. 8. de Rep.] *Conſtat igitur philoſophari regem oportere, & equidem ita ſtatuo bonum regem etiam philoſophũ eſſe.* [Muſonius apud Stob. ſerm. 45.] Stupetis? *Agedum ſpectemus Alexandrum M. ex iis ſanè quæ dictitavit, actitavit, docuit, philoſophus invenietur.* [Plutar. lib 1. de virt & fort. Alexand.] *Et nos non de Grammatico aut oratore, quorum ſcientia eſt, quomodo loqui deceat, ſed de ſapiente diſſerimus, cuius doctrina eſt, quomodo vivere oporteat.* [Lactant. de falſ. ſap. c 13.] *Ars eſt enim philoſophia vitæ* [Cic. lib. 3. de fin. in pr.] & falluntur *qui in ediſſertandis eam rebus, non in gerendis eſſe putant.* [Plutar. Ibid.] *Non eſt populare artificium, nec oſtentationi paratum: non in verbis, ſed in rebus eſt, animum format, vitam diſponit, actiones regit, ſedet ad gubernaculum, & per ancipitia fluctuantium dirigit curſum.* [Senec. Ep. 16.] *Quanto maiore putas vitam tempeſtate iactari, quam ullam ratem? Non eſt loquendum, ſed gubernandum.* [Id. Ep. 108.] *Antiqua ſapientia nihil aliud quam facienda & vitanda præcepit: & tunc longè meliores erant viri. poſtquam docti prodierunt, boni deſunt. Simplex enim illa & aperta virtus in obſcuram & ſolertem ſcientiam verſa eſt, docemurq; diſputare, non vivere.* [Id. Ep. 95.] Vetuſtiores Athenienſes *virtutem non verbis ſed factis exercuerunt.* [Lycurg. orat. contr. Leocr.] Sic & Lycurgus *ob oculos poſuit totam philoſophantem civitatem Spartanã.* [Plutarc. Lycurg.] Apud Rom. *optimus quiſq; facere quàm dicere malebat.* [Saluſt. Catil.] Marius, *neq; literas*, inquit, *græcas didici, parum placebat eas diſcere, quæ ad virtutem doctoribus nihil profuerant. At illa multo optima reipub. doctus ſum, hoſtem ferire, præſidia agitare, nihil metuere niſi turpem famam, hiemem & æſtatem iuxtà pati, humi requieſcere, eodem tempore inopiam & laborem tolerare, his ego præceptis milites hortabor: hoc eſt utile, hoc civile Imperium.* [Id. Iugurth.] Tales accepimus Fabium & Decium *viros natos militia, factis magnos, ad verborum linguæq; certamina rudes. Ea ingenia conſularia eſſe. Callidos ſolerteſq; iuris atq; eloquentiæ conſultos, qualis Appius Claudius, urbi ac foro præſides habendos*, [Liv. l. 10. c. 22.] non igitur eſt de nihilo vaticinium illud Vmbræ paternæ coràm Æneâ prolatum:

Orabunt alii cauſas, cœlique meatus [Virg. 6. Æn.]
Deſcribent radio & ſurgentia ſidera dicent,
Tu regere imperio populos Romane memento
Hæ tibi erunt artes: quas comprehendit Elogium Imp. Friderici I.

Forma nitens, animusque ſagax, manus impigra, ſolers
Conſiliis, belloque ferox & pace modeſtus, [Gunth. lib. 1.]
Certus amor, robuſta fides, conſtantia mentis
Nec frangenda malis, nec ſuſtollenda ſecundis,
Laudis amans largitor opum, crudelibus atrox,
Supplicibus facilis, iuſtis pius, aſper iniquis,
Fortis ad inſtantes caſus, prudensque futuri,
Præteritique memor, ſociis bonus, impius hoſti.
Hæc ſunt, ô proceres, hæc ſunt quæ regna tueri,
Ac munire ſolent, his artibus infima creſcunt,
Maxima ſervantur &c.

Horat. lib. 2. od. 19.

LXVI.
IDEM PACIS MEDIUS-QUE BELLI.

Je ſuis à l'vn & l'autre egalement conſtant,
Point delicat en guerre ou fier en temps de paix,
La guerre eſtabliray par des louables faits,
La paix par bonnes loix, & par doux traittement.

D*Iviſa omnis vita eſt in negotium & otium*, Unde *cum duæ ſint* non ſolum privatorum, ſed & *omnium civitatum probationes, pax & bellum*, rarus in utroque excellèt. *Enituit aliquis in bello, ſed obſolevit in pace: alium toga, ſed non & arma honeſtarunt*, Cn. Marius *quantum bello optimus, tantum pace peſſimus*. Primus Antonius, *pace peſſimus, bello non ſpernendus*. Hannibalem *virum indocilem pacisq; modiq;* Vates vocat. *Cl. Ruffus vir facundus, & pacis artibus belli inexpertus*. Porrò *pleræq; ex civitatibus tantiſper quidem dum bellum gerunt ſalvæ ſunt, potitæ autem imperio & principatu, occidunt. Imò nulla magna civitas diu quieſcere poteſt, ſi foris hoſtem non habet, domi invenit*. Sic Germani *diſceſſu Romanorum vacui externo metu, arma in ſe verterunt, quia & ingrata genti quies & facilius inter ancipitia clareſcunt*. Sic Lacedæmonii *ſalvi quidem erant bellum gerentes: interibant autem imperium adepti, quia otiari & quieſcere non poterant, neq; ullam aliam artem militari præſtabiliorem & dominantiorem exercuerunt. Tota enim legum deſcriptio Lycurgi ad unam virtutis partem, artem militarem referebatur. Adeò excellentibus ingeniis citius defuerit ars quà civem regant, quam quâ hoſtem ſuperent. nam pax & quies bonis artibus indigēnt*. Itaque *nos olivæ ramum gladio inſerimus* in Emblemate noſtro, eò quod *firmanda eſt Reſpubl. non armis modò, neq; adverſus hoſtes, ſed, quod multò maius multoq; aſperius eſt, bonis pacis artibus. Oportet enim negotia quidem & bella gerere poſſe, ſed magis agitare pacem atq; ociari poſſe*, moreque veterum Romanorum ac Gothorum, qui *duabus his artibus, audaciâ in bello, ubi pax evenerat, æquitate, ſeq; remq; publicam curabant, foris prælia, intus noſſe exercere modeſtiam*. Præſtitit hoc Jul Agricola, *militare nomen grave inter otioſos aliis virtutibus temperando, tranquillitatem atq; otium penitus augendo*. Similiter Traiani *prædicanda moderatio, quod innutritus bellicis laudibus, pacem amabat. Nam cum turpe ſit non poſſe bonis uti, tum multo turpius eſt, otioſâ vita non poſſe uti; ſed occupatos quidem & bellum gerentes ſe præbere viros bonos: pacem agitantes verò & otio diffluentes mancipiorum ſimiles eſſe. Fortitudine igitur & laborum tolerantiâ opus eſt in occupatione & negotio: philoſophiâ autem in otio & quiete: temperantiâ vero & iuſtitiâ in utroq; tempore, ſed magis tamen in pace*.

Ariſtot. l. 7. Pol. t. c. 14. Ariſtides or. panath. Plin. paneg. Vell. Paterc. lib. 2. Tac. 2. hiſt. 86. Sil. Ital. lib. 12. Tac. 1. hiſt c. 8. Ariſtot. d. c. 14. Liv. lib. 30. c. 44. Tac. 2. annal. 44. Id. c. 14. de Germ. Ariſtot. 2. polit. 9. Ibid. Liv. l. 2. c. 43. Tac. 4. hiſt. 1. Hieron. adverſ. Luciferianos. Salluſt orat. de rep. ordin. Ariſtot. 7. polit. 14. Saluſt. Catilin. Caſsiod. lib. 3. Var. Ep. 24. Tac. Agric. c. 40. Plin. Pan. Ariſtot. ib. c. 15. Ibid.

LXVII.

IN INSIGNIA ACADEMIÆ PALATINÆ.

De force & de conſeil voila le vray drapeau,
Soubs lequel s'entretient vn eſtat pacifique.
Ce liure jamais clos nous ſert d'Hierogliphique,
Qu'il faut qu'en apprenant nous allions au tombeau.

LEo librum tenet apertum, quem haud perperam aliquis ad iſtum ritum omnibus ferè Academiis uſitatum referens interpretetur, quo ſolet apertus liber proponi novis Candidatis: non eò tantum, quod *hominis mens diſcendo alitur & cogitando ſemper aliquid aut anquirit aut agit, videndiq; & audiendi delectatione ducitur*, *ſed & quia reverà tam diu diſcendum eſt, quamdiu neſcias, &, ſi proverbio credimus, quamdiu vivas.* Quod & agnovit JCtus noſter egregiâ hac & dignâ ſententiâ iuvenum quæ perſonet aures: *Ego*, inquit, *diſcendi cupiditate, quam ſolàm vivendi rationem optimam in octavum & ſeptuageſimum annum ætatis duxi, memor ſum eius ſententiæ, qui dixiſſe fertur: Etſi alterum pedem in tumulo haberem, non pigeret aliquid addiſcere.* Cic. 1. off. Senec. Ep. 76. l. 20. ff. de fideic. libert.

Nunquam enim ita quisquam benè ſubductâ ratione ad vitā fuit,
Quin res, ætas, uſus, ſemper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat, ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias,
Et quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.
Terent. Adelph. act. 5. ſc. 4.

Itaq; *diſcendi tempus univerſum ſit vitæ ſpatium, ſi fieri poteſt. Nam bonum eſt animum bonâ re quapiam imbui, etiam tum cum à corpore dirimitur.* Quod ſi rem hieroglyphicè velimus exigere: *Leonis quidem figura declarare putanda eſt principatum, robur, invictumq; animum*: Liber verò omnium aſſenſu literarum diſciplinam & eruditionem ſignificat, adeò hæc duo coniungenda, quandoquidem Manuel Imp. educ. Reg. c. 75. Dionyſ. lib. 1. cœleſt. Hierar.

Robur cum imperitiâ ſæpius damnoſum eſt: Eurip. apud Stob. ſerm. 52.

id quod tantoperè filio ſuo inculcat is ipſe Imperator, his verbis: *Inſignis eſt corona regum pulcherrimeq; contexta, miſtum intelligentiæ robur corporis. Quod ſi à poteſtate abſit eruditio, tum ipſum robur, tum quidquid aliud eius eſt generis, præterquam quod nihil ſecum fert boni, damni quoq; ſæpius occaſionem præbet. quippe nec equus animoſus atq; robuſtus uſui fuerit equiti vulgari. Quando igitur etiam id noxium eſt, quod ineſt naturæ bonum, ſi ab eruditione deſtituatur, quantis laboribus, quo ſtudio doctrinæ cognitio eſt comparanda? Pulcrum ſanè iucundumq; ſpectaculum eſt, & incitamentum quoddam ad bonum iuventus & diſcendi cupida, & quod didicit ipſis factis præſtandi. Peritia namq; non ſimpliciter peritis eſt bona ſed peritiam ſuam declarantibus. Cum ergò duæ res ſint, imperare ac privatum eſſe, quorum utrumq; diſtinguitur, in id, quod rectè quodq; ſecus fit: egregium ſanè par fuerit ex ambobus conflatum, imperare ſcilicet ac rectè imperare.* At verò *quis melius quam literatus imperat?* Acclamatum à Senatoribus Rom. in laudem Imp. Taciti. Manuel Ibid. c. 53. Vopiſc. in Tac. c. 4.

LXVIII.

EXERCET UTRUMQUE..

Le liure d'vne main la maſſue de l'autre,
Cette-cy eſt du corps, ceſtui-là de l'eſprit,
Chiron par ſon exemple à ſon Achille apprit,
Que pour bien viure il faut exercer l'vn & l'autre.

B*Enè ha bere corpore ſimul & animâ curandum eſt.* Nam *ſi non animo benè eſt, nec corpori benè eſt*, inquit Philiſcus. Sed & contra *mirum eſt, ut animus agitatione motuq; corporis excitetur*, quippe *cuius fulturis ſuſtinetur.* Hinc Cajus Cæſar ex quo vulneratus erat ab Adduo quodam *ut corpus minus habile, ita animum quoq; minus utilem Reipubl. cepit habere. Frigeſcunt enim impetus mentium, quos non explicant miniſteria membrorum.* Id quod ſæpiſſimè *uſuvenit animo, qui, dum puſillum relaxare & concedere renuit fatigato corpori & poſtulanti, paulò poſt febri quapiam incidente, ſeu capitis vertigine, libris diſputationibus & exercitiis literariis omiſſis, cogitur unà cum illo ægrotare, ſimulq; laborare.* quare Epict. apud Stob. ſerm. 3. Dio Caſſ. lib. 38. Plin. lib. 1. Ep. 6. Ib. Ep. 9. Vell Paterc. l. 2. Quintil. decl. 1. Plut. de tuend. ſanit.

——— *ut ſit mens ſana in corpori ſano,* Iuven. ſat. 10.

cave *ne pigrum & negligentem corporis, literarum amor faciat*, ſed potius, *da operam, ut & corpore ſis laborioſo, & animo ſtudioſo: ut altero perficere queas decreta, altero proſpicere ſcias futura.* Sic apud Romanos *ingenium nemo ſine corpore exercebat*, prout *rectè monebat Plato, ut neq; corpus exerceremus ſine animo, neq; animum ſine corpore, ſed veluti coniugii cuiusdam æquilibrium ſervaremus corpori: cum maxime animo navat operam, ſeq; laborum ſocium præbet, tùm plurimam illi curam ac ſolicitudinem viciſſim impendentes.* Fugiendæ tamen *exercitationes, quarum labor ſpiritum exhaurit, & inhabilem intentioni ac ſtudiis acrioribus reddit.* Tum poſteà *uno tempore & mente & corpore laborem ſufferre non oportet, uterq; enim labor res contrarias efficere ſolet naturâ: & corporis labor menti, mentis labor verò corpori impedimento eſt.* Denique *ſic gerere nos debemus, non tanquam propter corpus vivere debeamus, ſed tanquam non poſſimus ſine corpore:* & in ſummâ, *quæ corpori ſerviunt, eatenus adhibeantur, quatenus animo ſunt uſui. Animus enim propriè eſt homo.* Senec. Ep. 84. Iſocr. par. ad Dem. Saluſt. Catil. Plut. d. lib. Senec. Ep. 15. Ariſt. l. 8. polit. c. 4. Senec. Ep. 14. Epict. Enchir. c. 46. Manuel Imp. orat. 1.

LXIX.

NI LAXES RUMPITUR.

L'arc trop long temps bandé faut en fin qu'il ſe briſe,
Ce qui n'a ſon repos, ne peut gueres durer,
C'eſt ſe rompre du tout ſans ceſſe labourer,
Vn moderé repos au trauail nous aiguiſe.

MEo & Phœdræ calculo

Quod caret alternâ requie durabile non eſt,
Hæc reparat vires feſſaq; membra levat. — Ovid. Ep. 4. Heroid.

Ideoque ſubſumit eadem ad Hippolytum:

Arcus & arma tua tibi ſint imitanda Dianæ
Si nunquam ceſſes tendere, mollis erit.

Omninò mortalium nemo eſt qui ſeriis rebus atq; laboribus intentus eſſe perpetuò poſſit, ſed ipſa natura cuiusq; ſeria tractantis aliquod etiam ſolatium deſiderat, ad refocillandam *ingenii laſſitudinem: quæ non minor eſt, quam corporis, ſed occultior. Nec* unquam *in eadem intentione æquabiliter retinenda mens, ſed danda eſt remiſſio animis: meliores acrioresq; requieti ſurgent. Ut fertilibus agris non eſt imperandum, citò enim exhauriet illos nunquam intermiſſa fœcunditas: ita animorum impetus aſſiduus labor frangit. Vires recipient paulùm reſoluti & remiſſi.* Naſcitur *ex aſſiduitate laborum, animorum hebetatio quædam & languor. Legum conditores feſtos inſtituerunt dies, ut ad hilaritatem homines publicè cogerentur, tanquam neceſſarium laboribus interponentes temperamentum. Cato vino laxabat animum curis publicis fatigatum: & Scipio triumphale illud & militare corpus movit ad numeros. Modus tamen ſit remiſſionibus, ne aut odium ſtudiorum faciant negatæ, aut ocii conſuetudinem nimiæ. Multum intereſt, inter ocium & conditivum, remittas aliquid, an ſolvas.* Denique *quando fieri nequit, ut perpetuo curarum flammam ſuſtineat is qui rerum potitur, eatenus mens curis ſolvatur, quatenus animi moleſtiam depellat. nam cum multa ſint eaq; varia, quæ tam interdiu quam noctu principem ſolicitum eſſe cogunt, facilè vitam amiſerit, ſemper cum negotiis colluctando, quæ nullas omninò cogitationibus inducias concedunt. Perhibent quendam maximum olim virum lautè cum amicis epulantem dixiſſe: mentem curis ſolvendam eſſe, ſicut arcus enervare ſoleamus, ſiquidem illis iterum validis uti velimus, inſtauratis eorum viribus.*

Manuel Educ. reg. c. 80.
Sen. præf. lib. 1. contr.
Senec. c. 15. de tranq. anim.
Quintil. lib. 1. c. 3.
Senec. Ep. 12.
Id. d. c. 15.
Manuel Imp. Educ. Reg. c. 79.

LXX.

FORTIOR UT REDEAT.

Par ce reculement il redouble ſon pas:
Ainſi eſt de l'eſprit, apres peu de relaſche
Beaucoup plus gayement ſe remet à ſa taſche,
Vn trauail ſans repos nous conduit au treſpas.

V*Ires*, inquit Poeta, *inſtigat alitq́;*
Tempeſtiva quies, maior poſt otia virtus. Stat l. 4. ſylv. c. 4.

Cui pondus addit exemplum Publ. Scipionis Afric. qui *cum in Siciliâ augendo exercitum, traiiciendoq́; in Africam opportunum quærendo gradum Carthaginis ruinam animo volueret, inter conſilia ac molitiones tantæ rei, operam gymnaſio dedit, pallioq́; & crepidis uſus eſt: nec hac re ſegniores Punicis exercitibus manus intulit, ſed neſcio an ideò alacriores, quia vegeta & ſtrenua ingenia, quo plus receſſus ſumunt, hoc vehementiores impetus edunt:* ſicut arietes, qui, quo longius recedunt, eo fortius aſſultant. Tale quid in Portio quoque Latrone fuit, quo *nemo plus ingenio ſuo imperavit, nemo plus indulſit. cum ſe dimiſerat, in omnes luſus & in omnes iocos ſe reſolvebat. Cum verò ſe ſilvis montibusq́; tradiderat, omnes illos agreſtes in ſilvis ac montibus natos, laboris patientiâ ac venandi ſolertiâ provocabat: & in tantam ſic vivendi pervenerat cupiditatem, ut vix poſſet ad priorem conſuetudinem retrahi. At cum ſibi manum iniecerat; & ſe blandiendo, unde abduxerat, revocarat, tantis viribus incumbebat in ſtudium, ut non tantum nihil perdidiſſe, ſed multum acquiſiviſſe deſidiâ videretur. Omnibus quidem prodeſt ſubinde animum relaxare. Excitatur enim otio vigor: & omnis triſtitia, quæ continuatione pertinacis ſtudii adducitur, feriarum hilaritate diſcutitur. Nulli tamen intermiſſio manifeſtius proderat. Quoties ex intervallo dixerat, multò acrius violentiusq́; dicebat. Exultabat enim novato & integrato robore, & tantum à ſe exprimebat, quantum concupierat.* Simile quiddam de maiorib. noſtris proditur: *Quoties bella non ineunt, non multum venatibus plus per otium tranſigunt dediti ſomno ciboq́;. Fortiſſimus quisq́; ac bellicoſiſſimus nihil agens, delegatâ domus & penatium & agrorum curâ fœminis ſenibusq́;, & infirmiſſimo cuiq́; ex familiâ. Ipſi hebent, mirâ diverſitate naturæ, cum iidem homines ſic ament inertiam & oderint quietem.*

Val. Max. lib. 3. c. 6.

Senec. præfat: lib. 1. Controv.

Tacit. de mor. Germ. c. 15.

LXXI.

TOLLAT QUI TE NON NOVERIT.

Ce fardeau paroiſt autre à celuy qui le porte,
Qu'à ceux qu'il esblouyt de ſon luſtre trompeur,
Ceuxcy n'en ont jamais conneu la peſanteur,
Mais l'autre ſçait expert quel tourment il apporte.

*M*Vlti dubitant, *ſitne privatorum quidem hominum, ſed moderatè ſe gerentium, potius expetenda vita, quam regum; nam cum honores eorum & diuitias & imperia intuentur, omnes eos diis ſimiles eſſe cenſent, qui ſoli rerum potiuntur.* Et *Deûm certè immortalium princeps eſſet ſimilis* (confitente Auguſto) *niſi maioribus, quam privati, curis, occupationibus, ſolicitudinibus teneretur.* Ecce enim, *omnium domos illius vigilia defendit, omnium otium illius labor, omnium delitias illius induſtria, omnium vacationem illius occupatio. Ex quo ſe orbi terrarum dedicavit, ſibi eripuit, & ſiderum modo quæ irrequieta ſemper curſus ſuos explicant, nunquam illi licet nec ſubſiſtere, nec quidquam ſuum facere.* Itaque *Seleucum ſæpiſsime dicere ſolitum ferunt: ſi noviſſent multi, quam ſit operoſum & moleſtum tot duntaxat literas ſcribere, legereq́;, diadema etiam abjectum ante pedes ne ſublevarent quidem. Rex etiam ille ſubtilis iudicii, quem ferunt traditum ſibi diadema, priusquam capiti imponeret, retentum diu conſideraſſe, ac dixiſſe: ô nobilem magis quam felicem pannum, quem ſi quis penitus cognoſcit, quam multis ſolicitudinibus & periculis & miſeriis ſit refertus, ne humi quidem iacentem tollere vellet.* Cobares hoc idem Beſſo imprimens, *magnum*, inquit, *onus ſuſtines capite regium inſigne. Hoc aut moderatè perferendum eſt, aut, quod abominor, in te ruit.* Quod parum agnoverat Regis Antigoni filius, cui ſic pater: *Neſcis, fili, noſtram dignitatem, ſplendidam eſſe ſervitutem:* quæ non ἀνακολέθως aliquis his Senecæ verbis pertexat: *Non licet tibi quidquam arbitrio tuo facere. Audienda ſunt tot hominum millia, tot diſponendi libelli, tantus rerum ex toto orbe accurrentium congeſtus. Cum voles omnium rerum oblivisci, te cogita: intelliges, non magis tibi incurvari licere, quam illi, ſi quis modò eſt, cuius humeris mundus innititur.*

Iſocrat. ad Nicol.

Dio Caſſ. lib. 55.

Senec. c. 26. ad Polyb.

Plutarch. tr. num Seni ger. Reſp.

Valer. Max. l. 7. c. 2.

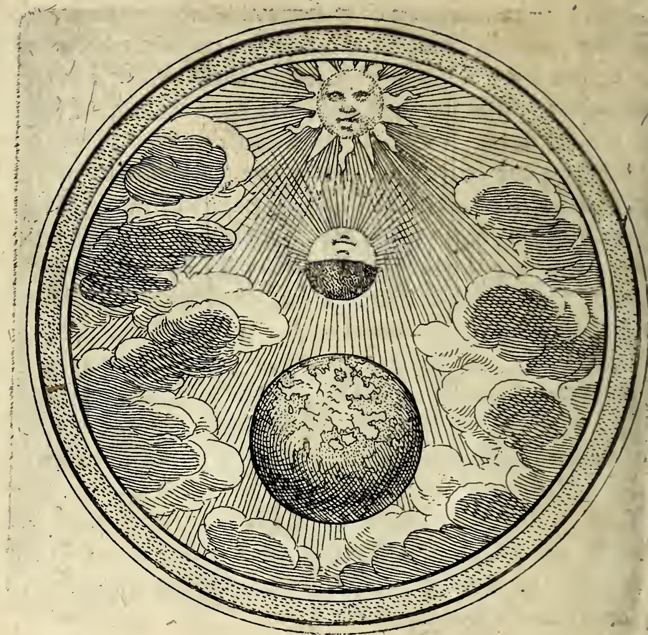
Curtius lib. 7.

Ælian. lib. 2. Var. c. 20.

d. c. 26.

LXXII.

CUNCTA REFUNDIT.

Je rends à mon Seigneur ma gloire plus cherie,
Et l'honneur tout entier de mes heureux exploits,
C'eſt ce que doibt tout hõme, eſtant ſoubsmis aux loix
D'vn Prince, dont il tient la grandeur de ſa vie.

M. Vipſanius Agrippa Magnatum adminiſtros *qui ſua ipſorum incolumitatis curam gererent*, poſt alia hoc etiam *obſervare iubebat, ut rei benè geſtæ nomen* Dominis ſuis *reſervarent*: & ipſe mordicus hoc obſervavit, exemploque ſuo docuit. *quanto enim alios virtute anteibat, tantum ultrò concedebat Auguſto: cui cum omnem ſuam ſapientiam ac fortitudinem cum ſummo eius commodo utendam daret, honores ac potentiam ab eo recepta in benè merendum de aliis impendebat: unde factum eſt, ut neq; Auguſto moleſtus unquam eſſet, neq; invidiæ aliorum obnoxius.* Hac eâdem cautelâ *miſit Ioab nuncios ad Regem Davidem, dicens, oppugnavi Rabbam, etiam intercepi ab urbe aquam. Nunc igitur congrega reliquam partem populi, & obſide civitatem, & cape eam: ne, ſi à me capta fuerit, nomini meo adſcribatur victoria.* Nec Julius Agricola *unquã in ſuam famã geſtis exultavit; ſed ad authorem & ducem, ut miniſter, fortunam referebat: ut Soli ſubiectæ corpora, quæ cum inde ſplendorem accipiunt, viciſſim & reddunt*: præcipuè Luna, quam Aſtronomi docent, *in coitu cum ſole non cerni, quoniam hauſtum omnem lucis averſa illò regerat, unde acceperit. Nondum verò deſinam vetera exempla recitare: nam quæ maiores ſibi glorioſa eſſe ducebant in faciendo, ea vos quoq; decet libenter audire, tanquam illorum virtuti faventes.* Sciatis igitur, idem etiam à maioribus noſtris factitatum, utpote quibus *ſua quoq; fortia facta gloriæ principis aſſignare præcipuum ſacramentum erat.* Sed *quid prodeſt, inquis, aperta monſtrare? Plurimum. Interdum enim ſcimus, nec attendimus. Non docet admonitio, ſed advertit, ſed excitat, ſed memoriam continet, nec patitur elabi. Pleraq; ante oculos poſita tranſimus, ſæpè animus etiam aperta diſſimulat. Ingerenda eſt itaq; illi notitia rerum notiſſimarum, & ſubinde reducendus es ad memoriam. Non enim repoſita illa eſſe oportet, ſed in promptu. Quæcunq; ſalutaria ſunt, ſæpè agitari debent, ſæpè verſari: ut non tantum nota ſint nobis, ſed etiam parata.*

Dio Caſſ. lib. 49.
Idem lib. 54.
Lib. 2. Samuel. c. 12. verſ. 26. & ſeq.
Tacit. in Agric. c. 8.
Plutar. in polit.
Plin. lib. 2. nat. hiſt. c. 9.
Lycurg. orat. contra Leocratem.
Tacit. de mor. German. c. 9.
Senec. Ep. 94.

LXXIII.

INGENTES SPONDET TENER IMPETUS ANNOS.

De ce braue Ienet le fier henniſſement,
Nous promet en temps meur vn invaincu courage:
Des genereux eslans d'vn enfant en bas aage,
De iour en iour deuons aller bien eſperant.

IN *juvenibus alacritas commendatur*; quod innuunt illa Fabii: *Nec me offenderit*, inquit, *luſus in pueris, eſt & hoc ſignum alacritatis, neq; illum triſtem ſemperq; demiſſum ſperare poſſim exactæ circà ſtudia mentis fore, cum in hoc quoq; maximè naturali ætatibus illis impetu jaceat.*

Ambroſ. de offic.
Quintil. lib. 1. inſtit. c. 3.

Continuò pecoris generoſi pullus in arvis
Altius ingreditur, & mollia crura reponit,
Primus & ire viam & fluvios tentare minaces
Audet, & ignoto ſeſe committere Ponto &c.

Virgil. 3. Georg.

Dum aliud agit Virgilius noſter deſcribit virum fortem, qualis futurus Alcidamas apud alium depingitur

Senec. Ep. 95.

——paulò ante puer; ſed enim maturius ævo,
Robur & ingentes ſpondet tener impetus annos.

Statius lib. 6. Theb.

Et Cyrus acri vehementiq; ingenio iam à primâ ætate extitit. Themiſtocli *præceptor dicere ſolebat: Tu nihil, fili, eris mediocre ſed omninò vel magnum lumen vel peſtis.* Nempe *primis iuventutis motibus varius fuit & verſatilis, ſolumq; ſuum ſequebatur ingenium, nullis excultum literis. Vnde magnas in utramq; partem faciebat inſtitutorum viciſſitudines, declinabatq; crebrò ad deteriorem: quod poſteà ipſe confeſſus eſt, ferociſſimos pullos iactans, ubi rectè formati fuerint, generoſiſſimos evadere equos.* Haud abſimiliter *eos qui naturâ ſe bonos eſſe arbitrarentur, doctrinam autem contemnerent, docere ſolebat Socrates, illas naturas quæ viderentur eſſe præſtantiſſimæ inprimis inſtitutione egere: cum quidem oſtenderet, equos generoſiſſimos, qui & animoſi & acres ſunt, ſi ab ineunte ætate domentur, utiliſſimos ac præſtantiſſimos fieri; ſin relinquantur indomiti, effrenatiſſimos ac praviſſimos. Virtus enim etiamſi quoſdam impetus ex naturâ ſumit, tamen perficienda doctrina eſt.* Non poſſum non heîc apponere nimisquam appoſitè ad hanc rem ab Annæo dicta: *Ingenia*, inquit, *naturâ fortia iracundiam ferunt, nihilq; tenue & exile capiunt ignea & fervida. Sed imperfectus ille vigor eſt, ut omnibus quæ ſine arte ipſius tantum naturæ bono exurgunt. Sed niſi citò domita ſunt, quæ fortitudini apta erant, audaciæ temeritatiq; conſueſcunt.*

Plutarch. in Artaxerxe.
Idem in Themiſt.
Xenoph. lib. 4. memor.
Quintil. lib. 12. Inſt. c. 2.
Senec. lib. 2. de irâ c. 15.

LXXIV.
QUALIS NON UNDE SATUS.

Tout nud que tu le vois, il ne luy manque rien;
Ainſi,pour maintenir tes tiltres de nobleſſe,
Ne me produis en jeu tes parens & richeſſes,
Mais fais que toy marchant marche auſſi tout ton bien.

VErum eſt: *Fortes creantur fortibus: & bonis* Horat. l.4.od.4.
Eſt in iuvencis, eſt in equis patrum virtus &c.
Doctrina ſed vim promovet inſitam,
Rectiq; cultus pectora roborant:
Vtcunq; defecére mores
Dedecorant benè nata culpæ. Quare *maiorum nobilitate ne quis delicietur. Limum enim habent omnes generis authorem, & qui purpurâ byſſoq; turgent, & qui paupertate affliguntur; tam qui diademate redimiti ſunt, quam qui per cubicula excubant. Ne igitur lutulentum iactemus genus, ſed morum integritate gloriemur.* Siquidem Agapet. paræn. ad Iuſtin. Imp.

perit omnis in illo Lucan. ad Piſon.
Nobilitas, cuius laus eſt in origine ſolâ. Quales introducit Arrianus dicentes: *Melior ſum te, nam pater meus conſularis eſt. Alius ait, Ego tribunatum geſſi, tu non. Quòd ſi equi eſſemus, diceres, pater meus velocior fuit? Ego multum hordei habeo & fœni, aut elegantes phaleras? Ego verò te iſta dicente reſponderem: Eſto ita, curramus ergo. Age nihil ne tale eſt in homine, qualis eſt in equo curſus, quo præſtantior & deterior diſcernantur? Nunquid eſt verecundia, fides, iuſtitia? His oſtende præſtantiorem eſſe te, ut præſtantior ſis tanquam homo. ſin mihi hoc dixeris, te vehementer calcitrare, dicam & ipſe tibi, eo te ſuperbire, quod ſit aſini proprium. Vt* ergò *venator non quærit quod tali cane natum ſit, ſed canem, & eques equum ipſum, non quod ex equo (quid enim ſi mulus ex equo natus ſit?) ita vir Politicus totâ viâ erraverit, ſi in rectore non requirat quis ſit, ſed è quibus.* Romani *profectò hoc ſenſerunt, in cuiuscunq; animo virtus ineſſet, ei plurimum eſſe tribuendum. Neq; novus hic mos Senatus populiq; Rom. eſt,* inquit ille, *putandi, quod optimum ſit, eſſe nobiliſſimum. Ergo dum nullum faſtiditur genus* (dicitur apud Livium) *in quo virtus eniteret, crevit Imperium* eorum. In Epict. l.3. c.14. Plut. in Syllâ. Vell.Paterc. l.2. lib. 4. c.3.
Inter Stiliconis laudes hoc quoq; reponit poëta:

Non obruta virtus Claudia. paneg. 2. in Stilic.
Paupertate latet: lectos ex omnibus oris
Evehis, & nunquam meriti cunabula quæris
Et qualis, non unde ſatus &c.

LXXV.

DEFERVERE NECESSE EST.

Chaſque choſe a ſon temps, les bou-bouillonnants
Au tonneau furieux chaſſent ainſi les lies. (mouſts
D'vne ieune chaleur les bouillantes ſaillies
Se paſſent en douceurs gracieuſes à tous.

Eſt naturâ homo vino ſimillimus Alexis Comicus apud Athen. lib. 2. c. 2.
Quodammodo : nam vinum ſicuti novum
Neceſſe deſervere eſt; ſic prorſus & hominem
Ac primum quidem veluti floreſcentem aliis eſſe iniurium,
Poſt durum fieri : hæc autem quæ dico omnia
Vigere cum deſierint, atq; ille exhauſerit
Stultitiam amentem quæ ſupernè innatat,
Velut potui fit idoneus, ætatem nactus bonam
Ac in reliquum tempus degit gratus omnibus. ſic nimirũ Cic. pro M.
ipſa natura profundit adoleſcentiæ cupiditates, quæ ſi itá erũpunt ut nullius vitã Cœlio.
labefacient, nullius domum evertant, faciles & tolerabiles haberi ſolent : quoniã Senec. c. 10. de
includi ex toto non patiuntur: cùm verò *incluſæ diutius & primâ ætate cõpreſ-* tranq. Cic. Ib.
ſæ & conſtrictæ fuerunt, ſubitò ſe nonnunquam profundunt atq; eiiciunt univer-
ſæ; non aliter quam quemadmodum muſto dolia ipſa rumpũtur & omne quod Senec. Ep. 83.
in imo iacet, in ſummam partem vis caloris eiectat. Quam vim non inele- Flor. l. 1. c. 26. Senec. Troad.
ganter *fretum adoleſcentiæ, fervorem & freta ætatis* à fervendo nonnulli Lucret. lib. 4.
vocarunt. *Vt enim temulenti, ſic calidi ſunt iuvenes naturâ.* Itaque *eos ad-* Ariſt. lib. 2.
huc confuſa quadã & quaſi turbata non indecent. Quæ cauſa eſt, cur etiam boni Rhet. c. 12. Plin l. 3. Ep. I.
pædagogi non omnib. puerorum cupiditatib. adverſentur, ſed ſæpe conniveant, Simplic. Epict.
interdũ etiam obſequantur: quaſi animus ille huiuſmodi affectus non planè poſ- c. 31.
ſit evomere, niſi aliquando iis obſecutus fuerit, & ipſâ actione ſaturatus. Qua-
re *detur aliquid ætati, ſit adoleſcentia liberior, non omnia voluptatib. denegen-* Cic. d. orat.
tur, non ſemper ſuperet vera illa & directa ratio, vincat aliquando cupiditas,
voluptasq; rationem : dummodo illa in hoc genere præſcriptio, moderatioq; te-
neatur: parcat iuventus pudicitiæ ſuæ, ne ſpoliet alienam: ne effundat patrimo-
nium, ne fœnore trucidetur, ne incurrat in alterius domum atq; famam : ne
probrum caſtis, labem integris, infamiam bonis inferat, ne quem interimat, ne
interſit inſidiis, ſcelere careat, poſtremò cum paruerit voluptatibus, dederit ali-
quid temporis ad ludum ætatis, atq; ad inanes haſce adoleſcentiæ cupiditates,
revocet ſe aliquando ad curam rei domeſticæ, rei forenſis, Reipubl. ut ea quæ
ratione anteà non perſpexerat, ſatietate abieciſſe, experiendo contempſiſſe videa-
tur. Ac multi & noſtrâ & patrum maiorumq; memoriâ ſummi homines &
clariſſimi cives fuerunt, quorum cum adoleſcentiæ cupiditates deferbuiſſent, exi-
miæ virtutes firmatâ iam ætate extiterunt. Nam & *qui venturi ſunt in vir-* Pacat. paneg.
tutis adoptionem, illo tamen adoleſcentiæ lubrico ut non cadant, titubant. An
non clariſſimos nominis Romani viros, illos Catulos, Scipiones loquor, aliquan-
tiſper ſibi luxuria vindicavit? quos etſi ad portum mutati in melius reduxerint
flatus, diu tamen vitiorum turbo iactavit, & naufragos atq; fluctuantes ab
illis, quibus merſabantur, erroribus, ægrè ætas recepit.

NON MATURA PRIUS QUAM PUTRIA.

Ce Neſflier aux humains eſt comme d'vn grand liure,
Ou depeinte liſons l'humaine infirmité,
Son fruit ſe ſent pourri quant & maturité ;
De meſme mourons nous, lors qu'apprenons à viure.

R*Empubl. eam in quâ ſenum conſilia, iuvenum haſtæ primum locum obtinent, ſalvam eſſe arbitror. Non enim manus, non pedes, non corporis robur, civitatis duntaxat partes, bonaq́ ſunt: ipſa anima & animæ bona, iuſtitia, modeſtia, prudentia, quæ ſerò tardèq́ matureſcunt, & ſua fiunt, ad hanc pertinent.* quo eodem collimat illud: Plut. lib. an ſeni ger. reſp. Ibid.

Seris venit uſus ab annis. Ovid. lib. 5. met.

Et *primum profectò puerorum ſenſum eſſe dico voluptatis atq́ doloris, atq́ hæc duo eſſe in quibus primum virtus & vitium animo innaſcuntur. Beatus autem eſt, cui etiam in ſenectute contigerit, ut ſapientiam veraſq́ opiniones aſſequi poßit.* Diſtinctius hæc tractat orator: *Curſus eſt, inquit, certus ætatis & via una naturæ, eaq́ ſimplex, ſuaq́ cuiq́ parti ætatis tempeſtivitas eſt data. Vt enim infirmitas puerorum, & ferocitas iuvenum, & gravitas iam conſtantis ætatis, ſic ſenectutis maturitas naturale quiddam habet, quod ſuo tempore percipi debeat.* quam eandem *ætatis maturitatem ad prudentiam* appellat. *Fortitudine enim*, inquit Bion, *cum ſumus iuvenes, utimur: at cum ſeneſcere incipimus, prudentiâ valemus, ſenectutis prolixæ beneficio multis experimentis inſtructi. Itaq́ uſu peritorum, & ſenum, aut prudentium pronunciatis atq́ opinionibus, quæ demonſtrari non poſſunt, non minus quam demonſtrationibus attendendum, atq́ obtemperandum eſt; nam quoniam uſu oculum quendam conſecuti ſunt, principia facilè cernunt*, Et hic eſt ille *mentis oculus, qui tunc ſanè acutè incipit cernere, cum primum corporis oculus defloreſcit.* Unde *Theophraſtus moriens, accuſaſſe naturam dicitur, quod cervis & cornicibus vitam diuturnam, quorum id nihil intereſſet, hominibus, quorum id maximè interfuiſſet, tam exiguam vitam dediſſet: quorum, ſi ætas potuiſſet eſſe longinquior, futurum fuiſſe, ut omnibus perfectis artibus, omni doctrinâ, hominum vita erudiretur. querebatur igitur ſe tum, cum illa videre cepiſſet, extingui;* paucis his verbis multa dicens: *nos verò, cum vivere incipimus, tum morimur.* Sic meſpila non ante eſui ſunt, non ante matura, quam cum penè computruerunt. Commodùm etiã huc transferri poſſunt quæ Accius ad Pacuvium: *quod in pomis eſt, inquit, eſſe aiunt in ingeniis: quæ dura & acerba naſcuntur, poſt fiunt mitia & iucunda. Sed quæ gignuntur ſtatim vieta & mollia, atq́ in principio ſunt vivida, non matura mox fiunt, ſed putria. Relinquendum igitur viſum eſt in ingenio, quod dies atq́ ætas mitificet.*

[Margin notes: Plato l. 2. de LL. — Cic. in Cat. mai. — l. 4. Ep. fam. 4. — Laërt. in Bion. — Apul. 5. metam. — Ariſtot. lib. 6. Ethic. c.12. — Plato in ſympoſ. — Cic. lib. 3. Thuſcul. — Laërt. vit. Theophr. — Gell. l. 13. c. 2.]

LXXVII.

SIC RECTIOR.

Le trop d'vn vif eſprit reſſemble à la ramure
Inutile en ce bois qui ſe peut esbrancher,
Mais comme impoſſible eſt de bonne l'embrancher;
Ainſi ne donne l'art ce que nie nature.

Q*Vadam non niſi melioribus innaſcuntur ingeniis, ſicut valida arbuſta & læta quamvis neglecta tellus creat & alia; fœcundi ſoli ſylva eſt. Itaq; tibi ſæpe bonam indolem in malis quoq; tuis oſtendam, ſed non ideò vitia non ſunt, ſi naturæ melioris indicia ſunt*, inquit Philoſophus Aulicus: unde non malè Orator *vult eſſe in adoleſcente unde aliquid amputet*: peſſimè Phœdræ Lena, cuius hæc ad Hippolytum verba ſunt: Senec. 2. ... Ibid. Cic. li. 1. de Or.

Quæcunq; lætis tenera luxuriat ſatis
Arborq; celſo vertice evincit nemus,
Quam non maligna cædit aut reſecat manus.
Ingenia melius recta ſe in laudes ferunt
Si nobilem animum vegeta libertas alit. Senec. Hippol.

Adeò maleſuada illa impotentiam ac licentiam libertatis nomine inſinuat, quam tu non exaudi:

Nam deteriores omnes ſumus licentiâ. Terent. Heaut. act. 3. ſc. 1.
Quem non corrumpit pubes effrena? novaq;
Libertas properata togæ? ceu neſcia falcis
Sylva comas tollit fructumq; expirat in umbras. Stat. 5. ſylv. 2.

Arctiore diſciplinâ minor ætas ad probitatem iuſtitiamq; formetur, quæ niſi in metu cohibeatur, licentia pariet audaciam, quæ ad omne flagitium & facinus evadet. Lactant. c. 19. de verò cultu.

Quare paulatim

Ramos compeſce fluentes Virg. 2. Georg.

imitatus bonos Agricolas, quorum alius,

ne gravidis procumbat culmus ariſtis,
Luxuriam ſegetum tenerâ depaſcit in herbâ, Id. lib. 1. Geog.

alius *arbores circumcidit ne proceritatem rami premant: omnia* enim *celerius adoleſcunt ſtolonibus ablatis, unamq; in ſtirpem redactis alimentis*. Hanc eandem rem paulo clementius tetigit Ethicus: *Quemadmodum*, inquit, *agriculturæ inexpertus, regionem quam denſis cernit obſitam virgultis plantisq; ſylveſtribus incultam, feris refertam, fluminibus ac fontibus variis irriguam, cœnoq; plurimo quoquò verſum inviam, floccipendit, rei verò ruſticæ gnarus hæc omnia fertilitatis indicia eſſe cognoſcit, terræq; ubertatem hinc diſcernit: ita & abſurda, prava ac importuna magnæ aliquando producunt naturæ, quæ nos confeſtim, quandoquidem aſperitatem ac ſtimulos haud ferre poſſumus, præcîdi penitusq; eradicari oportere arbitramur. At optimus ille iudex utile ac generoſum ex his diſcernens, ætatem horamq; rationis & virtutis cooperatricem, quâ naturâ fructum debitum & opportunum ferat, benignè præſtolatur.* Senec. 2. clem. c ult. Plin. l. 17. c. 15. Plutarch. de ſerâ num. vindict.

Claud. 4. conſ. Hon.

CASUS ARTESQUE DOCET.

Peres, qui deſirez d'auoir ſages enfans,
Enſuiuez ce Daulphin: Par exemple & par crainte
Frayez leur le chemin d'vne vertu non feinte,
Afin que leur bonheur bienheure vos vieux ans.

D*Elphinos parvos ſemper aliquis grandior comitatur ut cuſtos.* Idem affirmans Polyhiſtor, *ſi quando*, inquit, *laſciviunt novi fœtus, à maioribus datur adultior gregi cuſtos, quo magiſtro eludere impetus incurſantium belluarum addiſcant.* Ex quo hoc extruo dogma, *longum iter eſſe per præcepta, breve & efficax per exempla. Plato & Ariſtoteles & omnis ſapientium turba plus ex moribus, quam ex verbis Socratis traxit. Metrodorum & Polyænum magnos viros non ſchola Epicuri, ſed contubernium fecit. Neq; verò ut exeſi arborum vetuſtate marceſcentium trunci ſtirpium proximè ſatarum incrementa prohibent: ita quoq; adoleſcentium incrementa ſupprimere decet, verum candidè illos ſuſcipere & ſemet illis facilem præbere, neq; etiam admonitionibus tantum, verum & conſiliis illos iuvare.* Ita, de ſe civibusq; ſuis ait Plinius junior, *erat antiquitus inſtitutum ut à maioribus natu non auribus modò, verum etiam oculis diſceremus, quæ facienda mox ipſi, ac per vices quasdam tradenda minoribus haberemus. Inde adoleſcentuli ſtatim Caſtrenſib. ſtipendiis imbuebantur, ut imperare parendo aſſueſcerent: inde honores petituri aſſiſtebant curiæ foribus & conſilii publici ſpectatores antequam conſortes erant. Suus cuiq; parens pro magiſtro, aut cui parens non erat, maximus quisq; & vetuſtiſſimus pro parente; omnem deniq; ſenatorium morem, quod fideliſſimum præcipiendi genus, exemplis docebantur. Maiores natu in conviviis ab tibias egregia ſuperiorum opera carmine comprehenſa pangebant, quo ad ea imitanda juventutem alacriorem redderent. Quid hoc ſplendidius, quid etiam utilius certamine? pubertas canis ſuum honorem reddebat; defuncta virium curſu ætas ingredientes actuoſam vitam favoris nutrimentis proſequebatur. Quas Athenas, quam ſcholam, quæ alienigena ſtudia huic domeſticæ diſciplinæ prætulerim? Inde oriebantur* Camilli, Scipiones, Fabricii, Marcelli, Fabii &c. *Pater igitur filio ea exponens quæ ex uſu futura ſunt, quonam pacto non plurimum efficiet?* contrà *quo pacto vel liberè vel fideliter vel confidenter, regis, patris, amici more præceperint ij, qui & imperij maieſtate carent, & affectione, vi naturalis amoris univerſas alias ſuperante, & amicitiâ, fiduciam augente?* Adde quod rarò ingenui Doctores iſti mercenarii. *Apud Lacedæmonios patrum ad convivia pueri quoq;, ſicut ad ludum temperantiæ ducti, ventitabant: ibi ſermones de republ. excipiebant, Doctores conſpiciebant ingenuos.*

Plin. l. 9. c. 8.
Solin c. 18.
Senec. Ep. 6.
Plutar. num Seni ger. reſp.
Lib. 8. Ep. 14.
Val. Max. lib. 2. c. 1.
Manuel Imp. præf. ad fil.
Ibid paulò poſt.
Plutarch. Lycurg.

Chriſta factis & cæde docebat
Natorum armigeram pugnas tractare cohortem. Sil. It. lib. 7.

Sed non patiuntur me tenuioribus exemplis inſiſtere fortiſſimi Duces. *Africanus rudimenta militiæ ſub patre toleravit, Hannibal puer in tentoria Hiſpana ſucceſſit, Philippæa caſtra Alexander nondum Magnus implevit*, Adeò meritò Rex *Agaſicles admiranti cuidam, quod, cùm magnâ diſcendi teneretur cupiditate, Philophane Doctore non uteretur: eorum, inquit, me diſcipulum eſſe oportet, quorum etiam ſum filius.*

Pacatus Paneg.
Plut. apoph. Lac.

Ovid.l.8.metam.

PRÆTENTAT VIRES.

Vous qui vous engagez en carriere trop large,
De ceſt' aigle prenez un bon enſeignement.
Il vaut mieux tout quitter, qu'apres honteuſement
Succomber ſoubs le faix d'vne trop grande charge.

Metiri ſe quemq; ſuo modulo ac pede verum eſt, Horat.lib.1.Ep.7
Ad quas igitur res aptiſſimi erimus, in his potiſſimum elaborabimus. Quæ deliberatio eſt omnium difficilima. Ineunte enim adoleſcentiâ, cum eſt maxima imbecillitas judicii, tunc id ſibi quisq; genus ætatis degendæ conſtituit, quod maximè adamavit. Itaq; ante implicatur aliquo certo genere, curſuq; vivendi, quam potuit, quod optimum eſſet, iudicare. Cic. 1. offic. Ibid. Quare ne impingatur, *ante omnia neceſſe eſt, ſeipſum æſtimare, quia ferè plus nobis videmur poſſe, quam poſſumus. Alius eloquentiæ fiduciâ prolabitur, alius patrimonio ſuo plus imperavit, quam ferre poßit: alius infirmum corpus laborioſo oppreßit officio: quorundam parum idonea eſt verecundia rebus civilibus, quæ firmam frontem deſiderant: quorundam contumacia non facit ad aulam &c.* Senec. c.4. de tranq. ani. *Suum quisq; noſcat ingenium, acremq; ſe & vitiorum & bonorum ſuorum judicem præbeat, ne ſcenici plus, quam nos, videantur habere prudentiæ: illi enim non optimas, ſed ſibi accõmodatißimas fabulas eligunt.* Cic. ibid. *Aeſtimanda ſunt deinde ipſa quæ aggredimur, & vires noſtræ cum rebus, quas tentaturi ſumus, comparandæ. Debet enim ſemper plus eſſe virium in latore, quam in onere. Neceſſe eſt opprimant onera, quæ ferente maiora ſunt.* Senec. c.5. de tranq. *Sed & ſi quam perſonam, quæ vires tuas ſuperat, indueris, tum eam indecorè geres; tum eam, quàm ſuſtinere poſſes, negliges.* Epict. c. 59. Itaq; *magis nullius intereſt, quam tuâ, non imponi cervicibus tuis onus, ſub quo concidas.* Liv. lib. 24. c. 8. Rem in pauca coniicit Plutarchus: *non quidvis*, inquit, *unicuiq; convenit, ſed oportet ſententiæ Apollineæ morigerum, ſeipſum agnoſcere, deinde unum aliquod aptum ingenio ſuo ſtudium ſequi, non aliud aliàs vitæ genus æmulando, diſtrahere naturam.* Stob. ſerm. 19. In pauciſſima Poëta:

Qui ſua metitur pondera, ferre poteſt. Martial. lib. 12. Ep. 98.

Faciunt hoc aquilæ, quippe *quæ capta non protinus ferunt, ſed cum corripuerint & ſuſtulerint, deponunt, expertæq; iam pondus requieſcunt.* Ariſtoteles lib. 9. hiſt. an. c. 32. Plin. l. 10. c. 3. *Opus eſt enim ad notitiam ſui experimento; quid quisq; poſſet, niſi tentando, non didicit.* Senec. c. 4. de pv.

NON OMNIA POSSUMUS OMNES.

Vne clef ne peut pas ouurir toute ſerrure:
Auſſi tous les humains divers ſont en humeur,
L'un profond en conſeil, l'autre bon orateur:
Ainſi l'a voulu Dieu, ainſi le veut Nature.

PRoverbialis eſt hæc ſententia, quâ vix tritiorem aliam invenias, tantus heic autorum conſenſus. *Vt enim in corporibus* (ſuppeditabit hoc nobis oratorum princeps) *magnæ diſsimilitudines ſunt, alios enim videmus velocitate ad curſum, alios viribus ad luctandum valere, itemq́ in formis aliis dignitatem ineſſe, aliis venuſtatem: ſic in animis exiſtunt etiam maiores varietates. Vtiq́ alius alio ingenioſior eſt: nec omnes per omnia, ſed certi per certa vel meliores vel deteriores inveniuntur.* Cic. 1. off. Senec. Ep. 94. l. 1. § 5. C. de vet. iur. enucl.

Mortalibus ex quo
Tellus cepta coli, nunquam ſincera bonorum
Sors ulli conceſſa viro. Claudian. pan. 1. in Stilic.

Nihil ſimplici in genere omnibus ex partibus perfectum natura expolivit. Itaq́ tanquam cæteris non ſit habitura quod largiatur, ſi uni cuncta conceſſerit, aliud alii commodi aliquo adiuncto incommodo muneratur. Magna quoq́ ingenia quando plus, quam in uno eminuerunt opere? Virgilium illa felicitas ingenii in oratione ſolutâ reliquit. Ciceronem eloquentia ſua in carminibus deſtituit. Orationes Salluſtii in honorem hiſtoriarum leguntur. Eloquentiſsimi viri Platonis oratio, quæ pro Socrate ſcripta eſt, nec patrono nec reo digna eſt. Cic. lib. 2. de Invent. Senec. proœm. lib. 3. controv.

Quare quia *non poſſumus omnia per nos agere, quandoquidem alius in aliâ eſt re magis utilis, idcircò amicitiæ comparantur, ut commune commodum mutuis officiis gubernetur.* Cic. pro S. Roſc. Amer.

Sed & eadem de causâ, *quemq́ cuiq́ functioni pro indole ſuâ admovere decet, & ſuum cuiq́ honorem tribuere. Habet enim & Aſinus ſuum uſum, ſed non tantum quantum bos. Habet canis, ſed non quantum famulus. Habet famulus, ſed non quantum cives. Et hi, ſed non quantum magiſtratus. Non ergò eò quod alia præſtantiora ſint, ea contemnenda ſunt, quæ ſuum uſum præſtant.* Plutarch. in pol. Arrian. Epict. lib. 2. c. 23.

SUNT MALA MIXTA BONIS.

Icy bas n'y a point de bonté ſans malice,
Ainſi qu'une grenade, honneur des beaux iardins,
Ne laiſſe pas d'auoir de vicieux pepins:
Perſonne auſſi ne vit en ce monde ſans vice.

CRates Thebanus *dicebat, poſſibile non eſſe inveniri, qui lapſus non ſit, ſed veluti in malo Punico granum etiam aliquod putridum eſſe.* quod non ſolum publicè verum eſt: *Etenim nullus eſt locus uſquam definitus, in quo omnes aut improbi gignantur, aut probi:* ſed & privatim *nemo noſtrûm non peccat; homines ſumus non dij: & verò penitus in nullo peccare divinitatis magis quam mortalitatis eſt. Vbi enim iſtum invenies quem tot ſæculis quærimus? pro optimo eſt minimè malus.* Quo tendunt illa Horatii: Laert. in vitâ eius Stob. ſerm. 85. Petron. ſat. l. 2. §. 14. C. de vet. iur. enucl. Senec. de tranq. anim. c 7.

Nam vitiis nemo ſine naſcitur, optimus ille eſt, Horat. lib. 1. ſat. 3

Qui minimis urgetur: *Propemodum univerſi, qui propter virtutem in admiratione ſunt, non abſtinuerunt ab omnibus quæ vitare debebant: his enim hoc, iſtis illud, omnibus autem omninò aliquid accidit, ut univerſi agnoſcerent, ſeſe homines eſſe. Poſtremo adhuc nemo extitit cuius virtutes nullo vitiorum confinio læderentur. Peccavimus omnes alii gravia, alii leviora, alii ex deſtinato, alii forte impulſi, aut alienâ nequitiâ ablati, alii in bonis conſiliis parum fortiter ſtetimus, & innocentiam inviti ac renitentes perdidimus: nec delinquimus tantum, ſed uſq; ad extremum ævi delinquimus.* Etiamſi quis tam benè purgavit animum, ut nihil obturbare eum amplius poſſit ac fallere, ad innocentiam tamen peccando pervenit. *Quotusquisq; ex quæſtoribus eſt, qui non eâ ipsâ lege teneatur quâ quærit? quotusquisq; accuſator vacat culpâ? Et neſcio an nemo ad dandam veniam difficilior ſit, quam qui illam petere ſæpius meruit.* Quamobrem *præſtaret in noſtra nos mala potius, quam proximorum intentos eſſe.* Jam verò *acutè aliorum vitia cernimus, in noſtris nec oculum habemus nec aurem:* contrà *quæ in aliis eximia ſunt, plerunq; non agnoſcimus: at multa, à quibus abſumus, nobis ipſi vindicamus.* Quapropter *hoc amplectendum potius, ut dimiſſâ curioſitate inquirendi in delicta fratrum, propria examinemus mala,* & *quoniam vivitur non cum perfectis hominibus, pleneq; ſapientibus, ſed cum iis, in quibus præclarè agitur, ſi inſunt ſimulacra virtutis, etiam hoc intelligendum puto, neminem omninò eſſe negligendum, in quo aliqua ſignificatio virtutis appareat,* quandoquidem *nemo bonorum prorſus omnium exſors eſt.* Manuel. Imp. or. 6. Plin. pan. Senec. li 1. clem. c. 6. Man. Imp. or. 6. Ibid. Ib. Cic. lib. 1. off. Man. Imp. præf. reg educ.

LXXXII.

QUI NUNQUAM SIC, NUNQUAM MELIUS.

Le chef d'œuure ne va auant l'apprentiſſage,
Il eſt donné à tous, d'aſpirer au haut bout,
Mais ne faut perdre coeur, s'il ne vient tout à coup,
Car une heure ou un iour ne fait pas l'homme ſage.

Vix quiſpiam tranſit in bonum niſi ex malo: Pub. Syrus.
nam illud ſemper factum eſt, nullum ſine veniâ placuit ingenium. Da Senec. Ep. 114.
mihi quemcunq; vis magni nominis virum: dicam quid illi ætas ſua ignoverit, quid in illo ſciens diſsimulaverit; multos dabo quibus vitia non nocuerint, quosdam quibus profuerint. Siquidem haud mediocriter magnæ aliquando exorbitant naturæ, ob ſubtilemq; ingeniorum vehementiam efficaciamq; quieſcere non valent, ſed in ſalo fluctuant, antequam ad ſtabiles ſedatosq; perveniant mores. (Plutar de ſerâ num. vindict.) Adeò *nulla res conſummata eſt, dum incipit, & in omni alio negotio longè ſemper à perfecto fuére principia.* (Senec lib. 6. nat. quæſt. c. 5.) Quilibet ſanè noſtrûm

Editus in lucem iacuit ſine viribus infans. Ovid. li. 15. met.
Mox quadrupes rituq; tulit ſua membra ferarum,
Paulatimq; tremens & nondum poplite firmo
Conſtitit, adiutisq; aliquo conamine nervis.
Inde valens veloxq; fuit &c.

Propius hæc retexunt illa Quintiliani: *Eſt etiam* (inquit) *ſua ſtudiis infantia. nam ut corporum mox etiam fortiſsimorum educatio à lacte cuiusq; initium duxit: ita futurus eloquentiſsimus edidit aliquando vagitum.* (Quint. 1. Inſt. 1.) *Neq; eſt ulla diſciplina, in quâ non peccando diſcatur. Nam ubi quid perperam adminiſtratum ceſſerit improſperè, vitatur quod fefellerat.* (Columel. l. 1. de re ruſt. c. 1.) *Quamobrem de nullis omninò deſperandum, niſi qui magnâ quadam inſaniâ de ſeipſis deſperarunt.* (Man. Imp. or. 6.) Nec tamen interim *differendum eſt* Tyrocinium *in ſenectutem, nam quotidiè metus creſcit, maiusq; fit ſemper quod auſuri ſumus, & dum deliberamus, quando incipiendum ſit, incipere iam ſerum eſt: quare fructum ſtudiorum iam viridem & dulcem promi decet, dum & venia & ſpes eſt, & paratus favor, & audere non dedecet, & ſi quid deſit operi, ſupplet ætas, & ſi qua ſunt dicta iuveniliter, pro indole accipiuntur.* (Quint. l. 12. Inſt. c. 6.)

DUM FAVERIT ILLE.

Vn doux Zephire ſert à la barque d'auance:
Ainſi eſt aux ſubiects du Prince la faueur,
Qui de ce nouueau feu leur reſchauffant le cœur
Ne deſirent rien plus que la douce preſence.

VT navem ventus ſecundus, ita favor ingenia movet ac promovet. Quod verſus illi Naſoniani ſuggerunt:

Excipe pacato Cæſar Germanice vultu Ovid. li. 1. Faſt.
Hoc opus, & timidæ dirige navis iter.
Da mihi te placidum: dederis in carmina vires,
Ingenium vultu ſtatq; caditq; tuo.
Pagina iudicium docti ſubitura movetur
Principis, ut Clario miſſa legenda Deo.

Adſtipulatur Jamblichus, qui, *Omne honoratum*, inquit, *augetur, contemptum imminuitur. Et hoc ſignum eſt clariſſimum Imperii benè adminiſtrati. Promovet enim ſubditos ad honeſta ſtudia, & convenientem ſingulis dignitatem attribuit, atq; civitates optimis ſtudiis implet.* Stobæ. ſer. 44. Exempla paſſim obvia ſunt. Conſtat *artificiis multis Alexandri M. ſæculum, clarisq; felix ingeniis fuiſſe, ut quibus teſtem contigerit arbitrumq; nanciſci, cum acri ad æſtimanda artium ſpecimina iudicio, tum verò ſuppeditantibus opibus ad maxima quæq; opera pretia autoribus ipſis perſolvenda.* Plutar. lib. 2. de Alex. virt. *Vt enim fruges* (addit idem autor) *aeris temperie liquidioriq; cœlo exuberant: haud ſecius bonæ artes eximiaq; ingenia benignitate, honorificentiâ, humanitateq; regiâ evocantur, contraq; invidiâ, ſordibus, moroſitate eorum, qui rerum potiuntur, reſtinguuntur & langueſcunt.* Ibid. *Neq; enim cuiquam tam clarum ſtatim ingenium eſt, ut poſſit emergere, niſi illi materia, occaſio, fautor etiam commendatorq; contingat:* Plin. li. 6. Ep. 23. *at verò ut corpora lentè augeſcunt, citò extinguuntur: ſic ingenia ſtudiaq; oppreſſeris facilius, quam revocaveris.* Tacit. Agr. c. 3. Producam aliud recentius exemplum: *Temporibus Auguſti dicendis*, inquit annalium concinnator *non defuére decora ingenia*: Id lib. 1. ann. cap. 1. eiusve rei cauſam è Tranquillo arceſſam: quia, inquit ille, *ingenia ſeculi ſui omnibus modis fovit: recitantes & benignè & patienter audivit: nec tantum carmina & hiſtorias, ſed & orationes & dialogos:* Sueton. Aug. c. 89. quod dubio procul optimus ille principum fecit eadem conſideratione quâ C. Cæſar Caligula *Titi Labieni, Cordi Cremutii, Caſſii Severi ſcripta SCtis abolita requiri, & eſſe in manibus lectitariq; permiſit, quando maximè ſuâ intereſſet, ut facta quæq; poſteris traderentur.* Id Calig. c. 16.

LXXXIV.

IRREVOCABILIS.

Le caillou desbandé de ce chanure fliſquant
Ne ſe peut rattraper: de meſme la parole
Eſchappe ſe perd, & loin de nous s'enuole,
De penſer auant dire vn chacun enſeignant,

Ontemplator benè, priusquam mandes, quæ fieri velis; ſic fiet, ut ſemper prudenter iubeas, quæ fas eſt. Lubricum enim eſt inſtrumentum linguæ, maximumq́ʒ affert negligentibus periculum. Agapet. Paræn. ad Imp. Iuſtinia.

Nec durus ulli emiſſus è manu lapis, Menander.
Neq́ʒ ſermo linguâ facilè compeſci poteſt.

Nam *ſemel emiſſum volat irrevocabile verbum.* Horat. l. 1. Ep. 18. Præcipuè verò *laturum ſententiam diu multumq́ʒ cunctari oportet, nec præcipiti ſtudio, ubi irrevocabile factum eſt, agitari.* Ammian. Marc. lib. 29. *Etenim & decet & expedit, Regum de iure decreta eſſe immutabilia, ut probatas leges.* Iſocr. ad Nicocl. Quam turpe in duce *quæ iuſſerat, vetare, quæ vetuerat, iubere:* Tacit. 3. hiſt. 73. Contrà quam pulcrum, ſi idem ipſi quod Theodoſio dici poſſit: *Nihil ita labris primoribus polliceris, quin promiſſo fidem ſubdas, & verba re ſancias. nemo iam beneficia, quæ dederis, ab eo credit tempore computanda, quo dederis: quia tam ſunt certa, quæ ſpondes, ut tum videantur accepta, cum ſpondes.* Latin. Pacat. paneg. Quam denique egregia illa, quæ de ſe profert, æternâ laude digniſſimus Imperator Fridericus I. Legatis Urbis Romæ jusjurandum à ſeſe petentibus ita reſpondens:

Regem iurare minori
Turpe reor. nudo ius & reverentia verbo Guntherus l. 3.
Regis ineſſe ſolet, quovis iuramine maior,
Non decet in labiis verſari lubrica Regis,
Non decet ore ſacro mendacia cudere Regem,
Sancta & plena ſuo ſunt Regia pondere verba,
Dicta ſemel nullum patiuntur iure recurſum.

Videtis, quam *principem ſtudium veritatis ornet? Ac navium quidem robur in carinâ conſiſtit; ædium in fundamento: eius autem, cui perpetuò curæ eſt populorum & urbium ſalus, in hoc, ut quidquid annuerit capite, vel ipſis ſervetur hoſtibus.* Manuel Educ. reg. c. 22. Quæ poſteriora redolere videntur illa Jovis Homerici verba ad Thetin:

Non enim meum irrevocabile iterum neq́ʒ doloſum Hom. Iliad α.
Neq́ʒ imperfectum, quodcunq́ʒ capite annuam.

Hunc imitare, teque ſic imitandum exhibe reliquis, quisquis legiſti Salomonium illud: *Iuſtitiâ firmari ſolium:* Prov. c. 16. v. 12. Quandoquidem *fundamentum iuſtitiæ eſt fides, id eſt, dictorum conventorum conſtantia & veritas.* Cic. 1. off. *Nec enim ulla res vehementius remp. continet:* Id. 2. off. unde *ſupremum humanarum rerum vinculum* appellatur. Quint. decl. 343. Contrà ubicunq; hæc exulat, ibi *Inſtabile regnum eſt.* Senec. in Thyeſte. Siquidem hoc dictat jus illud primævum: *Non ſervanti fidem non eſſe ſervandam fidem*, de quo conſulendi JCti. In c. fruſtrà de Reg. Jur. in 6.

LXXXV.

Sil. Ital. l. 15.

NEC FERRO VINCERE NEC AURO.

Ni l'or, le feu, le fer regnans de toute part
Ne pourront ſeparer cette foy mutuelle:
Cette-cy eſt des Loix la plus ſeure tutelle.
Aimons la, ſuiuons la, comme vn riche eſtendart:

D*Extra in fide porrigitur*: ſed & *dextras hoſpitii inſigne* fuiſſe legi- Plin. l. 11. Nat.
mus. Hinc vulgò pro fidei ſymbolo duas invicem ſtipulantes hiſt. c. 44.
manus pingunt: quibus uſus omnium ſæculorum memoriâ cele- Tacit. 1. Hiſt. 54.
brandus Heros, *Caſimirus Palatinus*, additâ hac Epigraphe: *Conſtan-*
ter & ſincerè. Nos noſtram à *Silii Italici* lib. 15. mutuati ſumus, cuius
ſumma in idem recidit, quod ait Seneca: *Fides ſanctiſſimum humani* Ep. 88.
pectoris bonum eſt, nullâ neceſſitate ad fallendum cogitur, nullo corrumpitur
præmio: ure, inquit, cæde, occide, non prodam. Ante omnia itaq; *grave eſt* lib. 1. ff. de pec.
fidem fallere & imitari Parthos apud quos *fides dictis promiſſisq; nulla, niſi* conſtit.
quatenus expediebat. Quanto laudatiores Romani quib. *ſumma fœderũ* Iuſtin. l. 41. pr.
religio erat, ſumma fidei. Non exaggerabo hæc pluribus exemplis, Flor. lib. 2. c. 6.
nec Regulos, aliosq; infinitos laudabo, contentus unâ Voculæ vo-
culâ, *Tolerant*, inquit ille, *cum maximè inopiam obſidiumq; apud Vetera* Tac. lib. 4. hiſt.
legiones, nec terrore aut promiſſis demoventur. Similes apud notæ melio- c. 58.
ris Oratorem Athenienſes olim fuiſſe dicuntur: *qui nec auro, nec ar-* Ariſtid. Pana-
gento, nec ferro, nec re deniq; ullâ vinci potuerunt. Et hæc eſt illa virtus, then.
quæ Stiliconem

docuit nullo liveſcere fuco,
Nunquam falſa loqui, nunquam promiſſa morari, Claud. pan. 2. in Stilicon.
Inviſos odiſſe palàm, non virus in alto
Condere, non lætam ſpeciem prætendere fraudi,
Sed certum mentiq; parem componere vultum:
Occultè ſævire vetat, prodeſſe remittit.
Hæc & amicitias longo poſt tempore firmat,
Manſuroq; adamante ligat, nec mobile mutat
Ingenium parvo ſtrepitu, nec vincula noxæ
Diſſolvi patitur, nec faſtidire priorem
Allicitur veniente novo: benefacta tenere,
Reſpuere offenſas facilis, pariterq; minoris
Officii magniq; memor ſuperare laborat:
Vtq; hoſtes armis, meritis ſic vincit amicos.
Hæc fovet abſentes, hæc longè ſola remotis
Conſulit, hæc nullis avidam rumoribus aurem
Pandit, & ignarum nunquam læſura clientem
Inſidioſa tuos alienant murmura ſenſûs,
Non vivis annexus amor meminiſſe ſepultos
Deſinit; in prolem tranſcurrit gratia patrum.

POTIUS CESSERO VITA.

Je garderay fidele à l'esgal de ma vie
Ce que i'ay vne fois à mon Maiſtre promis,
N'abandonnant pour rien le lieu qu'il m'a commis.
La vie & point la foy me peut eſtre rauie.

EXempla Caninæ fidelitatis, in pueros notæ, referre ſupervacuum eſt, nec patitur anguſtus iſte circus, cui me incluſi. Ad rem ipſam accedo, viroſque ſtrenuos vitâ potius, quam fide, locove ſibi concredito cedere dico. Producendi verò ante omnes D illi Spartani ad Thermopylas contrà decies centena millia Perſarum pugnando occumbentes, ſub Leonidâ duce: *quorum virtutibus quis non in admjrationem rapiatur? Qui unâ mente ſtationem à Graciâ ſibi attributam non deſerendam eſſe ſtatuerunt, animaſq; ſuas profusè libertati Gracia totius impenderunt, & honeſtè vitam amittere, quam turpiter retinere, conſultius iudicarunt.* Addendi forent incolæ Celænarum, modò perſtitiſſent in verbis ſuis, Alexandro M. deditionem poſtulanti, redditis: *ſe ſcire inexpugnabiles eſſe, ad ultimum pro fide morituros.* Maior perſeverantia Athenienſibus illis, qui cum Macedonibus *pralio commiſſo, adverſis vulneribus omnes loca, qua tuenda à Ducibus acceperant, morientes corporibus texerunt*: eâdem *ſanctitate diſciplina, quâ fidem ſocialem usq; ad perniciem ſuam coluerunt* Saguntini. Sic milites Romani, qui in veteribus caſtris, in verba Veſpaſiani à Civili adigendi, *eſſe ſibi Vitellium principem* reſpondebant, *pro quo fidem & arma uſq; ad ſupremum ſpiritum retenturos*. Germanicus etiam *moriturum potius quam fidem exueret* clamitabat. *Caſſ. Scava Centurio* C. Julii Cæſaris, *excuſſo oculo, transfixus femore & humero, centum & viginti ictibus ſcuto perforato, cuſtodiam porta commiſſi caſtelli retinuit.* Qui plura deſiderat, Voculam audiat, fugam ſuadentibus ediſſerentem, *quoties Romana Legiones perire praoptaverint, ne loco pellerentur*, quoties *ſocii exſcindi urbes ſuas, ſeq; cum coniugibus ac liberis cremari pertulerint: neq; aliud pretium exitus* (additur ab eodem) *quam fides famaq;.* Non te dimittam, Lector, ſine corollario, quo inſtruaris utcunque, quî ad hanc tibi fidem obligaveris homines: ab Hiſtorico Patavino illud inſinuatur: *Nec tamen is terror,* inquit, *cum omnia bello flagrarent,* Hannibale populationibus Italiam pervagante, *fide ſocios demovit; videlicet, quia juſto & moderato regebantur Imperio: nec abnuebant, quod unum vinculum fidei eſt, melioribus parére.* Unde patet, quam verè dixerit pars melior Senatus Romani de Privernatibus: *nunquam eo loco, ubi ſervitutem eſſe velint, fidem ſperandam eſſe.* Nimirum: *vult ſibi quisq; credi; & habita fides, ipſam plerumq; obligat fidem.*

Vide Plin. lib. 8. Nat. c. 40. & Ælian lib 7 de anim. c. 13. & 27.

Diod. Sicul lib. 11. c. 11.

Curt. lib. 3. pr.

Iuſtin. lib. 9.

Liv. lib. 21. c. 7.

Tac. li. 4. hiſt. c. 21

Idem. 1. ann. c. 35.

Sueton. C. Iul. Cæſ. c 68.

Tacit. l. 4. hiſt. c. 58.

Liv. lib. 22. c. 13.

Id. lib. 8. c. 21.

Id. cap. 22. lib. 22.

LXXXVII.

NON HABET FUNDUM.

Ayant ſondé, pouſſé jusques au plus profond,
Lecteur, veux tu ſçauoir, que ce peut eſtre l'homme?
Rien que plis, & replis, & pour te dire en ſomme,
Vn Dædale en contours, un abysme ſans fond.

TV quicunq; es, qui ſceptra tenes,
Licet omne tuâ vulgus in aula, Senec. Herc. Oeteo.
Centum pariter limina pulſet,
Cum tot populis ſtipatus eas,
In tot populis vix una fides.

Pravum eſt cor hominis, & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? inquit ipſa veritas. Iерem. 17. v. 9. Theſeus hoc plus vice ſimplici expertus; unde nata ipſius hæc querela:

O vita fallax abditos ſenſus geris,
Animiq; pulcram turpibus faciem induis, Senec. Hippol.
Pudor impudentem celat, audacem quies,
Pietas nefandum, vera fallaces probant,
Simulantq; molles dura: & ferè
Homo ſemper in os fert aliud, aliud cogitat. Publ. Syrus.

Cum igitur in animis hominum tantæ latebræ ſint, & tanti receſſus, adeoq; Cic. ꝓ M. Marc. tantus hodie ſit occurſus illorum, qui, *ut veſtitum, ſic ſententiam aliam domeſticam, aliam forenſem* habeant, Cic. lib. 4. de fin.

Prudente diffidentiâ Eurip. Helenâ.
Haud alia res utilior eſt mortalibus.

Summa tua virtus, monuit fratrem frater, *eoſdem homines & ſimulare tibi eſſe amicos, & invidere coget: quamobrem* ἐπιχάρμειον *illud teneto: nervos atq; artus eſſe ſapientiæ, non temerè credere.* Cic. lib. de petit. conſ. ad Tullium fratr. Id idem Tyronem ſuum ſortitum provinciam præmonuit alius, ſcribens: *plurimum tibi credas, nec cuiquam ſatis fidas, deinde ſcias, ſi quis forte te, quod abominor, fallat, paratam ultionem: quâ tamen ne ſit opus, etiam atq; etiam attende. Neq; enim tam jucundum eſt, vindicari, quam decipi miſerum.* Plin. lib. 6. Ep. 22. Et ſemper *melius eſt, providere, quam pœnitere, & improbis non credere, cordatius eſt, quam ubi eis credideris, eoſdem incuſare.* Dionyſ. lib. 11. antiq. Rom. *Turpiſſimam aiebat Fabius imperatori excuſationem eſſe, Non putavi. Ego turpiſſimam homini puto. Omnia puta, expecta: & in bonis moribus aliquid exiſtet aſperius. Fert humana natura infidos animos, fert ingratos, fert cupidos, fert impios. Cum de moribus unius iudicabis, de publicis cogita. Vbi maximè gaudebis, maximè metues. Vbi tranquilla tibi omnia videntur, ibi nocitura non deſunt, ſed quieſcunt.* Senec. l. 2. de irâ c. 31.

Verbum non amplius addo: Citius enim charta, quam authoritates defecerint. Sed & hæc uſu quotidiano diſcuntur, & ego iam modò recens ſum ab hac experientiâ.

Gunther. lib. 4.

OCULATA FIDES.

La prudence & la foy de pair s'accompagnant,
Repreſentées ſont par ceſt Hierogliphique,
(Lettre cache-ſecret du peuple Memphitique)
Pour dire, qu'auant croire il te faut voir comment.

HOmines amplius oculis quam auribus credunt, cum magis veritas oculatâ fide, quam per aures, animis hominum infigatur. Acrior enim eſt oculorum, quam aurium ſenſus. Ideoq; Lyricus *oculos fideles*, contrà *aures infideles* Hiſtoricorum primus appellat. Rationem eius reddit phyſicus, *quod viſus per ſe, auditus verò per accidens conducit.* Hinc intelligitur Hieroglyphica illa Comici locutio: *Oculatæ noſtræ ſunt manus, credunt quod vident.* quod paulò clarius alibi: *Manus vetant, priusquam penes ſeſe habeant, quidquam credere.* Et inde derivatur illud *oculatâ die emere*, pro, præſenti pecuniâ, cui contrarium hoc eiuſdem: *emere cæcâ die*, quando differtur in diem ſolutio, id quod *credere* ſeu *fidem ſequi* ſchola noſtra vocat. Sed ad rem: quam explanat effatum illud ad Imperatorem directum: *Optimè reges imperium tuum, ſi omnia des operam perſpicere, nec quidquam negligere. Etenim homines ſe mutuo accuſant: aliqui compoſitò falſis criminibus: alii vera incuſantes. Contrà aliqui laudant, aliqui, ut res eſt, teſtantes, nonnulli veritate neglectâ gratificantes. Optimum igitur fuerit, ut ſive privatus quiſpiam, ſive princeps, huiusmodi verbis non ſtatim credat, nec omninò non credat: ſed rebus ipſis examinatis, quid de ipſis ſentiendum ſit, ac veritatem ipſarum ſcrutetur. Priusquam id factum ſit, calumniæ concedere in primo ſtatim congreſſu, nimisquam puerile eſt, longeq; à iuſtitiâ ſemotum. Nec etiã ex rumore ſtatuendum: multos enim in provinciis contrà quam ſpes aut metus de illis fuerit, egiſſe,* dixit Tiberius. Adeò *Principis eſt virtus maxima noſſe ſuos. Sicut enim Imperatoris eſt milites ſuos cognoſcere, & quâ quisq; eorum fortitudine ſit, perſpectum habere, ut in inſtruendâ acie intelligat, quo quemq; loco debeat collocare: ita boni Regis eſt, ſubditorum ſuorum mores, animos, actus & ſententias perdiſcere, ut de ſingulis edoctus, unumquemq; ſciat ſuo ordine diſponere. Et hoc quidem modo agnoſcas: nempe cum exploraveris, quo pacto ſint ergà Deum affecti, quo pacto comparata ipſorum vita, quo pacto ſe gerant ergà amicos, ſanguine junctos, cives & extraneos, quo pacto res ipſi ſuas adminiſtraverint, & quibus oblectentur, à quibus abhorreant: tum verò diligendos diliges neminem odio proſequens, & illis utens, quibus uti præſtat, cæteros non negliges. Sic & rite diliges & perpetuo tum ipſe diliges, tum diligêris. Vt enim ſapientes definiunt, non modò in imperio, ubi pericula maxima ſunt & creberrima, verum etiam in privatis quotidianisq; rationibus, alienum ad amicitiam, cum judicaverit quisquam prudens adiungere ſibi debebit, non cum adiunxerit, iudicare. Stultum enim, cum antecaveri poſſit ne fiat* malum, *ad latus imperatoris adſciſci, quorum mores ignorantur & voluntates.* Summa, *perit quisquis omnibus credit & nemini. Mediâ incedendũ viâ. Bonis fidem adhibebis, vitabis malos, quippe ſi bonis fidem non habueris, omninò malis credes, cum neceſſe ſit, aliquibus credere: contraq; quam fieri par erat, aut diffidens, aut credens, quibus non debebas, facile corrumperis & gravius quidem, quam cogitare poſſis.*

Senec. Ep. 6.
§. 19. Inſtit. de gradib. cognat.
Quint. lib. 11. c. 2.
Horat. de arte
Herodot in Clio.
Ariſtot. de ſenſu c. 1.
Plaut. Aſin 1. ſc. 3.
Truc. act. 5. ſc. 1.
Pſeud. act 1 ſc. 3.
tot. tit. ff. de reb. cred.
Agapet. ad Iuſt. Imp.
Stob. ſerm. 41.
Lucian. or. de Calum.
Tac. 3. ann. 69.
Martial. l. 8. Ep. 15
Baſil. Imp. c. 30. Parenæticor.
Manuel. Imp. ad reg. c. 18.
Imp. Valent. ap. Amm. Marc. lib. 26.
Iulian. ap. eund. lib 20.
Manuel. ib. c. 19. & ſeq.

ET NOS MUTAMUR IN ILLIS.

Il n'y a rien du tout de conſtant en ce Monde,
Ainſi le temps ſe change, & nous auec le temps.
Puis doncques qu'icy bas n'y a rien de conſtant,
Fions nous en Dieu ſeul, en qui tout bien abonde.

VUlgatus ille verſus, imò vox publici affectûs eſt:

Tempora mutantur & nos mutamur in illis. [Anonymi.]

Naturâ enim humanus animus agilis eſt, & pronus ad motus. Divinum illud [Senec. c. 2. de tranquil.] *numen immobile eſt, & quæ ab eo fiunt, omnis expertia ſunt pœnitentiæ. Hu-* [Man. Imp. or. 6.] *manum hoc malum eſt, immutari ſcilicet, & odiſſe prius dilectos. Etenim pleriq; homines teſtâ, quod aiunt, inverſâ confeſtim movemur, & quorum causâ facilè vel mortem oppetiiſſemus, pro iis nec obolum ſolvimus.* Unde ſapiens [Val. Max. lib. 7. c. 3.] ille Priennenſis *ita ajebat oportere homines in uſu amicitiæ verſari, ut meminiſſent, eam ad graviſſimas inimicitias poſſe converti.* Sed & adverſus cre- [Plutar. de cohib. iracund.] dendi facilitatem animadvertenda Platonis cautio. *Ait enim Heliconẽ Mathematicum ſic laudare hominem, tanquam animal naturâ mutabile, itaq; metuere, ne, qui in civitate rectè fuerint educati, cum ſint homines, & ab hominibus prognati, declarent alicubi naturæ imbecillitatem.* Idem Plato, *cum Heliconi* [Id. de vitioſ. verecund.] *Cyziceno daret ad Dionyſium literas, commendavit illum, ut humanum ac modeſtum. Deinde in calce literarum adſcripſit: hæc autem tibi ſcribo de homine, animante naturâ mutabili.* Nec opus ad hoc ætate; quæ *mutationes in* [Id. de ſerâ num. vind.] *unoquoq; noſtrûm maiores, quàm publicè in civitatibus facere ſolet: à meridiè ſæpè non iidem, qui manè ſumus*, ut acutè ſcriptum autori novitio. quin [Cominæus.]

Iidem eadem poſſuntne horam durare probantes? [Horat. 1. Ep. 1.]

Minimè: *eadem probamus, eadem reprehendimus*, eadem horâ. Imò *mo-* [Senec. c. 1. de vitâ beatâ.] *mento mutantur animi hominum, uſq; venit, ut à quibus ſe vel adjutum vel* [Dio Caſſ. lib. 39.] *læſum iri quis exiſtimet, eos longè alios experiatur.* Adeò in utramq; partem *mira inconſtantia humani ingenij.* At quid mirum hoc? ſiquidem [Plin. l. 33. c. 11.]

Noſtra quoq; ipſorum ſemper requieſq; ſine ullâ [Ovid. lib. 15. met.]
Corpora vertuntur, nec quod fuimusve, ſumusve
Cras erimus.

Quod neque, *Iuriſconſultus Alfenus* igno- [Vide l. 76. ff. de iudic.] ravit, nec *Simonides, dicere ſolitus, faciliorem eſſe hominis ſtatusq; præſentis* [Stob. ſerm. 103.] *mutationem, quam muſcæ, quantumvis celeriter volantis.* Accedit huc Se- [Senec. Ep. 58.] neca, qui, *nemo*, inquit, *eſt manè, qui fuit pridiè. Corpora noſtra rapiuntur fluminum more; quidquid vides, currit cum tempore. Ego ipſe dum loquor mutari iſta, mutatus ſum. Et ideò admiror dementiam noſtram, quod tantoperè amamus rem fugaciſſimam, corpus, timemusq; ne quando moriamur, cum omne momentum mors prioris habitûs ſit. De homine dixi fluidâ materiâ & caducâ & omnibus obnoxiâ caſibus. Mundus quoq; mutatur, nec idem manet. Iuvat ergò, velut in aliquâ ſublimi ſpeculâ conſtitutum, unde univerſi exau-* [Lact. de orig. error. c. 2.] *dire poſſint, Regium illud proclamare: Melius eſt confidere in Iehovâ, quam* [Pſal. 118. v. 8.] *confidere in homine.*

Lucan. lib.8. Pharſ.

VULGATI SUPRA COMMERCIA MUNDI.

Touſiours beau, tousiours ſeur des coups de la tempeſte,
Gresle, pluye, tonnerre il voit s'entrechocquer:
Au deſſus du commun doit le Prince exceller,
Vuide des paſſions qui d'homme te font beſte.

OLympus excellenti vertice tantus attollitur, ut ſumma eius cœlum accolæ vocent. Ara eſt in cacumine, cui ſi qua de extis inferũtur, nec difflantur ventis, nec pluviis diluuntur, ſed volvẽte altero anno, cuiusmodi relicta fuerint, eiusmodi reperiantur. Literæ in cinere ſcriptæ usq; ad alteram anni ceremoniam permanẽt, Solin. c. 14.

Quemadmodũ igitur *pars ſuperior mundi & ordinatior, nec in nubẽ cogitur, nec in tempeſtatem impellitur, nec verſatur in turbinem, omni tumultu caret, inferiora fulminant: Eodem modo ſublimis animus, quietus ſemper & in ſtatione tranquillâ collocatus, modeſtus & venerabilis eſt, & compoſitus.* Senec. lib. 3. de irâ c. 6. Et *talis eſt ſapiẽtis animus, ſemper illic ſerenum eſt, quia nunquam ſine gaudio eſt.* Id. Ep. 124. *Ergo quæramus heîc, quomodo animus ſemper æqualis ſecundoq; curſu eat, propitiusq; ſibi ſit, & ſua lætus aſpiciat, & hoc gaudium non interrumpat, ſed placido ſtatu maneat, nec attollens ſe unquam, nec deprimens. Id tranquillitas erit.* Id. c. 2. de tranq. At

Semita certè Tranquillæ per virtutem patet unica vitæ. Iuvenal. ſat. 10. *Ipſa etenim virtus pretium ſibi, ſolaq; latè Fortunæ ſecura nitet, nec faſcibus ullis Erigitur, plauſuve petit clareſcere vulgi, Nil opis externæ cupiens, nil indiga laudis, Divitiis animoſa ſuis, immotaq; cunctis Caſibus, ex altâ mortalia deſpicit arce.* Claud. pan. in conſ. Manlii Theod. *Mens ab affectibus libera arx illa eſt. Nihil enim munitius homo habet, quò refugiens ſuperari non poteſt, ac, quod magnum & ſummum eſt, Deoq; vicinum, non concuti.* M. Anton. Phil. l. 8. vitæ ſuæ. *Gaudium igitur hoc non naſcitur, niſi ex virtutum conſcientiâ: & audacter licet profitearis,* Senec. d. c. 2. Id. Ep. 59. *ſummum bonum eſſe animi concordiam. virtutes enim ibi eſſe debebunt, ubi conſenſus atq; unitas eſt: diſſident vitia.* Id. c. 9. de vitâ beatâ. *Quare tunc beatum eſſe te iudica, cum tibi ex te gaudium omne naſcetur. Cum in his quæ homines eripiunt, optant, cuſtodiunt, nihil inveneris, non dico quod malis, ſed quod velis.* Idem Ep. 124. *Id quoq; non levis eſſe momenti præclaram ad gubernationem duxeris. Omnes enim principes animis ſuis tranquillitatem, quantam maximam poſſunt, ſolerter procurare debent.* Man. Imp. ed. reg. c. 59. *Quin hoc ſimpliciter verum eſt, omnem Remp. ex eo, quod dominatur, mutari, quando in ipſo ſeditio oritur: dum verò ſecum ipſum conſentit, etiam ſi valde exiguum ſit, mutari impoßibile eſt.* Plato l. 8. de Republ. *Separet igitur ſe ab humanis affectibus* princeps, *& propius ad Deos accedat, non ſuperbiâ, ſed animi virtutisq; invictâ magnitudine*, imitatione illius Romani in quem hæc extant apud Poëtam: Stob. ſerm 46.

Vt altus Olympi Claud. d. pan.
Vertex, qui ſpatio ventos hiemesq; relinquit, Perpetuum nullâ violatus nube ſerenum, Celſior exurgit pluviis, auditq; ruentes Sub pedibus nimbos & rauca tonitrua calcat: Sic patiens animus per tanta negotia liber Emergit, ſimilisq; ſui, iuſtiq; tenorem Flectere non odium cogit, non gratia ſuadet, Servat inoffenſam divina modeſtia vocem, Nullaq; mutati tempeſtas proditur oris &c.

Virg. 2. Georg.

TANTUS AMOR TERRÆ.

Nous ſortons de la terre, & pourtant malheurreux
Nous n'aymons que la terre, & le bourbier d'icelle:
Noſtre ame en vain ſe pouſſe en haut ſpirituelle,
Nous rabbatons mutins ſon vol plus genereux.

O *Quam contempta res eſt homo, niſi ſuprà humana ſe erexerit*; planè ſimilis ruborum: *Rubi namq; curvati gracilitate, & ſimul proceritate nimiâ, defigunt rurſus in terram capita.* Non aliter Senec. præf. nat. quæſt. Plin. lib. 17. c. 13.

—Curvæ in terris animæ & cœleſtium inanes. *Nihil enim ſapiunt, niſi terram, bonaq; & mala ſolius corporis voluptate perpendunt. Huius arbitrio ut religionem ponderant, ſic totius vitæ ſuæ acta diſponunt: & quoniam ſe ſemel à cœli contemplatione averterunt, ſenſumq; illum cœleſtem corpori mancipaverunt, alium honores, alium opes vinciunt: alii nihil ultrà paſtum curant. Quam multi enim in poſſeſſionibus, fundis, ſervitiis, magiſtratibus verſamini? Ea verò nihil aliud ſunt niſi pabulum* & vos nihil aliud quam Perſ. ſat. 2. Lactant. c. 1. de vero cultu. Senec. c. 10. de tranq. Arrian. in Epict. l. 2 c. 14.

vilis turba, caducis
Deſervire bonis ſemperq; optare parati. Stat. l. 2. ſylv. carm. 2.

Oportet igitur Socraticum illud dicere: Homines quò ferimini? quid facitis? O miſeri, cœcorum inſtar ſurſum deorſumq; volvimini. Aliam viam itis, relictâ verâ. Alibi quæritis fœlicitatem & principatum, ubi non eſt. Anguſtus animus eſt, quem terrena delectant. Ad illa abducendus eſt, quæ ubiq; æquè apparent, ubiq; æquè ſplendent, & hoc credendum eſt, iſta veris bonis per falſa & pravè credita obſtare. Quiſquis igitur rectum iter vitæ tenere nititur, non terram debet aſpicere, ſed cœlum; nec aliter eniti ad ſummum poterit, niſi quæ ſunt ima, deſpexerit. Idcircò enim ſoli animantium ad aſpectum cœli erecti ſumus, ut ſummum bonum noſtrum in ſummo Deo eſſe credamus. In cœlum igitur ſpectandum eſt, quo natura corporis provocat: nec divitiis, nec faſcibus, nec regiâ poteſtate confidendum: immortalem iſta non faciunt. Quin quicunq; rationem hominis abiecerit, ac præſentia ſecutus in humum ſeipſe proſtraverit, tanquam deſertor Domini & Imperatoris & patris ſui punietur. Quiſquis verò corruptelas terræ virtute calcaverit, hunc arbiter ille ſummus & verax ad lucem vitamq; perpetuam ſuſcitabit. Itaq; vita hæc temporalis illi æternæ debet eſſe ſubiecta, ſicut corpus animæ. Quiſquis ergò animæ vitam maluerit, vitam corporis contemnat neceſſe eſt.

Arrian. in Epict. lib. 3. c. 22. Senec. conſ. ad Helvi. c. 9. Lactant. c. 8. de vero cultu. Id. c. 5. de vitâ beatâ. Id lib. de falſ. ſapient. c. 12. Ib. c. 10. Id. c. fin. de vitâ beatâ. Ibid. c. 5.

XCII.

MONSTRATUR IN UNDIS.

Ceſt inviſible Dieu n'entre dedans nos yeux
Que par reflexion de ſes oeuures viſibles,
C'eſt par là ſeulement que ſont intelligibles
Ses myſteres, cachez au plus ingenieux.

Dicimus de Deo, quantum poſſumus, non quantum debemus. Homo enim ad immortalium cognitionem nimis mortalis eſt, nec pertingit mens eius ad aliquid eorum, de Deo quæ conſiderantur. Quare, *ne nobis idem accidat, quod accidere illis ſolet, qui in ſolem figunt intuitum, (orbantur enim nonnunquam viſu, niſi in aquâ vel in eiusmodi aliquo imaginem eius aſpiciant,) cavere debemus, ne quaſi ex oppoſito ad ſolem converſi, & in meridie noctem agentes, perinde loquamur, ac ſi mortalibus oculis mens ſufficienter conſpici cognoſciq́ poſſit: tutius enim videbimus, ſi ad imaginem eius reſpiciamus. Quid enim poteſt eſſe tam apertum, tamq́ perſpicuum, cum cœlum ſuſpeximus, cœleſtiaq́ contemplati ſumus, quam eſſe aliquod numen præſtantiſſimæ mentis, quo hæc regantur: cuius inviſibilia dum per res conditas intelliguntur, ex creatione mundi pervidentur, æterna ſcilicet eius tum potentia tum divinitas,* Itaque *non exſpectaveris* (piè Socrates inquit,) *donec Deorum formas intuearis, ſed ſuffecerit inſpicienti eorum opera, tum venerari, tum honore proſequi Deos. Velim etiam cogites, Deos ipſos ita ſe nobis oſtendere.* Nam *& Dii cæteri, cum bona nobis largiantur, nihil tamen horum ita largiuntur, ut in apertum prodeant, & is qui mundum univerſum compoſuit & continet, quo pulcra & bona omnia comprehenduntur, quiq́ utentibus eo ſemper expertem detrimenti & morbi & ſenectutis exhibeat, atq́ etiam cogitatione celerius obſequentem ſine ullo errore, is inquam maxima quæq́ facere conſpicitur, atq́ hæc gubernans nihilominus cerni non poteſt. Etiam conſideres velim, quod ſol, cum omnibus eſſe conſpicuus videatur, non permittat hominibus, uti ſe accuratè aſpiciant, ſed ſi quis impudenter eum ſpectare conatur, videndi facultatem amittat &c. Quæ conſiderantem te nequicquam ea, quæ cerni nequeant, contemnere decet: ſed de iis, quæ accidunt, eorum poteſtate animadverſâ, honore numen ipſum proſequi.* Dicuntur hæc ab Ethnico, ſed nimisquam Chriſtianè, ſi ad unum illum & verum Deum ſobriè deriventur.

Gratian. Imp. in ſuâ confeſſ. ad Ambroſ.
Senec. c. 32. de vit. beat.
Man. Imp. or. 6.
Plato in Phæd.
Id. lib. 10. de LL.
Cic. lib. 2. de nat. Deor.
c. 1. ad Rom. verſ. 20.
Xenoph. lib. 4. memor.

XCIII.

OMNIA NEC TANTI.

L'homme mortel eſt encores plus vain,
Que vanité fondue toute enſemble:
En vanité n'eſt rien qui luy reſſemble,
Aujourd'huy Roy, pouldre ſera demain.

O *Miſerrimi terq́ quaterq́ omnes, qui de ſeſe magnificè ſentiunt inflati. Ignorant enim illi hominis conditionem, quem qualibet occaſio totum abolet.* Inter iſtos familiam duxit ventoſiſſimus ille *Xerxes, qui, cum ſederet in terrâ cum ornatu, quaſi certaminis alicuius præſes, aut iudex rerum gerendarum de cœlo datus fuiſſet, exiſtimabat metum ſui reliquis omnibus populis ſuffecturum, nec aliud ſibi opus relictum, niſi ut honore alios, alios odio proſequeretur.* Adeò *caduca molitur genus mortalium. Caduca nimirum & fragilia, puerilibusq́ conſentanea crepundiis ſunt iſta, quæ vires atq́ opes humanæ vocantur.* Quare Stob. ſerm. 2. Ariſtid. orat. panath. Æſchylus. Val. Max. l. 6. c. 11.

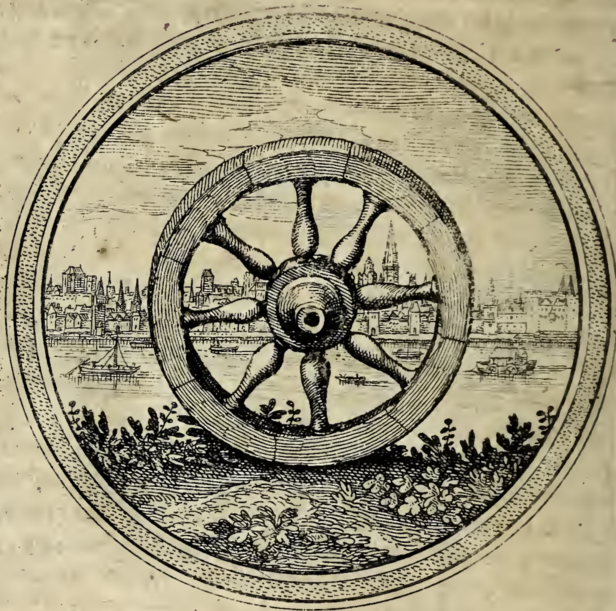
Quamvis rex natus fueris, audi tamen ut mortalis. Stob. ſerm. eod.
Quid tum quod procul expuis? multâ abundas pituitâ,
Veſtem elegantem fers? at hæc ovicula prius habuit,
Aurum geris? hic fortunæ faſtus eſt.
Opibus affluis? hæc vis eſt iniqua temporis.
Superbis? huiusmodi eſt hinnitus ſtultitiæ.
At ſi temperantiam ſecteris, divinum donum eſt,
Fit autem temperantia, ſi teipſum metiaris.

Nec ulla res magis proderit, quam cogitatio mortalitatis: quam præ ſe tulit Tiberius Imperator; *ſe mortalem eſſe & hominum officia fungi, ſatisq́ habere, ſi locum principem impleat,* coràm ſenatu teſtatus. Eo fine *Philippus Rex, cum in Chæroneâ fudiſſet Athenienſes, licet fortunâ evectus, tamen appetitum rationi ſubdidit, neq́ contumelioſè aut intemperanter aliquid fecit, ſed conſultum eſſe putavit, quendam ex pueris quotidie, antequam ipſe prodiret, aut quisquam ad eum introiret, ter ei acclamare, Philippe homo es. Rex Antigonus cum ex morbo diuturno convaluiſſet: nihil peius, inquit: hæc enim ægrotatio nos admonuit, ne multum efferamur, cum mortales ſimus.* Senſit idem Severus Imp. *Cuius dictum eſt, cum eum ex humili, per literarum & militiæ officia, ad imperiũ plurimis gradibus fortuna duxiſſet, Omnia, inquit, fui, & nihil expedit.* Tandemque coactus hoc fateri Sardanapalus, *res hominum eſſe ridiculas, & nec digitorum dignas ſtrepitu, ſculptâ in monumenti lapide manu, coniunctis digitis, velut ad ſonum elidendum, hoc ſymbolo adſcripto:* τὰ πάντα τοῦτα οὐκ ἄξια τοῦ ἀποκροτήματος, *omnia nec tanti eſſe.* Optimè omniũ Rex ſapientiſſimus: *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Mihi certè, quantò plura recentium ſeu veterum revolvo, tanto magis ludibria rerum mortalium cunctis in negotiis obverſantur. Video enim, nos aliud eſſe nihil, præter ſimulacra quædam, quotquot vivimus, aut umbram levem. Quid igitur aliquis? quid igitur nullus? Vmbræ ſomnium homo:* niſi unum reſtaret. Senec. l. 3. de irâ c. 42. Tacit. 4. ann. 38. Ælian. lib. 8. var. c. 15. Plutarch. in apopht. Spartian. in Severo. Athenæus l. 12. Eccleſiaſt. c. 1. in pr. Tacit. 3. ann. 18. Stob. ſerm. 20. Pindar. pyth. 8.

Sil.Ital.lib.6.

XCIV.

ROTA VOLVITUR ÆVI.

Contemplant icy haut la roue de Fortune,
Toy qui en vn matin es venu ſi auant,
Ne t'enorgueillis pas; icelle en vn moment
Hauſſe & rabbaiſſe tout ce, qui vit ſoubs la Lune.

Casuum nunc contemplemur varietatem, quam ingerit aureum illud diſtichon, ac dignum, quod in concionem omnium mortalium mittatur: *Fortunam reverenter habe; quicunque repente Dives ab exili progrediére loco.* In cuius verba poſt Agathoclea regem juraſſe putes *Willegiſum* primum inter Archi-epiſcopos Moguntinos Electorem, qui, *quia humilem progeniem habuit, & patrem, qui currûs & bigas facere ſolebat, in thalamo grandibus literis hæc ſcripta habebat:* WILLEGIS *recole unde veneris. Omnibus etiam aulæ ſuæ parietibus rotas appingi iuſſit, ut earum intuitu ſuam proſapiam recognoſceret unde etiamnum in inſignibus Moguntinæ ſedis rotas eſt cernere.* Nempe ſciebat optimè vir modeſtiſſimus, *brevibus momentis ſumma verti poſſe.* Quod ſi non agnovit Tiberius, ſaltem agnoviſſe ſimulavit, *Cuncta mortalium incerta, quantoque plus adeptus foret, tanto ſe magis in lubrico dictitans. Quæ ſunt divitiæ, quas non egeſtas, & fames, & mendicitas à tergo ſequatur? quæ dignitas, cuius non prætextam & augurale & patricia & ſordes comitentur, & exportatio, & notæ, & mille maculæ, & extrema contemptio? Quod regnum eſt, cui non parata ſit ruina, & proculcatio, & dominus, & carnifex?* Nec magnis *iſta intervallis diviſa, ſed horæ momentum intereſt inter ſolium & aliena genua, & plena eſt exemplorum vetuſtas, plena etiam præſens ætas, qui reges felicitatem calamitate mutaverint,*

Val. Max. lib. 6. c. 11. pr.
Auſon. Epigr. 8.
Suffridus Presb.
Tacit. 5. annal. 4.
Id. 2. ann. c. 72.
Senec. c. 11. de tranq.
Bœth. lib. 3 de conſ. phil. proſ. 5.

Miſcet hanc illi, prohibetque Clotho
Stare fortunam, rotat omne fatum,
Quos felices Cynthia vidit,
Videt miſeros abitura diet,
Præcipites dat & rurſum erigit
Iuxtà potentes atque miſeros.
Rarum eſt felix idemque ſenex.

Senec. in Thyeſt.
Sophocl in Anti.
Sene. Herc. fur.

Et hinc manant iſtæc ipſius Fortunæ verba, dicentis: *Rotam volubili orbe verſamus, infima ſummis, ſumma infimis mutare gaudemus. Aſcende ſi placet; ſed ea lege, ne uti, cum ludicri mei ratio poſcet, deſcendere iniuriam putes.* In Ægypto Seſoſtris Rex hoc didicit, *Victor erat vicinorum: unde animo elatus, quatuor reges, equorum vice, currui ſuo ſubjungebat, quo vehebatur. In eo cum ſublimis ſederet, regum illorum unus capite reflexo identidem rotam currus aſpiciebat, & capi ac paſci videbatur. Quid rei ſit Seſoſtris rogat: ille liberè; Intueor volumen hoc aſſiduum rotæ, in quà viciſſim ima ſumma & ſumma ima fiunt: quod exemplum capio, & applico noſtræ fortunæ. Eſt igitur viri haud rectè res ipſas cogitantis, in re nequaquam ſtabili ac firmâ conſtantiam quærere. Rotæ enim circumactæ nonnunquam altera pars ſupernè extat, nonnunquam altera. Itaque ad indolentiam optimum eſt remedium, ratio, & per hanc quoddam adverſus fortunæ mutationes munimentum: oportet enim, non tantum ſeipſum naturâ mortalem noſſe, verum & mortalis conſortem vitæ, rerumque perquam facilè in contrarium ſe mutantium. Sui autem oblivi ſci propter phantaſiam brevis imperii, magnam puſillanimitatem arguit.*

Bœth. lib. 2. de con. phil. proſ. 5.
Vide Simocattã lib. 6. hiſt. Mauricianæ c. 11.
Plutarch. orat. conſ. ad Apoll.
Stob. ſerm

XCV.

UNA NEMUS.

Heureux celuy qui voit peupler ſa race
D'enfans bien nez; pour puis en vn danger
N'eſtre rendu eſclaue à l'eſtranger,
Qui ſans argent ne ſe retient en grace.

F*Icus Indica ipſa ſe ſemper ſerens, vaſtis diffunditur ramis: quorum imi adeò in terram curvantur, ut annuo ſpatio infigantur, novamq; ſibi propaginem faciant circà parentem in orbem. Superiores eius rami in excelſum emicant, ſylvoſâ multitudine vaſto matris corpore, ut LX. P. pleræq; orbe colligant, umbrâ verò bina ſtadia operiant.* Non perperã huic aſſimiles generoſam aliquã fœcunditatẽ, qualem laudat Claudianus, —*Fixus in omnes* Plin. lib. 12. c. 5. vide item Curt. pr. libri 9. & Theophraſt. lib. 4. c. 5. Paneg. in Prob. Probin. & Olybr. frat.

Cognatos procedit honos: quemcunq; requires
Hac de ſtirpe virum, certum eſt de conſule naſci,
Per faſces numerantur avi, ſemperq; renatâ
Nobilitate virent, & prolem fata ſequuntur.

Nempè *Munimen aulæ regii ſunt liberi.* *Nam ut potentia maior eſt, viri multitudine amicorum muniti, quam illius, qui nullos amicos ſibi obſtrinxit: ita plus poteſt is, cui proles eſt numeroſa, quam ille, cui nulla, vel pauca: & id eò magis, quo propinquiores cuiq; ſunt filii quam amici,* Euripides. Stob. ſerm. 73.

Nam *nihil eſt homini fidum, præter ſuam prolem,* Euripides d. ſerm. 73.
Sed lucri cauſâ vel conſanguinei mali fiunt. Unde Titus *multo apud patrem ſermone diſſerit: non legiones, non claſſes, perinde firma imperii munimenta, quam numerum liberorũ. Nam amicos tempore, fortunâ, cupidinib. aliquando aut errorib. imminui, transferri, deſinere: ſuum cuiq; ſanguinẽ indiſcretũ; ſed maximè principibus: quorũ proſperis & alii fruantur, adverſa ad iunctiſſimos pertineant.* Porrò *liberos non ſolum nobis generamus, ſed illis etiam, quorum operâ nos nati ſumus, deinde amicis quoq;, & cognatis, quippe gratum & iſtis fuerit, procreatos à nobis liberos intueri, tum propter benevolentiã, tum propter vitam tutiorem ita, quæ firmatur hoc pacto inter gentiles & neceſſarios. Sed etiam patria ad hoc ipſum hortatur. Nam liberos procreamus, non tam nobis ipſis ferè, quam patriæ, ſucceſſioni noſtræ proſpicientes, ac exhibentes Reip. illos, qui in locum noſtrum ſubſtituantur. Itaq; ſacerdos civitati ſuæ ſacerdotes debet, princeps principes, concionator concionatores, deniq; civis cives.* Usq; ad bella ſe extendit hæc utilitas: *videlicet cives illi contrà hoſtes ſtrenuè pugnabunt, eò quod ſeſe nequaquã deſerent, cognoſcentes ſe invicem eſſe propinquos, perq; hæc nomina mutuò ſe vocantes, fratres, patres, filios.* Sic apud maiores noſtros, *quod præcipuũ fortitudinis incitamentũ eſt, non caſus, nec fortuita conglobatio turmã aut cuneũ faciebat, ſed familia & propinquitates.* Hæc eo usque vera, dum inter ſeſe non ipſi diſſentiant, quod Micipſa filiis prædixit: *quis n. amicior quam frater fratri? aut quem alienum fidum invenies, ſi tuis hoſtis fueris? Equidem ego regnũ vobis tradô firmũ, ſi boni eritis; ſin mali, imbecillum. Nam bella fratrũ ſævæ, pugnaq; aſperæ; & qui valde amarunt, ſimultates gerunt acerrimas. Poſſimus fortaſſis aliorum occidentiũ ſperare finem: non habent proximorum odia regreſſum. Quæcunq; nexûs accepére naturæ, & quæ ſanguine viſceribusq; conſtricta ſunt, non laxantur diducta, ſed pereunt.* Tacit. 4. ann. 52. d. ſerm. 73. Plato lib. 5. de republ. Tacit. c. 7. de mor. German. Salluſt. Iugurth. Ariſt. 7. polit. 7. Quint. decl. 17.

XCVI.

Gunther. lib 6.

DOLOR UNIUS TRANSFERTUR AD OMNES.

Ce n'eſt aſſez ne faire à nul outrage,
Il faut de plus s'oppoſer à l'effort
Du malheureux, qui pourchaſſe la mort,
Ou du prochain la honte, & le dommage.

DElphinis inter ſe publica eſt ſocietas. Capto à Rege Cariæ alligatoq; in portu Delphino, ingens reliquorum convenit multitudo, mœſtitiâ quadam, quæ poſſet intelligi, miſerationem petens, donec dimitti Rex eum iuſſit. Sic iniuriâ affecto civi, vel in patriâ, vel in peregrinâ regione opẽ ferre decet. Nam qui non repellit à ſocio iniuriam, ſi poteſt, tam eſt in vitio, quam ille qui facit. Nec verò ſolum cauſa eſt ſervitutis, qui ipſe alios opprimit, ſed etiam, qui cum poſſit, non defendit ſocios. Ergo iniuſtitiæ genera duo ſunt, unum eorum, qui inferunt, alterum eorum, qui ab iis, quibus infertur, ſi poſſint, non propulſant iniuriam, nam qui iniuſte impetum in quempiam facit, aut irâ aut aliquâ perturbatione incitatus, is quaſi manus afferre videtur ſocio: qui autem non defendit, nec obſiſtit, ſi poteſt, iniuriæ, tam eſt in vitio, quam ſi parentes, aut amicos, aut patriam deſerat. Et certè, iuxtà Menandrum, Plin. l. 9. c. 8. Stob. ſer. 42. ex Charondâ. Ambroſ. lib. 1. de offic. c. 37. Thucyd. lib. 1. Cic. lib. 1. offic.

Si iniuriarum authorem ulciſceretur Stob. ſerm. 41.
Vnusquiſq; noſtrûm, & unà propugnaret
Æquè, ac ſi propriè ſibi eſſet facta
Iniuria: & cives vehementi ſtudio mutuam iungerent operam,
Non amplius nobis calamitas inciperet
Improborum hominum, ſed obſervati,
Et meritam pœnam luentes,
Vel admodum eſſent rari, vel prorſus deſinerent.

Hinc *Solon quæſitus, quanam ratione nullum in urbe ſcelus perpetraretur, reſpondit: ſi tam indignarentur illi, quibus non eſt facta iniuria, quam quibus facta eſt:* quæ, ipſius verba paulò fuſius ibidem repetuntur; *Si nunc etiam, inquit, de Reipubl. audire libet, optimus mihi eius civitatis ſtatus videtur, in quâ iniuriarum authorem ad ius trahunt, accuſant, & puniunt, etiam illi, qui iniuriam non paſſi ſunt,* quod facere ſueverunt Athenienſes veteres, *Non enim privatam tantum iniuriam intuebantur, ſed exemplo movebantur, quod, cum ad plures pervenit, exitiale eſt univerſæ civitati.* Nec alio fine Iudicia publica & reorum accuſationes olim apud Romanos inſtitutæ fuerunt, quam ut Juvenes ad eloquentiæ ſtudium exercerentur iuxtà, & in malos cives impetum egregium pro ſalute Reipub. conciperent. *Et quidem*, inquit Author vitarum, *videbatur alioqui Romanis, vel non ſuppetente cauſâ, res non pudenda, accuſatio: ſed delectabantur iuvenibus, improbos, ut generoſis canibus, feras conſectantibus.* Ibid. Lycurg. in orat. con. Leocrat. Plut. in Lucull.

Lucan. l. 1. Pharſ.

CONCORDIA DISCORS.

Comme de ſons confus s'entonne l'harmonie
D'vn accordant diſcord, de meſme vne cité
Quoy que d'hommes diuers maintiendra l'equite,
Si par des bonnes loix ſagement ſe manie.

QUod Hippodamus Pythagoræus ait, communitatem civilem
omnimodam cum lyrâ ſimilitudinem recipere, eò quod apparatu, con- Stob. ſerm. 41.
cinnatione, & tandem pertractatione aliquâ uſuq; Muſico indigeat, id paulò
prolixius diducens Orator Latinus: ut in fidibus, inquit, ac tibiis, atq; Cic. fragm. lib.
cantu ipſo ac vocibus, concentus eſt quidam tenendus ex diſtinctis ſonis, isque 2. de republ.
concentus ex diſsimillimarum vocum moderatione concors tamen efficitur & con-
gruens: ſic ſummis & infimis & mediis interiectis ordinibus, ut ſonis, modera-
tâ ratione civitas conſenſu diſsimillimorum conſiſtit, & quæ Harmonia dicitur
in cantu, ea eſt in civitate concordia, quæ ſine iuſtitiâ nullo pacto eſſe poteſt.
Pulcrè ad rem Alcibiades coràm Athenienſibus: exiſtimetis, inquit, Thucyd. lib. 6.
iuventutem ac ſenectutem, alteram ſine alterâ, nihil poſſe. ſed ſi infimus &
medius & ſummus ordo ſit ſimul permixtus, maximas vires habere. Aliò tor-
quet Euripides, ſed eodem tamen res redit:

> Putatisne, vos terram habitare poſſe, ſi totus pauper Stob. d. ſer. 41.
> Populus Rempubl. abſq; divitibus inſtitueret,
> Haudquaquam ſeorſim bona & mala ſubſiſtere poſſent,

Sed eſt aliquod temperamentum, quo rectè coniunguntur, videlicet Indigen- Ariſtot. l. 5. Ethic. c. 8.
tia, quæ quaſi vinculum eſt communitatis, dum alter alterius eget. Et ita Proverb. c. 22.
dives & pauper inter ſe miſcentur, quia fecit hos omnes Iehovah. Non etiam v. 2.
ex duobus medicis ſocietas conſtare poteſt, ſed ex medico & agricolâ, & omni- Ariſt. d. c. 8.
nò ex diverſis & diſsimilibus, atq; inæqualibus, quos tamen oportet exæquari.
Quomodo? dixit idem paulò ante: rerum communicatione, officiorum
mutuatione, proportione, non æqualitate: hac enim tantò deterior erit ci-
vitas, quemadmodum ſi quis συμφωνίαν redigat in ὁμοφωνίαν; quâ peſte quæ Id. l. 2. Polit. c. 5.
poteſt eſſe maior? Hanc enim ob cauſam maximè, ut ſua tenerentur, reſpubl. Cic. l. 2. offic.
civitatesq; conſtitutæ ſunt: in quibus nihil eſt tam inæquale, quam æqualitas Plin. l. 2. Ep. 12.
ipſa. Et alioqui nihil certè ab omni miſturâ purum eſſe in hominum vitâ Man. Imp. ed. reg c. 49.
poteſt, cum corpus quoq; contrariis ex rebus conſtet, affinia ſibi neceſſariò quæ- Lactant. de orig.
rentibus, & inter ſe diſsidentibus. Vnde & Philoſophi quidam & Poëtæ diſcor- error. c. 10.
di concordiâ mundum conſtare dixerunt.

Horat. de arte poët.

ALTERIUS ALTERA PO-SCIT OPEM.

De l'vne le ſecours ainſi l'autre demande.
Quand nature t'aura des richeſſes donné,
Sçaches que pour toy ſeul au monde n'es pas né:
Il faut que de tes biens ton prochain ſe reſſente.

MAnus manum digitumq́ digitus abluit, Et *mutuis auxiliis conſtant omnia: nos verò prorſus in nihilum ſtatim redigeremur omnes, ſi quis opem mutuam è medio tolleret. In commune vivitur. Nec poteſt quiſquam beatè degere, qui ſe tantum intuetur, quiq́ omnia ad utilitates ſuas convertit. Alteri vivas oportet, ſi vis tibi vivere. Hæc ſocietas diligenter & ſanctè obſervanda eſt, quæ nos omnibus miſcet & indicat, aliquod eſſe commune ius generis humani. Cum enim inter nos cognationem quandam ipſa natura conſtituerit, adeoq́ præſidii cauſâ homines ſocietatem cum hominibus inierint & ſanxierint, fœdus illud à principio ſui ortus inter homines initum violare, aut non conſervare, ſummum nefas putandum eſt.* Adde quod *nemo ſuum ipſius negotium rectè gerere poteſt, neglectâ proximi dilectione. Nam qui ſe à præſtando auxilio removet, etiam ab accipiendo ſe removeat neceſſe eſt, quia nullius ope indigere ſe putat, qui alteri ſuam denegat. Huic verò qui ſe ipſe diſſociat ac ſecernit à corpore, non ritu hominis ſed ferarum more vivendum eſt.* Et hinc intelligitur, quantum *interſit hominis, hominem affici beneficio.* Sed nimirum

Vet. Iamb.
Sarisber. Ep. 81.
Man. Imp. or. 6.
Senec. Ep. 48.
l. 3. ff. de Iuſt. & iure.
Lactant. c. 10. de verò cultu.
Chryſoſt. hom. 5. contr. Iudæos.
Lact. d. l.
l. 7. ff. de ſervis exp.

Vulgus amicitias utilitate probat; *Quæ amicitiæ ſpecies* (ut ſatis baſilicè Baſilius loquitur) *non tam amicitia, quam negotiatio & mercatura quædam eſſe deprehenditur.* Verum longè aliud & hoc *nempè ab homine exigitur, ut proſit hominibus, ſi fieri poteſt, multis, ſi minus, paucis, ſi minus, proximis, ſi minus, ſibi. Nam cum ſe utilem cæteris efficit, commune agit negotium. Quomodo qui ſe deteriorem facit, non ſibi tantummodò nocet, ſed etiam omnibus eis, quibus melior factus prodeſſe potuiſſet: ſic ſi quis benè de ſe meretur, hoc ipſo aliis profuturum parat. Vt enim unus alterum iuvaret in ſuo opere, eò nati ſumus, ut manus, ut pedes, ut palpebræ, ut ſuperiorum inferiorumq́ dentium ordines.* Itaque *quoniam (ut præclarè ſcriptum eſt à Platone) non nobis ſolùm nati ſumus: ortusq́ noſtri partem patria vendicat, partem parentes, partem amici: atq́ (ut placet Stoicis) quæ in terris gignuntur, ad uſum hominum omnia creari, homines autem hominum cauſâ eſſe generatos, ut ipſi inter ſe alii aliis prodeſſe poſſint: in hoc naturam ducem debemus ſequi, & communes utilitates in medium afferre mutatione officiorum dando accipiendoq́: tum artibus, tum operâ, tum facultatibus devincire hominum inter homines ſocietatem. Poteſt etiam alius pecuniâ, alius pro autoritate magiſtratus, alius per amicos, alius deniq́, ut cætera deficiant omnia, animi ſaltem propenſione & æquè propè dolendo civi ſuo ſubvenire.*

Ovid. 2. de ponto El. 3.
In paræn. ad fil. c. 26.
Senec. c. 30. de vitâ beatâ.
Marc. Antonin. Imp. lib. 1. de vitâ ſuâ.
Cic. 1. offic.
Simplic in Epict. c. 37.

VOCE JUVABO.

Quoy que d'vn fer aigu les rangs rompre ie n'aille,
I'anime de mon ſon au combat le ſouldard.
D'vn citoyen la voix, le conſeil, le regard
Eſt aultant en l'eſtat que moy en la bataille.

A*Diuvat etiam qui currentem hortatur*, & Martius ille militaris buccinæ ſonus, ſi nihil aliud, ſaltem Senec. Ep. 109.

agit in certamina mentes. Sil. Ital. l. 5.

Quis autem ignorat, lituos & tubas concitamenta eſſe, contraq; hoſtes iram excitare, & amorem augere pugnandi? Tale *quiddam facies, ſi à primâ te Reipubl. parte fortuna ſubmoverit: ſtes tamen, clamore iuves, ſi quis oppreſſerit, ſtes tamen & ſilentio iuves.* Nunquam *inutilis eſt opera civis boni. Auditu enim, viſu, vultu, nutu, obſtinatione tacitâ, inceſſuq; ipſo prodeſt.* Sed & *habet ubi ſe etiam in privato lare explicet magnus animus*: ita ut, *ubicunq; otium ſuum abſconderit, prodeſſe velit, & ſingulis & univerſis, ingenio, voce, conſilio.* Jam in bellis *etiamſi alii primam frontem tenebunt, te ſors inter triarios poſuit; inde voce, adhortatione, exemplo, animo milita. Præciſis quoq; manibus ille in prœlio invenit, quod partibus conferat, qui ſtat tantum & clamore iuvat.* Exemplum nobis ſubminiſtrant Macedones, contrà Lacedæmonios prœliantes: quos, ut inquit Hiſtoricus, *anguſtiæ loci, in quo hæſerat pugna, non patiebantur totis congredi viribus. Expectabant ergo plures, quam inierant prœlium: & qui extrà teli iactum erant, clamore invicem ſuos accendebant. Solon* (inquit Variarum author) *cum Piſiſtratus ſatellitio, à populo Athenienſi impetrato, Tyrannidem occupabat, ante domum ſuam ſedens, protendebat ſcutum & haſtam, inquiens ſe arma ſumſiſſe, ad aſſerendam patriam, quoad poſſet: & cum iam ætate minimè par eſſet, ad agendum ducem, aut militem, tamen animo patriæ favebat.* Aliud exemplum refertur ab eodē, de Harmatidii cuiuspiam Theſpienſis filio, qui unà *cum aliis civibus auxilio veniens Athenienſibus, primum quidem ſtrenuè, riteq; pugnavit: conſumtis autem omnibus armis, nudis manibus adverſus armatos dimicando, vitam cum gloriâ finivit.* Mereret hæc quoque materia diſſertationem ampliorem, quam facilimum eſſet pertexere (quandoquidem

Qui ſubtemen nere tenue, nere item uberius poteſt.)

niſi & liber iam concludendus eſſet, & adhuc aliqua reſtarent, quæ magis ſunt præſenti operi neceſſaria.

Senec. l. 3. de irâ c. 9.
Plutar. lib. 2. virtute mor. ſub fin.
Senec. c. 3. de tranq. animi.
Ibidem.
Ibid.
Curtius lib. 6.
Ælian. l. 8. c. 16.
lib 6. Var. c. 2.
Plaut. Mercat. a. 3. c. 1.
Lactant. lib. de falſ. ſap. c. 24.

Ovid. lib. 2. de Ponto El. 1.

PRIVATI NIL HABET IL-LA DOMUS.

Qui n'a pris que pour ſoy naiſſance,
Et ne profite rien qu'à ſoy,
Au public ne fait que nuiſance,
Et ſon bien ne cauſe qu'eſmoy.

CVm rerum natura nuſquam magis, quam in minimis, tota ſit, libet ex ipſius penetralib. hæc depromere; *quæ ſi longiora fuerint, cũ magnitudine utilitatis comparentur, ita fortaſſis etiam breviora videbũtur.* De apibus ita Phyſiologiæ Myſta: *Rempublicam ac mores habent, & nihil novere, niſi commune.* Illas ob id inter *civiles animantes* enumerant. *Hominem autem eſſe animal civile magis, quam quamvis apem, & quodvis animal congregabile, perſpicuũ eſt*, quippe qui ꝓpriè *Reipub. naſcitur. Neminem enim exiſtimare oportet, ipſum eſſe ſuum, ſed omnes, ſe eſſe civitatis: particula enim unuſquiſq; civis civitatis eſt.* Unde Jctis *Dominus membrorum ſuorum nemo videtur, & mulctat eum civitas, nec non ignominiâ afficit, qui ſe ipſe exanimavit, ut qui civitatem injuriã affecerit. Quæ igitur eſt civis profeſſio? Ne quid privatim utile ducat: de nullâ re, tanquam emancipatus, deliberet, ſed ita, ut manus, aut pes, ſi ratione uterentur, & naturæ ordinem intelligerent, nunquam concitarentur aliter, nec deſiderarent quidquam, niſi ratione habitâ univerſi. Quod ſi dixeris, unicuiq; ſua ſolùm curanda eſſe, reddes hominem nihil à lupo differentem. At ſi fatearis, humanum ingenium apiculæ ſimilimum eſſe, quæ ſola vivere nequit, (perit enim ſi relinquatur ſola) ſed ad unum & commune opus ſuarum congenerum tota inclinat, operam ſuam omnem proximis coniungens, efficietur, oportere ſingulos civitatem ſuam curæ habere.* His verbis nihil eſt cur repugnemus, ſi conſideramus illud ab omni antiquitatis præiudicio firmatum axioma, quod *bonum publicum evertunt ſtudia privata*, h. e. *factiones, reſpectusq; rerum privatarum, quæ ſemper offecere, officientq; publicis conſiliis.* Nec me diffundo: una ſuffecerit huic rei demonſtratio. *Quonam enim modo facilius, poſſint in prœliis homines vinci, quam ubi ceperint ſeorſim ſinguli ſaluti privatæ conſulere? Similiter, qui ſeipſum præ patria ſervare vult, tum iniuſtè facit, tum ſtultus eſt, inſuper impoſſibilia deſiderans. At qui patriam ſibi ipſi præponit, is & Diis charus eſt, & mente prudentior.* At hodie *tantum nimirum ex publicis malis ſentiunt, quantum ad privatas res pertinet. Et quis eſt iſtorum, qui non malit Remp. turbari, quam comam ſuam? Cæteros iam noſti, qui ita ſtulti ſunt, ut amiſſâ Repub. piſcinas ſuas fore ſalvas ſperare videantur, adeò non in commune ſpectant; ſed ſuum quisq; diverſi commodum focillantur*: qui tamen illud meminiſſe debebant Romani conſulis: *Reſpub. incolumis, & privatas res facilè ſalvas præſtat; publica prodendo, tua nequicquã ſerves. Sanè vir bonus, & civilis officii non ignarus, utilitati omnium plus, quam unius alicuius, aut ſuæ conſulit. Nam etſi idem unius hominis & civitatis bonum ſit, civitatis tamen bonum & conſequi, & conſervare, maius quiddam eſt, & perfectius. Potius eſt enim & parte totum, & civitas cive.* Itaq; oraculũ ex æternis ipſius veritatis adytis promulgatum, *Quærite*, iubet, *proſperitatem iſtius civitatis, in quam miſi vos, & orate pro eâ; nam in proſperitate eius futura eſt vobis proſperitas. Ita qui*

Plin. lib. 11. c. 2.
Cic. 2. offic.
Plin. d. l. 11. c. 5.
Ariſt. 1. hiſt. an. 1.
Id. 1. Polit. 2.
l. 1. §. 15. ff. de ventr. in poſſ. mitt.
Ariſt. 8. Polit. 1.
l. 13. in pr. ff. ad l. Aquil.
Ariſt. 5. Eth. 15.
Arrian. lib. 2. in Epict. c. 10.
Muſonius apud Stob. ſerm. 65.
Sidon. lib. 4. Ep. 25.
Liv. lib. 2. c. 30.
Xenoph. lib. 8. Cyropæd.
Stob. ſerm. 37.
Liv. lib. 30. c. 44.
Senec. c. 12. de vitæ brevit.
Cic. lib. 1. ad Att. Ep. 15.
Varro lib. 2. de vitâ pop. Rom.
Liv. lib. 26. c. 36.
Cic. li. 3. de finib.
Ariſt. 1. Ethic. 1.
Arrian. d. l.
Ierem. c. 29. v. 7.

Stob. ſerm. 27. Polydicus apud eund. ſer. 41. Plutar. in Polit. Lycurg. in orat. contra Leocrat. Plutarch. in Lycurgo. Ælian. lib. 10. c. 20.

ſe comparant, ut patriæ utiliſſimi ſint, hi nec privata neglexerint, cum ſua cuiq; unà cum repub. ſerventur & pereant. Quare ſaniorum omnium puncto, *negotia publica civitatis omnium exiſtimare oportet maxima, ut feliciter augeantur, neq; præter æquum contendere decet, neq; potentiam ſibi comparare privatam, præter publicum bonum. Civitas enim proſperè agens felicitas eſt maxima: hac ſalvâ, cuncta ſervantur; hac pereunte, nihil non peſſum it.* Itaq; *pro ſe quisq; maximè ipſam auctam & ornatam velle tenetur, eiq; ſuam ipſius gloriam, & exiſtimationem cedere. Nam eius ſtatus ita demum incolumis eſt, cum ſinguli eum ſuo loco tuentur: contrà cum unius errato fit labefactatio, tota venit in periculum.* Et ut exemplis hæc illuſtremus, ſic *aſſuefacti erant Lacædemonii, ut nec vellent, nec ſcirent privatim vivere: verum ut apum more ad Remp. conglobati ſemper, patriæ eſſent toti, quam affectionem ex eorum dictis colligas licet. Pædaretus, non allectus inter trecentos, perquam lætus diſceſſit, quod trecenti in civitate eſſent ſe præſtantiores. Polyſtratidas, legatus ad Regis præfectos, iis rogantibus, privatim an publicè miſſus eſſet; reſpondit: ſi compotes voti fuerimus, publicè: ſin tulerimus repulſam, privatim. Ageſilaus, Perſarum Regi, amicitiam ſuam muneribus ambienti, reſpondit: fieri non poſſe, ut ſuâ privatim amicitiâ frueretur, ſin Lacedæmoniis omnibus amicus fieret, ſe quoq; in amicitia ius venturum, quando inter omnes etiam ipſe locum haberet.* Mens eadem Catonis erat, nempe

Lucan. l. 2. Pharſ.

——patriæ impendere vitam,
Nec ſibi, ſed toti genitum ſe credere mundo,
——Veneris huic maximus uſus
Progenies, urbi pater eſt, urbiq; maritus:
Iuſtitiæ cultor, rigidi ſervator honeſti,
In commune bonus.

Vell. Paterc. lib. 2. Val. Max. 4. 4. Horat. 2. carm. od. 15. Tacit. 2. ann. 33. Thucyd. lib. 6. l. 6. §. 7. ff. de excuſ. Tutor. Cicer. Epiſt. ad Quint fratr. Arrian. libr. 1. Epict. c. 19. Senec. 2. de ira. 31. Id. c. 3. de tranq. Iſocrat. in Areopagit.

P. Scipio Naſica, quicquid publicè ſalutare non eſſet, privatim alienum exiſtimavit. Et in genere, patriæ rem unusquisq; veterum Rom. non ſuam augere properabat: Unde *Privatus illis cenſus erat brevis, Commune magnum.* Non tamen ſine privato lucro, eoque vel omnium compendioſiſſimo, Galli Aſinii cōfeſſione qui *auctu imperii,* inquit, *adoleviſſe etiam privatas opes. Quamvis exiſtimo, pariter bonum eſſe, qui & ſibiipſi & ſuis fortunis proſpicit, nam huiuſmodi & rempubl. ſuâ operâ ſalvam eſſe volet, & voluntariè tribuet pecuniam in utilitates patriæ, nec propriè loquetur de ſubſtantiâ ſuâ, ſed æquo animo parte aliquâ ſuorum fructuum pacem ſibi redimet ſempiternam. Et ſic privatæ utilitatis ſtudium à communitate non excluditur.* Quandoquidem enim *ſingula ſervari, totius intereſt, etiam in privato publicum negotium aget* bonus civis, veteres imitatus Athenienſes, *qui laboribus & frugalitati aſſueti, neq; ſua negligebant, alienis inhiabant, nec è publico rem privatam ſtabiliebant, ſed de ſuo quisq;, cùm res poſtulabat, etiam rempubl. iuvabat.*

bat. Nec enim reipubl. curam negociationem, ſed occupationem exiſtimabant. Simili modo inter ſeſe agebant, ſic alii alios curantes, ut cordatos viros decet, & communitate patriæ devinctos. Nam *& tenuiores cives adeò non invidebant ditioribus, ut æquè ſoliciti eſſent de magnis familiis ac de ſuis: exiſtimantes, illarum divitias, ſuas eſſe copias: & locupletes tantum aberat, ut deſpicerent tenuiores, ut civium inopiam dedecori ſibi ducentes, illorum neceſſitatibus ſubvenirent, aliis agros colendos locando, alios ad negociationem ablegando, aliis ſortem ad alios quæſtus ſuppeditando.* Ex eodem fonte fluxerunt illa, quæ Hecatoni adſcribuntur: *Sapientis eſſe, nihil contrà mores, leges, inſtituta facientem, habere rationem rei familiaris: neq; enim ſolum nobis divites eſſe volumus, ſed liberis, propinquis, amicis, maximeq; Reip. Singulorum enim facultates & copiæ, divitiæ ſunt civitatis.* Unde lux affulget ſcitis illis Legalibus, *Expedire Reipubl. ut abundet ſubiectis locupletibus, & ut ne quis re ſuâ malè utatur.* Quibus conſequum eſt, quod Regi ſuo ſuadet ille, *Rem privatorum familiarem cura, & prodigos de tuo facere ſumtum, & ad rem attentos tuas opes augere, exiſtima. Bona enim in urbe habitantium ad familiam pertinent regum benè imperantium:* quæ verba non obſcuram eſſe patiuntur Imperatoriam ſententiam, quæ *Principis familiam eſſe ſubditos* aſſerit. Porrò expoſito civium officio, cum *uniuscuiusq; particulæ procuratio totius procurationem intueri ſoleat naturâ*: jam verò *æquè urbis pars ſit, qui imperat, quam qui paret*, orationem hanc conſentaneum eſt, ad principem converti. Nam *hunc quoq; non ob quæſtum privatum, ſed ſalutem cuſtodiamq; ſubditorum omnia facere oportet, & Imperio convenientis animi fructus verus eſt, intentum eſſe profuturis publicè rebus. Tyrannus in eo potentiam ſuam ſitam putat, ſi ſuos ipſe ſubditos debilitet, ac ſi reſpubl. robur aliquod acquirat, everſionem protinus ipſe ſuam ſomniat. Verus autē rex ergà ſubiectos patris, paſtoris, & ſi qua ſaluti conſulere perſona poteſt, eius locum obtinet: cumq; commodum ſuum contineri publico putet, & Chriſti miniſter ſit, & magis illum imitetur in ſerviendo, quàm imperando, plus voluptatis capit regnum melius efficiendo, quàm illi ad quos eius rei fructus pervenit. Talis mihi ſis, mi fili;* optat Imperator, *potiusq; publicam ad utilitatem, quam privatam adſpexeris, hac ratione tum ipſe Deum imitans, tum tuis hominib. teipſum imitandū exhibens.* Proſequiturq; his verbis: *Vulgò hydrā reſecare dicitur, qui rem, quam nequit aſſequi, molitur. Hanc imaginem in ſe transfert, qui privata commoda publicis anteponit: nam uniuſcuiusq; bonū publico continetur; ſeorſum certè nec privato, nec principi eſſe beato licet. Caput enim gerere curam membrorum oportet, ac viciſſim membra capitis, ſi ſalvum debet animal conſervari. Nam membrum, quod reſectum eſt, cum ſcorſim eſſe cepit, hoc ipſo eſt mortuum. Idem capiti, à membris diremto, contingere neceſſe*

Cic. l. 3. offic.

Novell. 8. in pr. §. 2. Inſtit. de his qui ſui vel al. iur. ſunt.

Iſocr. ad Nicocl.

Novell. Leonis 109.

Ariſt. 8. Polit. 1.

Max. Tyrius diſſert. 41.

Stob. ſerm. 44.

Man. Imp. c. 37. educ. regiæ.

Id. c. 86.

Ibid. c. 42.

cap. 43.

eſt, quippe nec membra vivere ſeorſim poſſunt. Cùm itaq; civium ſalute contineatur & ſalus publica, nemo Regi tam vilis ſit, ut illum perire non ſentiat, qualiſcunq; pars Imperii eſt, ſed unà cum Lothario *Imperialis benevolentiæ proprium eſſe* judicet, *commoda ſubiectorum inveſtigare, & Reipubl. bonum ſtatum ac dignitatem Imperii omnibus privatis commodis præponere.* Sic *quod communiter omnibus prodeſt, hoc privatæ utilitati præferendum eſſe cenſuit* Juſtinianus *imperialiter exiſtimans, ſuum eſſe proprium, ſubiectorum commodum, in quorum proſperitate utiq; proſperari* Magiſtratum, ait Bonifacius. Huc accedit vox Conſtantij: *nobis amplas facultates opum, quæ ſunt magni theſauri, integra omnium patrimonia, noſtri labores & fortitudo ſervaverint. Hoc enim boni Principis menti, hoc ſucceßibus congruit proſperis.* Et Valentinianus Imp. pro filio ſponſor: *quod pietatis*, inquit, *ſummum munus eſt, rempubl. ut domum paternam diliget.* Deniq; cum *civitas privatis compoſitorum civium moribus ad remp. invaleſcat*, quoniam *domus omnis pars civitatis eſt, homines autem domus partes: partis autem virtutem ad totius virtutem intueri oportet, certum eſt, ſingulas partes efficere, ut res univerſa vel præclarè, vel malè, ſe habeat. Quapropter aio, deſtrui oportere omnem & perturbationem & morbum animæ ſuæ, ab illo, qui officio ſuo in patriam ſatisfacturus eſt. Nam ſi in uno vitium eſt, etiam in civitate eſt, & nemo errat uni ſibi, ſed dementiam ſpargit in proximos, accipitq; invicem.* Hinc ferè contingit, ut *qualis cuiuſq; domus, tale prorſus & univerſum oppidum ſit. Quamobrem opera cuiq; danda, ut ſit bonus. Maximum enim Reipub. commodum in abundantiâ bonorum virorum conſiſtit: quia iuſtis abundantibus florent omnia, auctis verò malis, pervertuntur: & iuſtitia elevat gentem, miſeros autem facit populos peccatum. Sic igitur communis utilitas non ſeiungenda eſt à privatâ, ſed una eademq; cenſenda. Quidquid enim patriæ prodeſt, id ſingulis quoq; particulatim eſt commune. Et, quod civi fuerit utile, civitati quoq; expedit. Ergò unum debet eſſe omnibus propoſitum, ut eadem ſit utilitas uniuscuiusq;, & univerſorum: quam ſi ad ſe quisq; rapiat, diſſolvitur omnis humana conſociatio.* Tu itaq; Lector, *ea habeas principia naturæ, ut utilitas tua communis ſit utilitas, viciſſim & æquè communis utilitas tua ſit*, ſicq: audacter inclamare queas:

Cic. l. 1. de finib. Senec. 1. clem. 16. lib. 2. Feudor. tit. 52. in pr. l. un. §. 14. C. de caduc. tollend. In prin. Procemii lib. VI. Decret. Ammian. Marc. lib. 17. Id. lib. 27. Plutar. in Cato: Maio. Ariſt. 1. Polit. 13. Iſocrat. in Nico Hierocl. apud Stob. ſerm. 37. Ariſt 5. Polit. 9. Senec. Ep. 94. Athen. lib. 10. Ariſt. 9. Eth. 4. Ariſtid. orat. de conc. ad Rhod. Prov. c. 14. v. 34. Ibid. c. 28. v. 12. Stob. ſer. 37. Cic. lib. 3. offic. Ibid.

Euripid. citatus à Lycurg. in orat. cont. Leocr.

O patria, utinam diligant te ſinguli
Cives, ut hoc ardet meum pectus tui
Amore vero: ſi voluntas Principum
Talis foret, tranquillior ſtatus tuus
Maneret, & motus domeſticos mali
Ciere non poſſent, & hoſtes exteros
Arcere poſſet omnium concordia.

FINIS.

876 Emblems